

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Τμήμα: Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων
Πληροφόρησης

Πτυχιακή Εργασία

Ανοιχτή Πρόσβαση: Φιλοσοφία και Ιστορική Αναδρομή

Φοιτήτριες: Βλαχοπούλου Χριστίνα (ΑΜ: 69/03)

Φωτιά Ευθυμία (ΑΜ: 90/03)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: κα Χανταβαρίδου Ελισάβετ

Θεσσαλονίκη 2010

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους εκείνους που συνέβαλαν και βοήθησαν για τη συγγραφή αυτής της πτυχιακής εργασίας. Αρχικά, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την κα. Ελισάβετ Χανταβαρίδου για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια της στην εκπόνηση της εργασίας αυτής επίσης, την φίλη μας και πληροφορικό Έλλη Ιωάννου για τις συμβουλές και την αμέριστη συμπαράστασή της.

Τέλος, νιώθουμε την ανάγκη να ευχαριστήσουμε θερμά τους γονείς μας για την πολύτιμη βοήθεια και υποστήριξη που μας έδωσαν καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας και φυσικά η μία την άλλη για την άψογη συνεργασία.

Χριστίνα Βλαχοπούλου
Ευθυμία Φωτιά
Θεσσαλονίκη, 2010

Ευχαριστίες	2
--------------------------	---

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	6
-----------------------	---

Κεφάλαιο 1: Τι είναι η Ανοιχτή Πρόσβαση

1.1 Ορισμοί ανοιχτής πρόσβασης.....	11
1.2. Σκοπός της Ανοιχτής Πρόσβασης.....	11
1.3. Τρόποι και μέσα παροχής της ανοιχτής πρόσβασης.....	12
1.4. Οφέλη στην ακαδημαϊκή και επιστημονική κοινότητα.....	20
1.5 Μοντέλα χρηματοδότησης της Ανοιχτής Πρόσβασης.....	29
1.6. Ανοιχτή Πρόσβαση και Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα	31
1.7. Ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων στην ηλεκτρονική δημοσίευση και την Ανοιχτή Πρόσβαση.....	33
1.8. Κινήσεις εναντίον της Ανοιχτής Πρόσβασης.....	38

Κεφάλαιο 2: Ιστορική Αναδρομή

2.1. Ιστορική Αναδρομή.....	43
2.1.1. Τα αίτια ανάπτυξης του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης.....	43
2.1.2. Τα πρώτα βήματα της Ανοιχτής Πρόσβασης.....	45
2.1.3. Η ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού.....	46

2.1.4. Το χρονικό της Ανοιχτής Πρόσβασης από το 1966 μέχρι το 2009.....	47
2.1.5. Σημαντικές εξελίξεις σχετικά με την Ανοιχτή Πρόσβαση.....	73
2.1.6. Η δημιουργία της Open Access Initiative.....	95
2.2 Η Διακήρυξη της Πρωτοβουλίας Ανοικτής Πρόσβασης της Βουδαπέστης.....	98
2.3. Η Διακήρυξη της Βηθεσδά (Bethesda) για την Εκδοτική Δραστηριότητα Ανοιχτής Πρόσβασης	99
2.4. Η Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοικτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών.....	100
2.5. Διακήρυξη της IFLA για Ανοιχτή Πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία και στην τεκμηριωμένη έρευνα.....	101
2.5.1 Ορισμός των δημοσιεύσεων Ανοιχτής Πρόσβασης.....	103
2.6 Διακήρυξη της Γλασκώβης για Βιβλιοθήκες, Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Πνευματικής Ελευθερία.....	104

Κεφάλαιο 3: Η Ανοιχτή Πρόσβαση στην Ελλάδα

3.1. Υποδομές Προώθησης της Ανοιχτής Πρόσβασης στην Ελλάδα.....	107
3.1.1. Τα ακαδημαϊκά αποθετήρια.....	107
3.1.2. Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης	117
3.1.3. Το Open Archives.....	122
3.2 Heal – link.....	124
Επίλογος.....	127
Βιβλιογραφία.....	128
Παράρτημα.....	132

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στον όρο Ανοιχτή Πρόσβαση. Πρόκειται για εναλλακτικό τρόπο, κατά τον οποίο κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να έχει ελεύθερη πρόσβαση σε επιστημονικά αποτελέσματα. Το κίνημα της Ανοιχτής Πρόσβασης ξεκίνησε να αναπτύσσεται σημαντικά στις αρχές τις δεκαετίας του 1990 και σε αυτό συνέβαλλε η ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού από τον Tim Berners- Lee. Σήμερα όλο και περισσότερα πανεπιστημιακά ιδρύματα υιοθετούν εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης και χρηματοδοτούν τη δημιουργία αποθετηρίων. Επίσης, τα ηλεκτρονικά περιοδικά και οι πύλες (portal) Ανοιχτής Πρόσβασης ολοένα και αυξάνουν τον αριθμό των χρηστών τους.

Από την άλλη, μια διαφορετική όψη αυτής της πραγματικότητας μάς δείχνει ότι όλη αυτή η επιστημονική πληροφόρηση δεν είναι προσβάσιμη από όλους τους δυνητικούς χρήστες, για διαφορετικούς κάθε φορά λόγους. Στην παγκόσμια επιστημονική κοινότητα γίνεται ιδιαίτερος λόγος για το «ψηφιακό χάσμα», κατάσταση που απειλεί να οδηγήσει σημαντικά τμήματα του πληθυσμού σε κοινωνικό αποκλεισμό. Οι οικονομικοί φραγμοί αποτελούν το ισχυρότερο εμπόδιο για την πρόσβαση στην πληροφορία, διαμορφώνοντας ένα καθεστώς ανισότητας και αναπαράγοντας το συγκεκριμένο χάσμα ανάμεσα σε πληροφοριακά πλούσιους και πληροφοριακά φτωχούς. Οι αποκλεισμοί βέβαια που υφίστανται τμήματα του πληθυσμού δεν είναι μόνο λόγω οικονομικής ένδειας. Η Κατσαρού (2006), αναφέρει ότι στην ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία για όλους και όλες, υπεισέρχεται ένα πλήθος εμποδίων που αφορά γεωγραφικές ανισότητες, νομικά κωλύματα, ψυχολογικούς παράγοντες (πχ φόβος απέναντι στη νέα τεχνολογία), κλπ.

Βασικός στόχος της πτυχιακής μας εργασίας είναι να καταγράψουμε την έννοια της Ανοιχτής Πρόσβασης, τα πλεονεκτήματα της υιοθέτησης των πολιτικών Ανοιχτής Πρόσβασης καθώς και να κάνουμε μια ιστορική αναδρομή με τα σημαντικότερα γεγονότα που συνετέλεσαν στην εξέλιξή της. Επίσης, θεωρούμε σημαντικό να παρουσιάσουμε τις υποδομές προώθησης της

Ανοιχτής Πρόσβασης στην Ελλάδα, όπου τα τελευταία χρόνια σημειώνεται όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Η εργασία αυτή απευθύνεται σε βιβλιοθηκονόμους που θέλουν να ενημερωθούν για τις εξελίξεις γύρω από το ζήτημα της Ανοιχτής Πρόσβασης, φοιτητές βιβλιοθηκονομίας, καθώς και σε απλούς χρήστες που θέλουν να αποκτήσουν μια σφαιρική άποψη για το τί είναι η Ανοιχτή Πρόσβαση. Όσον αφορά εμάς, αυτό που κερδίσαμε από την εκπόνηση της εργασίας, ήταν να ενημερωθούμε για την έννοια της Ανοιχτής Πρόσβασης, για την οποία γνωρίζαμε ελάχιστα πιο πριν, βελτιώσαμε τις στρατηγικές έρευνας που χρησιμοποιούσαμε μέχρι τώρα και συνειδητοποιήσαμε τη δύναμη της ελεύθερης διάθεσης πληροφοριών, χωρίς οικονομικούς ή άλλους περιορισμούς, και το πόσο μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα ζωής μας.

Παρακάτω θα περιγράψουμε εν συντομία τις θεματικές ενότητες που θα απασχολήσουν την παρούσα εργασία:

Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια εισαγωγική αναφορά στην Ανοιχτή Πρόσβαση, στον ορισμό της, στους σκοπούς της, τους τρόπους και τα μέσα παροχής της. Αναλύουμε τα οφέλη της Ανοιχτής Πρόσβασης, οφέλη που εντοπίζονται πέρα από την ακαδημαϊκή/ επιστημονική κοινότητα, στις επιχειρήσεις, αλλά και στο ευρύ κοινό.

Παρουσιάζουμε τα μοντέλα χρηματοδότησης της Ανοιχτής Πρόσβασης και επιχειρούμε να δώσουμε μια εικόνα της από τεχνολογική άποψη. Εξετάζουμε ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας και δικαιωμάτων που προκύπτουν από την Ανοιχτή Πρόσβαση. Αναλύουμε επίσης τους τρόπους που προτείνονται για την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων, καθώς επίσης και τις πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται διεθνώς από εκδότες και όχι μόνο, εναντίον της Ανοιχτής Πρόσβασης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, κάνουμε μια ιστορική αναδρομή του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης, παρουσιάζοντας τους βασικότερους σταθμούς του. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζουμε τους παράγοντες που οδήγησαν στην ανάπτυξη του συγκεκριμένου κινήματος, αλλά και ορισμένα γεγονότα και διακηρύξεις που βοήθησαν στην συγκρότηση και την ανάπτυξή του, όπως: η δημιουργία του παγκόσμιου ιστού, το χρονικό της Ανοιχτής Πρόσβασης από το 1966 μέχρι το 2009, η ίδρυση της Open Access Initiative, η Διακήρυξη της

Βουδαπέστης, η Διακήρυξη της Βηθεσδά, η Διακήρυξη του Βερολίνου, η Διακήρυξη της Γλασκώβης και η Διακήρυξη της IFLA.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζουμε τις υποδομές που έχουν αναπτυχθεί στη χώρα μας και αφορούν το συγκεκριμένο τρόπο δημοσίευσης. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα ακαδημαϊκά αποθετήρια των ελληνικών Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Πανεπιστήμια και ΑΤΕΙ), καθώς και σε ιδρύματα ή μηχανές αναζήτησης που έχουν υπογράψει τις διακηρύξεις του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης. Τέλος, παρουσιάζουμε το ζήτημα της Heal- Link και τις επιπτώσεις που έχει η διακοπή των ηλεκτρονικών περιοδικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τον επίλογο. Για την σύνταξη της βιβλιογραφίας, χρησιμοποιήθηκε το πρότυπο του MLA ενώ στο Παράρτημα παρατίθενται σημαντικά ντοκουμέντα που αφορούν το κίνημα της Ανοιχτής Πρόσβασης και αποτέλεσαν πολύτιμο υλικό για αυτήν την εργασία.

Κεφάλαιο 1:

Τι είναι η Ανοιχτή Πρόσβαση

1.1 Ορισμοί ανοιχτής πρόσβασης

Έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί για την Ανοιχτή Πρόσβαση ο επικρατέστερος, όμως, είναι εκείνος που δόθηκε από την Πρωτοβουλία Ανοιχτής Πρόσβασης της Βουδαπέστης που υπάρχει και στο ελληνικό site της Ανοιχτής Πρόσβασης, που εντάσσεται στο έργο του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (www.openaccess.gr). Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό: “*Ανοιχτή Πρόσβαση είναι η ελεύθερη, άμεση, διαρκής και απαλλαγμένη από τέλη και τους περισσότερους περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων διαδικτυακή πρόσβαση σε ψηφιακό ακαδημαϊκό και επιστημονικό περιεχόμενο. Οι αναγνώστες μπορούν να χρησιμοποιούν ελεύθερα το διατιθέμενο υλικό για ερευνητικούς, εκπαιδευτικούς και άλλους σκοπούς*”.

Από την άλλη, στο κείμενο της Διακήρυξης του Βερολίνου, η Ανοιχτή Πρόσβαση ορίζεται ως «*μια περιεκτική πηγή της ανθρώπινης γνώσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει γίνει αποδεκτή από την επιστημονική κοινότητα*». Πρόκειται για έναν πιο ευρύ ορισμό, που διευρύνει τα αναγνωρισμένα οφέλη από την Ανοιχτή Πρόσβαση πέρα από τα όρια του ακαδημαϊκού και επιστημονικού περιβάλλοντος.

1. 2. Σκοπός της Ανοιχτής Πρόσβασης

Πρωταρχικός σκοπός της Ανοιχτής Πρόσβασης είναι η διευκόλυνση της ανταλλαγής επιστημονικών πληροφοριών (www.openaccess.gr). Παράλληλα, μέσω της Ανοιχτής Πρόσβασης ευνοείται η ανάπτυξη και υποστηρίζονται πιο αποτελεσματικά εργαλεία για αναζήτηση, ταξινόμηση, ευρετηρίαση, φιλτράρισμα, εξόρυξη και επαγρύπνηση (alert). Ένας αυξανόμενος αριθμός ιδρυμάτων, οργανισμών και χρηματοδοτικών οργάνων πιστεύει ότι η Ανοιχτή Πρόσβαση θα βγάλει από το αδιέξοδο, θα απομακρύνει τα μονοπωλιακά

στοιχεία από το ισχύον σύστημα, θα εισάγει νέες δυνάμεις αγοράς πιο αποτελεσματικές στην ακαδημαϊκή δημοσίευση και θα μειώσει ή τουλάχιστον θα σταθεροποιήσει το συνολικό κόστος του συστήματος (Johnson, 2004).

Από τους παραπάνω ορισμούς της Ανοιχτής Πρόσβασης προκύπτουν και τα βασικά χαρακτηριστικά της. Η Πρωτοβουλία Ανοιχτής Πρόσβασης καθορίζει τα ακόλουθα κριτήρια για την Ανοιχτή Πρόσβαση:

- Αμετάκλητη ελεύθερη πρόσβαση, σε παγκόσμιο επίπεδο,
- Παροχή άδειας για αντιγραφή, χρήση, διανομή, μετάδοση και επίδειξη του έργου δημόσια,
- Παροχή άδειας για κατασκευή και διανομή παράγωγων έργων, υποκείμενων στην προσιδιάζουσα απόδοση της συγγραφικής δημιουργίας,
- Διαθεσιμότητα σε τουλάχιστον ένα διαδικτυακό αποθετήριο με δυνατότητα μακροπρόθεσμης αρχειοθέτησης (Klump et al., 2006).

Συμπερασματικά, οι εργασίες ανοιχτής πρόσβασης, μπορούμε να πούμε πως έχουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Διατίθενται ελεύθερα και δωρεάν
- Είναι “online”, που σημαίνει ότι πρόκειται για ψηφιακά τεκμήρια που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο.
- Είναι επιστημονικές/ ακαδημαϊκές εργασίες, πράγμα που σημαίνει ότι αποκλείονται λογοτεχνικά μυθιστορήματα, περιοδικά ποικίλης ύλης, βιβλία αυτό-βοήθειας (self-help books) και άλλο παρόμοιο υλικό.
- Οι συγγραφείς αυτών των εργασιών, όπως και οι κριτές τους δεν αμείβονται για την εργασία τους.
- Οι εργασίες Ανοιχτής Πρόσβασης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ένα πλήθος εργασιών. Οι χρήστες μπορούν να

αντιγράψουν και να διανείμουν το υλικό χωρίς περιορισμούς, διασφαλίζοντας, όμως, την απόδοση της εργασίας στο συγγραφέα, καθώς και την ακεραιότητα της.

1.3. Τρόποι και μέσα παροχής της ανοιχτής πρόσβασης

Στη βιβλιογραφία (Crow, 2002; Bjork, 2004; Bailey, 2006), καταγράφονται δύο βασικές στρατηγικές με τις οποίες οι εργασίες Ανοιχτής Πρόσβασης μπορούν να δημοσιευτούν:

A) Η Αυτό- αρχειοθέτηση (self- archiving)

Η πρώτη στρατηγική Ανοιχτής Πρόσβασης αφορά στην αυτό-αρχειοθέτηση (self-archiving), που αφορά τη δημοσίευση ενός άρθρου από τον ίδιο το συγγραφέα του σε ένα αρχείο ανοικτής πρόσβασης ή στο αποθετήριο ενός ιδρύματος ονομάζεται αυτό-αρχειοθέτηση. Αν θέλουμε να δώσουμε έναν ορισμό της αυτό-αρχειοθέτησης, μπορούμε να πούμε πως είναι η κατάθεση ενός ψηφιακού τεκμηρίου σε μια ορατή στο κοινό ιστοσελίδα, κυριότερα σ' ένα αρχείο συμβατό με την Open Archives Initiative. Οι μηχανές αναζήτησης και άλλα εργαλεία μεταχειρίζονται τα ξεχωριστά αρχεία σαν ένα. Οι χρήστες δε χρειάζεται να γνωρίζουν ποια αρχεία υπάρχουν ή πού είναι τοποθετημένα για να τα βρουν και να χρησιμοποιήσουν το περιεχόμενό τους (Bailey, 2006).

Έτσι, όταν οι συγγραφείς διαθέτουν ελεύθερα τα άρθρα τους σε ψηφιακή μορφή στο διαδίκτυο, τα αυτό-αρχειοθετούν. Αυτά τα άρθρα μπορεί να είναι σε τρεις διαφορετικές μορφές: α) pre-prints, β) post-prints και γ) e-prints:

α) Τα pre-prints: Πρόκειται για προσχέδια άρθρων τα περισσότερα από τα οποία πρόκειται να υποβληθούν σε περιοδικά. Δεν έχουν ακόμα υποστεί κριτική αξιολόγηση, δεν έχουν ελεγχθεί από την εκδοτική επιτροπή κάποιου περιοδικού και δεν έχουν διορθωθεί.

β) Από την άλλη, τα post-prints είναι οι τελικές δημοσιευμένες εκδόσεις των άρθρων. Μπορεί να είναι είτε η έκδοση του άρθρου από τον εκδότη, είτε η

αναθεωρημένη έκδοση του άρθρου με τις αλλαγές που προέκυψαν από την κριτική αξιολόγηση και την εκδοτική διαδικασία.

γ) Τα e-prints, τέλος, είναι ηλεκτρονικές εκδόσεις των ακαδημαϊκών ερευνητικών εργασιών και περιέχουν και τις δύο προηγούμενες μορφές. Μπορεί να είναι άρθρα επιστημονικών περιοδικών, εισηγήσεις συνεδρίων, κεφάλαια βιβλίων ή οποιαδήποτε άλλη μορφή ερευνητικής παραγωγής.

Οι πολιτικές των εκδοτών για αυτό-αρχαιοθήτηση διαφέρουν. Ο Stevan Harnad (όπως παρατίθεται στο Bailey, 2006) κάνει μια ομαδοποίηση ως εξής:

- **Gold:** Ο συγγραφέας ή το ίδρυμα, στο οποίο ανήκει, μπορούν να πληρώσουν τον εκδότη κατά τη δημοσίευση. Ο εκδότης κάνει το υλικό διαθέσιμο ελεύθερα σε ένα σημείο πρόσβασης, που ονομάζεται και «χρυσή διαδρομή» (“gold route”).
- **Green:** Ο συγγραφέας μπορεί να κάνει αυτό-αρχαιοθήτηση κατά την υποβολή της δημοσίευσης, αν η δημοσίευση ανήκει στην γκρίζα βιβλιογραφία – που συνήθως δεν έχει υποστεί κριτική αξιολόγηση -, ή είναι μια δημοσίευση σε ένα περιοδικό που έχει αξιολογηθεί, ή είναι μια ανακοίνωση σε ένα συνέδριο, που έχει επίσης, αξιολογηθεί κριτικά ή μια μονογραφία. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται και «πράσινη διαδρομή» (“green route”). Αυτοί που αντιδρούν περισσότερο στην «πράσινη» αυτό-αρχαιοθήτηση είναι κυρίως οι εκδότες και οι επιστημονικές ενώσεις. Αυτό οφείλεται στο ότι στηρίζονται στις συνδρομές για τις δημοσιεύσεις τους. Οι εκδότες φοβούνται ιδιαίτερα ότι η «πράσινη» διαδρομή για την Ανοιχτή Πρόσβαση απειλεί τη βιωσιμότητα της επιχείρησής τους. Δεν υπάρχουν, όμως, αποδείξεις που να δικαιολογούν αυτό το φόβο. Αντίθετα η πράσινη αρχαιοθήτηση αυξάνει την επισκεψιμότητα, τη χρηστικότητα και την επιρροή μιας δημοσίευσης. Οι μεγαλύτεροι εμπορικοί εκδότες παρέχουν επιπρόσθετες υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, οι οποίες αντισταθμίζουν την επίδραση της ανοιχτής πρόσβασης στα τρέχοντα επιχειρηματικά μοντέλα. Χρειάζεται, όμως, ανάπτυξη νέων μοντέλων,

που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των επιστημονικών ενώσεων και να βοηθούν στην κάμψη των αντιστάσεών τους .

- **Pale Green:** Επιτρέπει την αρχειοθέτηση των προσχεδίων εργασιών από τους συγγραφείς.
- **Gray:** Δεν ισχύει τίποτα από τα παραπάνω (Bailey, 2006).

Οι πιο συνήθεις τρόποι δημοσίευσης στο διαδίκτυο μιας ακαδημαϊκής εργασίας είναι μέσα από τις προσωπικές ιστοθέσεις των συγγραφέων (authors' personal websites), μέσα από θεματικά αρχεία (disciplinary archives), μέσα από τα αρχεία ακαδημαϊκών μονάδων (institutional – unit archives), καθώς και μέσα από ιδρυματικά αποθετήρια (institutional repositories) (Bailey, 2006). Μια ακαδημαϊκή εργασία μπορεί να αρχειοθετηθεί με έναν από τους παραπάνω τρόπους ή και με όλους αυτούς. Για παράδειγμα, ένας συγγραφέας μπορεί να αυτο-αρχειοθετήσει την ηλεκτρονική έκδοση μιας ακαδημαϊκής ερευνητικής εργασίας στην προσωπική του ιστοθέση, σε ένα θεματικό αρχείο, στο αρχείο μιας ακαδημαϊκής μονάδας και σε ένα ιδρυματικό αποθετήριο. Με τον τρόπο αυτό αυξάνονται οι πιθανότητες εύρεσης της εργασίας από τους ενδιαφερόμενους. Στη συνέχεια θα εξεταστούν συνοπτικά οι προαναφερόμενοι τρόποι αυτό-αρχειοθέτησης:

- **Προσωπικές ιστοθέσεις συγγραφέων.** Οι ιστοθέσεις αυτές είναι συνήθως, τόσο απλές, όσο λίγες διασυνδεδεμένες ιστοσελίδες με συσχετιζόμενα e-print αρχεία σε μορφή HTML, PDF, Word ή άλλη. Μπορούν, όμως, να είναι πιο σύνθετες. Οι e-print διασυνδέσεις είναι τυπικά σε μια ξεχωριστή λίστα δημοσιεύσεων ή ενσωματωμένες σε ένα βιογραφικό σημείωμα. Τα αρχεία ιστοθέσεων ευρετηριάζονται από μεγάλες μηχανές αναζήτησης. Αυτό βοηθά στην αναζήτηση και ανάκτηση, αν ο ερευνητής γνωρίζει συγκεκριμένα στοιχεία για το e-print, π.χ. τον τίτλο. Ο τρόπος αυτός έχει ένα σημαντικό μειονέκτημα. Η σταθερότητα και η μονιμότητα αυτών των e-print δε διασφαλίζεται, δεδομένου ότι μπορεί να αλλάξουν οι συνθήκες ζωής του συγγραφέα. Μπορεί να αλλάξει επάγγελμα ή να πεθάνει. Για παράδειγμα, η

εργασία του Stevan Harnad “Online Research Communication and Open Access”, που ήταν αρχειοθετημένη στην προσωπική του ιστοθέση δεν βρίσκεται πλέον εκεί.

- **Θεματικά αρχεία.** Τα αρχεία αυτά περιέχουν ηλεκτρονικές εκδόσεις εργασιών από συγγραφείς από όλο τον κόσμο που καλύπτουν ένα ή περισσότερα θέματα. Είναι συστήματα που περιέχουν όλα τα χαρακτηριστικά, τα οποία υποστηρίζουν την κατάθεση των εργασιών, τη δημιουργία μεταδεδομένων, την επιλογή και αναζήτηση λέξεων-κλειδιών, τη φυλλομέτρηση και την εξαγωγή μεταδεδομένων σε εξειδικευμένες μηχανές αναζήτησης, που χρησιμοποιούν το Πρωτόκολλο Συγκομιδής Μεταδεδομένων της Πρωτοβουλίας Ανοικτών Αρχείων (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting, OAI-PMH). Το OAI-PMH είναι ένα πρωτόκολλο συγκομιδής μεταδεδομένων για την επικοινωνία των μεταδεδομένων ανάμεσα σε αρχεία. Η σταθερότητα και η μονιμότητα αυτών των αρχείων καθορίζεται, συνήθως, από την τυπική προσχώρηση τους σε ιδρύματα ή επαγγελματικούς οργανισμούς. Αν δεν προσχωρήσουν σε έναν αξιόπιστο οργανισμό ή ίδρυμα και βασιστούν σε μικρές, ατομικές, άτυπες και ερασιτεχνικές προσπάθειες θα έχουν το ίδιο μειονέκτημα με τις προσωπικές ιστοθέσεις. Τα θεματικά αρχεία χρησιμοποιούν, συνήθως, λογισμικό ανοιχτού κώδικα, όπως τα EPrints. Ένα μεγάλο θεματικό αρχείο για τις επιστήμες της πληροφορικής, των μαθηματικών, της φυσικής και της βιολογίας είναι το arXiv.org, <http://arXiv.org> (Bailey, 2006). Δημιουργήθηκε το 1991 από το Los Alamos National Laboratory. Σήμερα φιλοξενεί περίπου 300.000 τεκμήρια, ενώ υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο προστίθενται 42.000 περίπου νέα τεκμήρια.

- **Αρχεία Ακαδημαϊκών Μονάδων.** Περιέχουν ηλεκτρονικές εκδόσεις ακαδημαϊκών εργασιών από συγγραφείς σε μια συγκεκριμένη ακαδημαϊκή μονάδα, π.χ. ένα τμήμα ή μια σχολή ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος. Τα αρχεία αυτά μπορεί να φαίνονται απλά και να θυμίζουν τις προσωπικές ιστοθέσεις των συγγραφέων, έχουν όμως, όλες τις δυνατότητες και τα χαρακτηριστικά των θεματικών αρχείων. Η σταθερότητα και η μονιμότητα αυτών των αρχείων είναι γενικά υψηλές, δεδομένου ότι καθορίζονται από ακαδημαϊκές μονάδες ιδρυμάτων. Ένα παράδειγμα είναι το Duke Law Faculty Scholarship Repository, <http://eprints.law.duke.edu/> (Bailey, 2006).
- **Ιδρυματικά Αποθετήρια.** Τα ιδρυματικά αποθετήρια είναι ψηφιακές συλλογές που συσσωρεύουν και διατηρούν την πνευματική παραγωγή ενός πανεπιστημίου ή μιας πολυπανεπιστημιακής κοινότητας (Crow, 2002). Περιέχουν διάφορα είδη ψηφιακών εργασιών (π.χ. ηλεκτρονικές διατριβές, ηλεκτρονικές ακαδημαϊκές εργασίες, αντικείμενα μάθησης, παρουσιάσεις και τεχνικές αναφορές) από συγγραφείς που ανήκουν σε ένα ακαδημαϊκό ίδρυμα ή λιγότερο συχνά σε αρκετά ιδρύματα. Ιδρύονται και διατηρούνται συνήθως, από βιβλιοθήκες, ή από βιβλιοθήκες σε συνεργασία με άλλες ιδρυματικές οντότητες, όπως μονάδες πληροφορικής τεχνολογίας. Λειτουργούν επίσης στο πλαίσιο ενός ακαδημαϊκού ιδρύματος και αυτό εξασφαλίζει την μονιμότητα και την σταθερότητά τους. Η διαθεσιμότητα και η χρησιμότητα του ψηφιακού υλικού, που περιέχουν, προστατεύεται συχνά από δεσμεύσεις για τη χρήση τεχνικών ψηφιακής διατήρησης. Έχουν τις δυνατότητες των θεματικών αρχείων και των αρχείων ακαδημαϊκών μονάδων, αλλά έχουν επίσης, τη δυνατότητα να υποστηρίζουν πλήρως μια ευρεία γκάμα ψηφιακού υλικού, την αυτόνομη διαχείριση των ιδρυματικών μονάδων και την ψηφιακή διατήρηση. Παράλληλα μπορεί να περιέχουν λειτουργίες δημοσίευσης ηλεκτρονικών τεκμηρίων, όπως διαχείριση ηλεκτρονικών περιοδικών (e-journal management) ή

συστήματα διαχείρισης ανακοινώσεων συνεδρίων (conference paper management systems). Χρησιμοποιούν ελεύθερα λογισμικά ανοιχτού κώδικα, όπως το DSpace, EPrints και Fedora. Υπάρχει παροχή υπηρεσιών από το προσωπικό του ιδρυματικού αποθετηρίου. Τέτοιες υπηρεσίες μπορεί να είναι κατάθεση τεκμηρίων, δημιουργία μεταδεδομένων, προώθηση, εκπαίδευση και υποστήριξη χρηστών. Ένα παράδειγμα είναι το DSpace στο Πανεπιστήμιο MIT, <https://dspace.mit.edu/index.jsp> (Bailey, 2006).

B) Τα ηλεκτρονικά περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης

Η δεύτερη στρατηγική, που αφορά στα περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης, επισημαίνει ότι οι ακαδημαϊκοί χρειάζονται τα μέσα για να εγκαινιάσουν μια νέα γενιά περιοδικών, αφοσιωμένων στην Ανοιχτή Πρόσβαση και για να βοηθήσουν τα υπάρχοντα περιοδικά να μεταβούν σε αυτήν. Τα άρθρα των περιοδικών πρέπει να διαδίδονται ευρέως και αυτή η νέα γενιά περιοδικών δεν πρέπει να επικαλείται περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων για να περιορίζει την πρόσβαση και τη χρήση στο υλικό που δημοσιεύει. Αντίθετα, πρέπει να χρησιμοποιεί τα πνευματικά δικαιώματα και άλλα εργαλεία για να διασφαλίσει την μόνιμη Ανοιχτή Πρόσβαση σε όλα τα άρθρα που δημοσιεύονται. Επειδή η τιμή είναι εμπόδιο στην πρόσβαση, αυτά τα νέα περιοδικά δεν θα χρεώνουν συνδρομή ή αντιμισθία πρόσβασης και θα στραφούν σε άλλες μεθόδους για την κάλυψη των εξόδων τους (Bailey, 2006).

Ο Stevan Harnad (όπως παρατίθεται στο Bailey, 2006) αναφέρεται στα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης ως η «χρυσή διαδρομή» για την Ανοιχτή Πρόσβαση. Σύμφωνα με το συγγραφέα, τα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης οφείλουν να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

- **Να είναι ακαδημαϊκού/ επιστημονικού ενδιαφέροντος, επομένως αποκλείονται τα ποικίλης ύλης περιοδικά.**

- Να χρησιμοποιούν μηχανισμούς κρίσεων και ποιοτικού ελέγχου, συμβατούς με εκείνους των συμβατικών ακαδημαϊκών περιοδικών,
- Να είναι σε ψηφιακή μορφή,
- Να είναι ελεύθερα διαθέσιμα,
- Να επιτρέπουν στους συγγραφείς να κρατούν τα πνευματικά τους δικαιώματα,
- Να χρησιμοποιούν Creative Commons¹ ή παρόμοιες άδειες

Τα περισσότερα Περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης ξεκίνησαν από μεμονωμένες προσπάθειες ακαδημαϊκών ή ομάδων ακαδημαϊκών. Η διαχείριση τους γίνονταν σε βάση ημι-απασχόλησης. Ως εκ τούτου η υποδομή της τεχνολογίας της πληροφορίας διέφερε κατά πολύ από περιοδικό σε περιοδικό (Bjork, 2004). Κυμαίνονταν από στοιχειώδεις, στατικές HTML εκδόσεις μέχρι πολύπλοκα συστήματα βάσεων δεδομένων. Η υποδομή τους βασίστηκε στις γνώσεις και τις δεξιότητες των δημιουργών τους. Σε λίγες περιπτώσεις αγοράστηκαν πλατφόρμες από εταιρείες ή μεγαλύτερους εκδότες. Τα συστήματα αυτά, όμως, είναι ευάλωτα σε περίπτωση που ο υπεύθυνος αποσυρθεί από το περιοδικό. Διακυβεύεται, δηλαδή, η βιωσιμότητα τους.

Σύμφωνα με τον Bjork (οπ), τα ηλεκτρονικά περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης που είναι σε θέση να υποστούν κριτική αξιολόγηση, οφείλουν να έχουν τα ακόλουθα τεχνολογικά χαρακτηριστικά:

- Μηχανισμούς αποθήκευσης για τις δημοσιεύσεις και τα μεταδεδομένα (στατικές ιστοσελίδες ενάντια σε βάσεις δεδομένων)

- Συγκεκριμένο μορφότυπο των δημοσιεύσεων (HTML, PDF, XML, κ.λπ.)
- Διαχείριση γραφικών και περιεχομένου υπερμέσων
- Διαχείριση των προσχεδίων και της διαδικασίας αξιολόγησης
- Ευρετηρίαση και διασύνδεση με εξωτερικές δημοσιεύσεις
- Επαγρύπνηση και υπηρεσίες εξατομίκευσης για τους αναγνώστες
- Hyperlinked discussion threads
- Στατιστικά για την αναγνωσιμότητα, τις αναφορές, κ.λπ. για τους συγγραφείς
- Back up ασφάλειας, mirror sites, κ.λπ.

Δύο αξιόλογες προσπάθειες σχετικά με την τεχνολογική υποδομή έγιναν από το BioMed Central και τη Public Library of Science. Οι προσπάθειες αυτές είναι ισότιμες με εκείνες των εμπορικών εκδοτών. Το BioMed Central κωδικοποιεί τις ανακοινώσεις και τη διαχείριση των αξιολογήσεων σε XML. Η Public Library of Science έχει δαπανήσει μεγάλα ποσά για την τεχνολογική της υποδομή (Bjork, 2004).

Μια λύση στο θέμα της τεχνολογικής υποδομής των Περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης είναι να μοιράζονται εφαρμογές λογισμικού ή να χρησιμοποιούν συνεργατική φιλοξενία ιστοσελίδων. Η λύση αυτή ενδιαφέρει τις Σκανδιναβικές χώρες. Μια άλλη πιθανή λύση είναι να χρησιμοποιούν εφαρμογές ανοιχτού κώδικα.

1.4 Τα οφέλη της ανοιχτής πρόσβασης στην επιστημονική κοινότητα και στο ευρύ κοινό

Είδαμε παραπάνω ότι ανοικτή πρόσβαση είναι η άμεση, δωρεάν, μόνιμη και χωρίς περιορισμούς πρόσβαση σε on-line πληροφοριακές πηγές. Από τη στιγμή που άρχισε να κάνει την εμφάνισή του το κίνημα της Ανοιχτής Πρόσβασης, διεξάγεται μια έντονη αντιπαράθεση σε σχέση με το αν τελικά μπορεί να προσφέρει αυτά που υπόσχεται. Παρακάτω θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε τα επιχειρήματα που φέρουν οι υπέρμαχοι του κινήματος σε σχέση με τις ωφέλειες που απορρέουν από τις εργασίες Ανοιχτής Πρόσβασης, τόσο στην προώθηση της επιστημονικής έρευνα, όσο και στην ευρύτερη κοινωνία, η οποία αποτελεί και τον τελικό αποδέκτη της επιστημονικής παραγωγής.

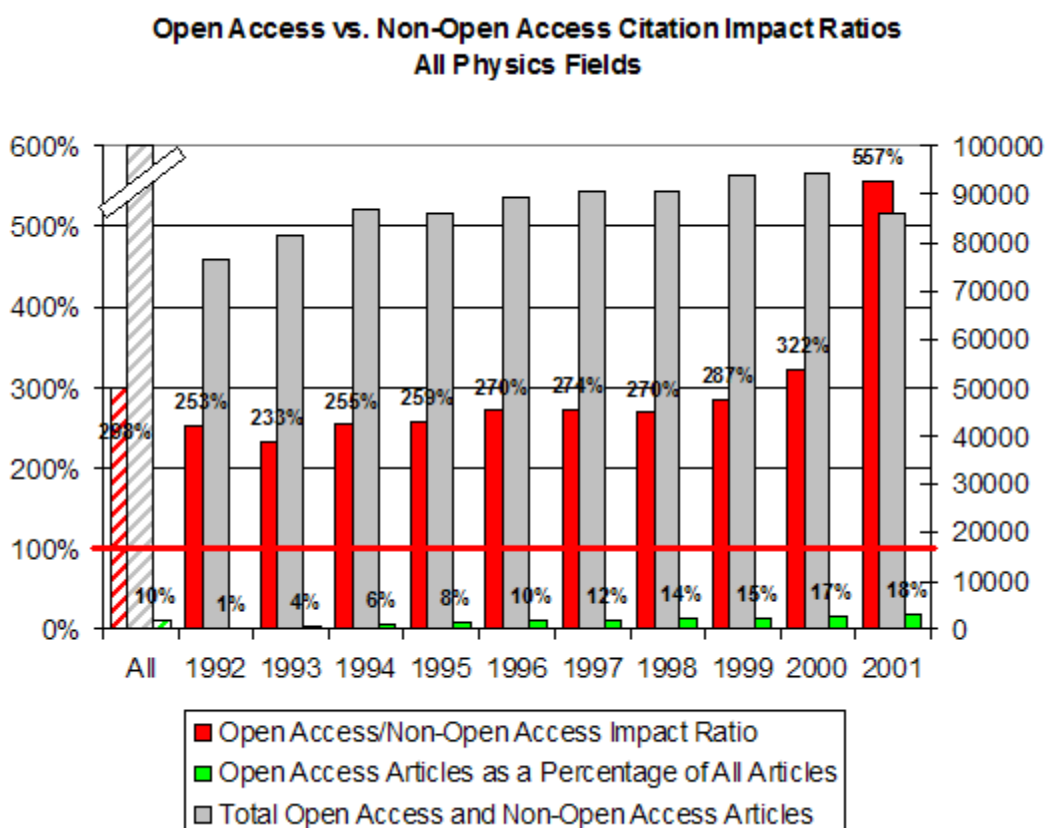
A) Οφέλη στην ακαδημαϊκή και επιστημονική κοινότητα

Για τους ακαδημαϊκούς και τους ερευνητές, η Ανοικτή Πρόσβαση σημαίνει πρωτίστως μεγαλύτερη προσβασιμότητα, άρα πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες οι επιστημονικές έρευνες να έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο. Παρακάτω παραθέτουμε μια σειρά από γραφήματα που μας δείχνουν, τόσο την αύξηση του ρυθμού δημοσιεύσεων Ανοιχτής πρόσβασης, όσο και την βελτίωση της επισκεψιμότητας των δημοσιευμένων αυτών εργασιών και τη αύξηση των αναφορών (citation) σε αυτές. Τα γραφήματα προέρχονται από έρευνες των Harnad & Brody (2004).

Το πρώτο γράφημα (Γράφημα 1), μας δείχνει την εξέλιξη των δημοσιεύσεων στον κλάδο της Φυσικής κατά το διάστημα 1992-2001, όπως αυτές έχουν καταλογογραφηθεί από το Institute of Scientific Research. Στην γκριζα ράβδο βλέπουμε το σύνολο των δημοσιεύσεων, είτε αυτές δημοσιεύονται με τη μέθοδο της Ανοιχτής Πρόσβασης, είτε όχι. Στην πράσινη ράβδο βλέπουμε το ποσοστό των δημοσιευμένων εργασιών που δημοσιεύτηκαν με τη μέθοδο της Ανοιχτής Πρόσβασης, όπου μπορούμε να παρατηρήσουμε μια σταθερή ετήσια αύξηση, από 1% το 1992 στο 18% το 2001. Τέλος, στην κόκκινη ράβδο

φαίνεται η αύξηση της επίδρασης των συγκεκριμένων εργασιών, η οποία μετριέται σε ποσοστό, ως ο λόγος των συνολικών αναφορών που γίνονται στις συγκεκριμένες εργασίες, προς τον αριθμό των εργασιών. Και εδώ βλέπουμε μια συνολική εντυπωσιακή αύξηση.

Γράφημα 1

(πηγή:<http://www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html>)

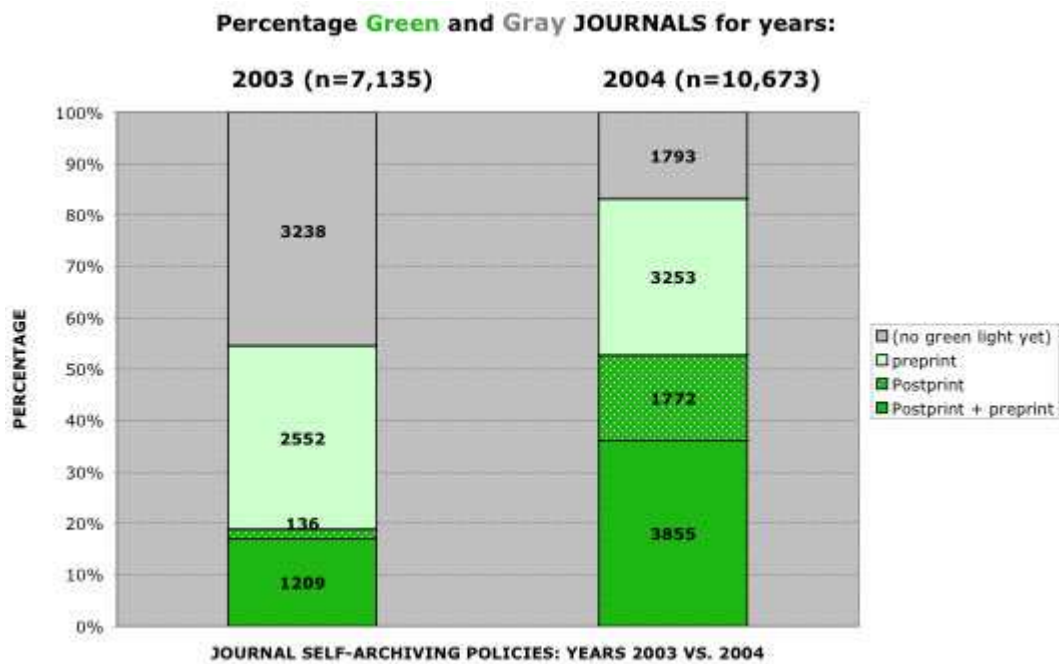
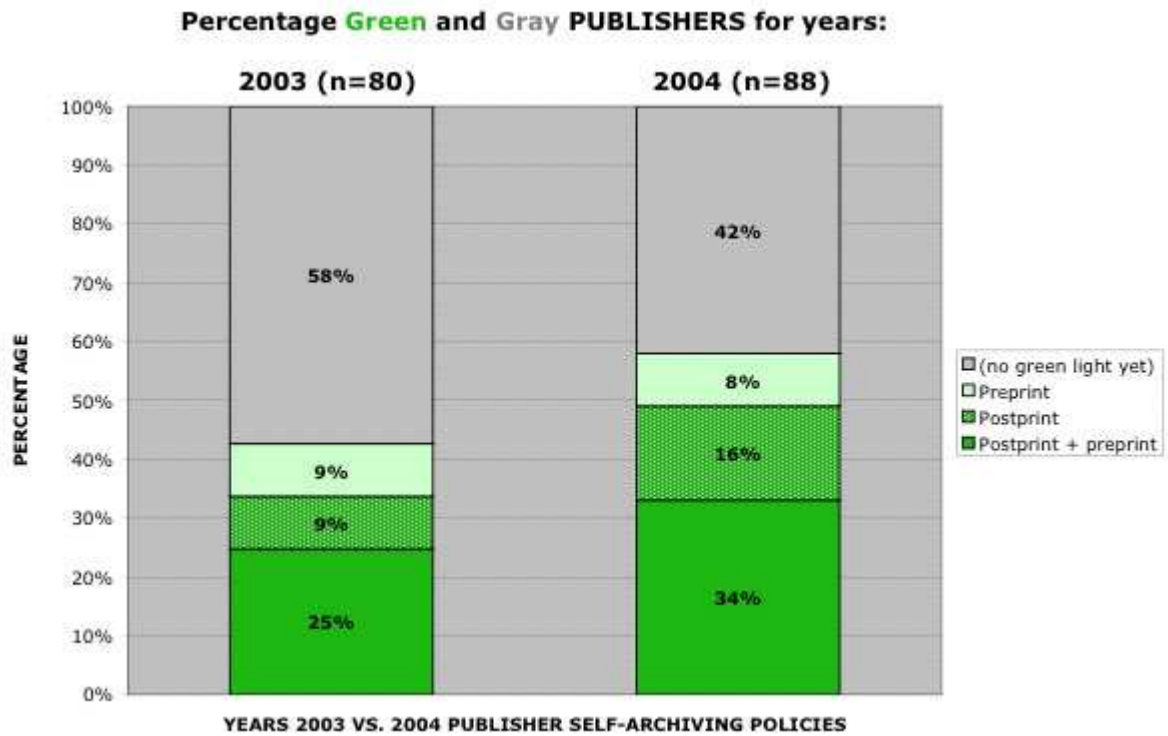
Στα επόμενα γραφήματα (Γράφημα 2, Γράφημα 3 και Γράφημα 4), βλέπουμε, το ρυθμό αύξησης των δημοσιεύσεων Ανοιχτής Πρόσβασης σε ηλεκτρονικά περιοδικά. Στο Γράφημα 2 μπορούμε να δούμε το ρυθμό αύξησης των εκδοτών επιστημονικών περιοδικών, που επιτρέπουν στους συγγραφείς να δημοσιεύουν τις εργασίες τους μέσω της πράσινης διαδρομής Ανοιχτής

Πρόσβασης. Βλέπουμε ότι πια η συγκεκριμένη διαδρομή αφορά το 83% των εργασιών που δεν έχουν κριθεί καθώς και το 53% των τελικών κειμένων εργασιών. Στο Γράφημα 3 καταγράφεται η αύξηση του αριθμού των εκδοτών που επιτρέπουν την Πράσινη διαδρομή ανάμεσα στα έτη 2003 και 2004, ενώ το Γράφημα 4 καταγράφει την αύξηση του αριθμού των ηλεκτρονικών περιοδικών , όπου επιτρέπεται η πράσινη διαδρομή.

Γράφημα 2

Green light to self-archive:	Journals	%	Publishers	%
	10,673	(100%)	88	(100%)
Neither yet	1,793	17%	37	42%
Preprint	3,253	+30% (=83%)	7	+8% (=58%)
Postprint	1,772	+17% (=53%)	14	+16% (=50%)
Postprint and Preprint	3,855	36%	30	34%

Γράφημα 3

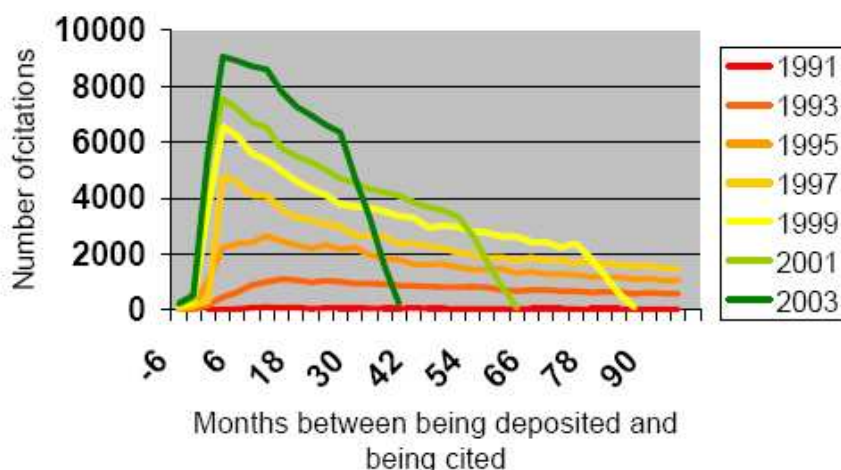

(πηγή:<http://www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html>)

Τα παραπάνω γραφήματα αποδεικνύουν ότι με το μοντέλο Ανοιχτής Πρόσβασης έχει αυξηθεί σημαντικά ο αντίκτυπος των επιστημονικών ερευνών. Η ομάδα του Steven Harnad διεξήγαγε διεξοδικές έρευνες σχετικές με το παραπάνω θέμα στο Montreal και το Southampton, οι οποίες και συνεχίζονται, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι με το open access μοντέλο έχει αυξηθεί ο ρυθμός μεταφόρτωσης και παραπομπών γύρω στο 50%. Με δεδομένο ότι μόλις το 18% των δημοσιευμάτων παγκοσμίως (όπως αποδεικνύουν οι παραπάνω πίνακες) χρησιμοποιούν την open access μέθοδο, καταλαβαίνουμε πόσο χρήσιμο εργαλείο μπορεί να αποδειχθεί η μέθοδος για τους ερευνητές και τις απώλειες που έχουν τα δημοσιεύματά τους σε μεταφορτώσεις και παραπομπές (Harnad- Brody, 2004).

Επίσης, η Ανοικτή Πρόσβαση βοηθά τους ερευνητές να αυξήσουν την αναγνωσιμότητα και απήχηση του έργου τους σε παγκόσμιο επίπεδο αυξάνοντας τις αναφορές (citations) τους από άλλα μέλη της επιστημονικής κοινότητας. Το ιδρυματικό αποθετήριο ArXiv, που λειτουργεί από το 1991, προβάλλει το τέλειο πειραματικό μοντέλο για να διαπιστωθεί ο αντίκτυπος, ο τρόπος χρήσης, και η συμπεριφορά των ανοικτής πρόσβασης δημοσιευμάτων. Το παραπάνω αποθετήριο περιλαμβάνει περίπου 400.000 έγγραφα, από τα οποία μόνο τα μισά είναι post prints. Ο Tim Brody στην έρευνά του εξέτασε το χρόνο που χρειαζόταν από τη στιγμή που κάποιο δημοσίευμα καταθέτονταν μέχρι να αποκτήσει παραπομπή, και δημοσίευσε τις σχετικές πληροφορίες για κάθε χρόνο μετά το 1991. Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 5, ο χρόνος αυτός μειώθηκε εξαιρετικά ειδικότερα από το 2001 και μετά.

Γράφημα 5

Figure 1: Time taken for articles in the arXiv database to be cited
(constructed from original data provided by Dr Tim Brody)

(Πηγη:

www.keyperspectives.co.uk/openaccessarchive/Journalpublications/Belgian%20library%20journal%20article%20-%20final%20revised%20version.pdf)

Στο παραπάνω γράφημα γίνεται φανερό ότι όσο περισσότερα έγγραφα κατατίθενται και όσο περισσότερο οι επιστήμονες χρησιμοποιούν το ιδρυματικό αυτό αποθετήριο, τόσο ,χρόνο με το χρόνο, μειώνεται δραματικά το διάστημα από τη κατάθεση ενός εγγράφου ώσπου αυτό να αποκτήσει παραπομπή. Τα παραπάνω έχουν ιδιαίτερη σημασία στο τομέα της έρευνας καθώς, όπως γίνεται κατανοητό, τα τελευταία χρόνια με την open access μέθοδο τα επιστημονικά ευρήματα αποκτάνε πολύ γρηγορότερα παραπομπές. Γίνονται δηλαδή πολύ πιο σύντομα διαθέσιμα στον επιστημονικό κύκλο (Brody- Harnard, 2005).

Ένα ακόμα όφελος της Ανοιχτής Πρόσβασης είναι ότι δίνει τη δυνατότητα στους ερευνητές να παρακολουθούν την πορεία του έργου τους μέσω των στατιστικών εργαλείων που παρέχουν οι υποδομές της. Τα τελευταία χρόνια λαμβάνουν χώρα έρευνες με σκοπό να εκτιμηθεί η αποδοτικότητα των επιστημών. Το λογισμικό εντοπισμού παραπομπών Citebase, το οποίο δημιουργήθηκε στο Southampton, και αυτή τη στιγμή δουλεύει πάνω στη Βρετανική ιστοσελίδα του ArXiv και σε κάποιες άλλες open access πηγές, καταγράφει τις αναφορές στις οποίες παραπέμπουν τα άρθρα

και τις συνδέει με τα αρχικά άρθρα, δημιουργώντας έτσι ένα χάρτη του πολύπλοκου δικτύου παραπομπών μέσα στις βιβλιογραφικές αναφορές των συλλογών. Το παραπάνω λογισμικό δίνει τη δυνατότητα να μελετηθεί η ανάπτυξη διαφόρων επιστημονικών πεδίων, να εντοπισθεί η αρχική ιδέα που οδήγησε στην ανάπτυξη μιας θεωρίας, να δούμε σε ποιους ερευνητές γίνονται οι περισσότερες παραπομπές και μπορούν να θεωρηθούν «αυθεντίες». Μέχρι την ανάπτυξη τέτοιου είδους εργαλείων η «μέτρηση» της αποδοτικότητας των επιστημόνων ήταν διαδικασία προβληματική λόγω των περιορισμών που επέβαλαν η μη διαθεσιμότητα πλήρους κειμένου στα παραπάνω εργαλεία. Τώρα οι ερευνητές μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα την αποδοτικότητα του έργου τους και την ανάπτυξη ενός επιστημονικού τομέα. Με τη βοήθεια των παραπάνω εργαλείων θα είναι πολύ πιο εφικτή η κατανόηση, βοήθεια και διαχείριση της επιστημονικής παραγωγικότητας, αρκεί να υπάρχει διαθέσιμη μια ευρεία βάση open access πηγών (www.citebase.org) .

Ακόμη, στο www.openaccess.gr αναφέρονται κάποια πρόσθετα οφέλη της Ανοιχτής Πρόσβασης για τους ερευνητές και την ακαδημαϊκή κοινότητα εν γένει, που συνίστανται:

- Στη δυνατότητα που παρέχεται στους ερευνητές να συγκεντρώνουν σε ένα κεντρικό σημείο το έργο τους
- Στην αποδοτικότερη ηλεκτρονική διαχείριση του έργου τους χωρίς γεωγραφικό περιορισμό με τη βοήθεια εύχρηστων δικτυακών εφαρμογών
- Στην εξασφαλισμένη διατήρηση του επιστημονικού τους υλικού και στη διασφάλιση που παρέχεται ότι αυτό θα συμβαδίζει με τα διεθνή πρότυπα
- Στην πτώση του κόστους που εξασφαλίζεται μέσω της ελεύθερης και δωρεάν πρόσβασης στα επιστημονικά περιοδικά
- Στην εξασφάλιση αμεσότερης και καλύτερης επικοινωνίας με τα μέλη της επιστημονικής κοινότητας.

B) Οφέλη σε επιχειρήσεις

Τα οφέλη της Ανοιχτής Πρόσβασης είναι πολλαπλά και για τις επιχειρήσεις ειδικότερα σήμερα που ο ανταγωνισμός ωθεί τις επιχειρήσεις να προσπαθούν να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα μέσω της πρόσβασης στη γνώση και την πληροφορία. Πιο συγκεκριμένα μέσω της Ανοιχτής Πρόσβασης εξασφαλίζεται η συνεργασία της επιχείρησης με τα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα και τα Ερευνητικά Κέντρα και η εκμετάλλευση προς ίδιον όφελος των καινοτόμων επιστημονικών επιτευγμάτων. Επίσης, οι επιχειρήσεις που χορηγούν ερευνητικά προγράμματα έχουν κάθε λόγο να επιθυμούν την ταχύτερη διάδοση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων αυτών, καθώς και τον έλεγχο της απόδοσης των αποτελεσμάτων. Τα εργαλεία και οι υποδομές ελέγχου της απόδοσης που περιγράψαμε παραπάνω δεν αφορούν μόνο τους ερευνητές αλλά και τους πιθανούς χορηγούς τους.

Γ) Οφέλη στο ευρύ κοινό:

Η διάθεση open access ερευνητικών άρθρων στο ευρύ κοινό είναι σημαντική για διάφορους λόγους. Ένα από τα επιχειρήματα όσων υπερασπίζονται του δικαιώματος αυτού είναι ότι το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών που διεξάγονται χρηματοδοτούνται από τους φορολογούμενους πολίτες, οι οποίοι συνεπώς έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στα αποτελέσματα αυτών ενώ υπάρχουν πολλοί πολίτες που έχουν ως σοβαρό «χόμπι» π.χ. την αστρονομία και ζητούν πρόσβαση σε αντίστοιχες πηγές. Για τους παραπάνω λόγους δημιουργήθηκαν ομάδες όπως The Alliance for Taxpayer Access in the US (www.taxpayersaccess.org).

Από την άλλη όμως ακόμη και όσοι δεν ενδιαφέρονται για ερευνητικά άρθρα επωφελούνται έμμεσα από το open access κίνημα. Ανοικτή πρόσβαση σημαίνει ελευθερία πρόσβασης, ταχύτερες και αποδοτικότερες έρευνες, καλύτερη διασπορά γνώσης. Μπορεί για παράδειγμα κάποιος να μην ενδιαφέρεται για ένα open access ιατρικό άρθρο. σίγουρα όμως θα αισθανόταν καλύτερα αν είχε πρόσβαση ο προσωπικός του γιατρός. Και τα παραπάνω αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία όταν αναφερόμαστε στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου Πανεπιστήμια και ερευνητικοί οργανισμοί

πολλές φορές δε διαθέτουν το οικονομικό υπόβαθρο για να αποκτούν πρόσβαση σε επιστημονικά περιοδικά (www.openaccess.gr).

1.5 Μοντέλα χρηματοδότησης της Ανοιχτής Πρόσβασης

Σύμφωνα με το ισχύον, παραδοσιακό μοντέλο που επικρατεί στη δημοσίευση επιστημονικών εργασιών, το κόστος μετακυλύεται στους αναγνώστες μέσω της επιβολής συνδρομών. Το μοντέλο όμως αυτό από τη μια περιορίζει την πρόσβαση στη γνώση και από την άλλη αποφέρει δυσανάλογα υψηλά κέρδη στις εκδοτικές επιχειρήσεις. Η Ανοιχτή Πρόσβαση αποτελεί την εναλλακτική λύση στο χώρο της δημοσίευσης. Δίνει νόμιμη ελεύθερη πρόσβαση στο περιεχόμενο και η χρηματοδότηση δε βασίζεται στις συνδρομές του αναγνωστικού κοινού (Schroter, Tite, Smith, 2005). Βασικούς πυλώνες της χρηματοδότησης της Ανοιχτής Πρόσβασης αποτελούν η εθελοντική δουλειά (όπως π.χ στην ανάπτυξη προγραμμάτων Ανοιχτού Κώδικα (Open Source ή wiki), η χρέωση των συγγραφέων και η χρέωση των βιβλιοθηκών (Bjork, 2006b).

Δύο είναι βασικά μοντέλα χρηματοδότησης για την κάλυψη του κόστους στις εργασίες ανοιχτής πρόσβασης:

A) Το μοντέλο “author charge”

Το πρώτο μοντέλο χρηματοδότησης στηρίζεται στη συνεισφορά του συγγραφέα στο κόστος της δημοσίευσης. Συνήθως, αναφέρεται ως “author charge” ή “author pays”. Το μοντέλο αυτό μετακυλύει το κόστος της δημοσίευσης από τον αναγνώστη στο συγγραφέα. Η επιχειρηματική ιδέα έχει αντιστραφεί. Έτσι αντί να πληρώνει ο αναγνώστης- συνδρομητής για να λάβει το περιεχόμενο ενός άρθρου ή μιας εργασίας, πληρώνει ο ίδιος ο συγγραφέας του άρθρου για υπηρεσίες που στη συνέχεια θα τού εξασφαλίσουν τη μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα που μεταφράζεται σε μεγαλύτερο αριθμό αναφορών (Bjork, 2005). Ο συγγραφέας πληρώνει μέσω ερευνητικών

κονδυλίων ή μέσω του ιδρύματος, στο οποίο ανήκει. Κάποια περιοδικά που χρεώνουν τους συγγραφείς, όπως τα περιοδικά του BioMed Central, έχουν προβλέψει τη συμμετοχή του Ιδρύματος, πράγμα που απαλλάσσει τους μεμονωμένους συγγραφείς από τη χρέωση (Schroter, Tite, Smith, 2005).

B) Το υβριδικό μοντέλο

Ένα άλλο επιχειρηματικό μοντέλο ανοιχτής πρόσβασης είναι το υβριδικό. Σ' αυτό οι συγγραφείς άλλοτε πληρώνουν για τη δημοσίευση και άλλοτε όχι. Οι εκδότες πειραματίζονται με την Ανοιχτή Πρόσβαση, διατηρώντας παράλληλα την κερδοφορία τους σε ασφαλές πλαίσιο, όπως συμβαίνει με το Company of Biologists και το The Scientific World (Lamp, 2004). Το υβριδικό μοντέλο είναι πιο ευέλικτο και, ίσως, πιο ανθεκτικό για τις επιλογές που δίνει στους συγγραφείς και τους εκδότες. Ο κατάλληλος συνδυασμός παλιών και νέων στοιχείων εσόδων διαφέρει από εκδότη σε εκδότη. Προκειμένου να λειτουργήσει αυτό το μοντέλο, οι εκδότες δημιουργούν άλλου είδους υπηρεσίες για τις ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις που αποτελούν και εναλλακτικές πηγές εσόδων.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε πως τα επιχειρηματικά μοντέλα ΑΠ έχουν προωθηθεί ευρέως στην κοινότητα της ακαδημαϊκής δημοσίευσης ως η βάση για την μεταμόρφωση και την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων της επικοινωνίας της έρευνας.

1.6 Ανοιχτή Πρόσβαση και Λογισμικό Ανοιχτού Κώδικα

Το λογισμικό ανοικτού κώδικα (ΛΑΚ) (open source software - OSS) είναι ένα μοντέλο διανομής λογισμικού, όπου η διανομή του λογισμικού γίνεται μαζί με τον πηγαίο κώδικα (source code). Με αυτό τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε οποιονδήποτε να παρέμβει στον κώδικα και να προσαρμόσει το λογισμικό στις δικές του απαιτήσεις και τις ιδιαίτερες ανάγκες. Το λογισμικό ανοικτού κώδικα ξεκινάει συνήθως από κάποιον (φορέα ή ιδιώτη), ο οποίος γράφει την αρχική έκδοση του προγράμματος και στη συνέχεια αποφασίζει να το διαθέσει με το συγκεκριμένο τρόπο. Υπάρχουν και περιπτώσεις εμπορικού λογισμικού, το οποίο στην πορεία διατίθεται από τον κατασκευαστή του με το μοντέλο του λογισμικού ανοικτού κώδικα (www.opensource.org)

Γύρω από αυτή τη λογική έχει δημιουργηθεί μια τεράστια κοινότητα χρηστών και προγραμματιστών, με βάση το Διαδίκτυο, οι οποίοι συμβάλλουν από κοινού στη συνεχή βελτίωση του λογισμικού, παρέχοντας δωρεάν τις γνώσεις και τη δουλειά τους σε όλους. Το Διαδίκτυο αποτελεί τη βασική πρόσβαση στο διαθέσιμο ΛΑΚ. Η σχέση τους, εξ αρχής, υπήρξε στενή και αμφίδρομη. Η εξάπλωση του ΛΑΚ έχει στηριχθεί στην ευρεία χρήση του Διαδικτύου και η διαδικασία ανάπτυξης του Διαδικτύου βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, στο ΛΑΚ.

Σήμερα υπάρχουν διαθέσιμα στο Διαδίκτυο ένας αρκετά μεγάλος αριθμός εφαρμογών και ΛΑΚ για χρήση σε ψηφιακές βιβλιοθήκες. Το εύρος των προϊόντων αυτών εκτείνεται από απλές εφαρμογές που καλύπτουν μία συγκεκριμένη λειτουργία μέχρι συνολικές λύσεις που παρέχουν όλο το εύρος εργασιών και δυνατοτήτων μίας ψηφιακής βιβλιοθήκης. Τα τρία δημοφιλέστερα συστήματα που υποστηρίζουν το Πρωτόκολλο OAI/ PMH και χρησιμοποιούνται για την προώθηση της Ανοιχτής Πρόσβασης είναι: Το DSpace, το Fedora και το CDS inveniо.

A) Το λογισμικό Dspace

Το **Dspace** είναι ένα σύστημα Ψηφιακής Βιβλιοθήκης που αναπτύχθηκε με τη συνεργασία των βιβλιοθηκών του Massachusetts Institute of Technology (MIT) και της εταιρείας Hewlett-Packard (HP). Στόχος τους ήταν να χτίσουν ένα σταθερό και βιώσιμο ψηφιακό αποθετήριο που θα συλλέγει, διατηρεί και θα διαδίδει την έρευνα και το εκπαιδευτικό υλικό που παράγονται από τα μέλη μιας ερευνητικής ομάδας ενός πανεπιστημίου ή ενός κέντρου, αλλά και από όλο το φάσμα των επιστημών που καλύπτονται από το MIT.

B) Το λογισμικό Fedora

Το λογισμικό Fedora αναπτύχθηκε τα τελευταία χρόνια και στη σημερινή του μορφή αποτελεί το προϊόν συνεργασίας των Πανεπιστημίων Cornell και Virginia με το ίδρυμα Andrew W. Mellon.

5.4. Το λογισμικό CDSware

Το CDSware (CERN Document Server Software) είναι ένα λογισμικό ανοικτού κώδικα (open source) που αναπτύσσεται και εφαρμόζεται από το CERN Document Server, στο CERN (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Πυρηνικής Έρευνας) που βρίσκεται στην Ελβετία. Υποστηρίζει τη δημιουργία εξυπηρετητών ηλεκτρονικών προδημοσιεύσεων (electronic preprint servers), δημόσιων καταλόγων βιβλιοθηκών (OPACs) και συστημάτων τεκμηρίων (document system) στο web. Διατίθεται ελεύθερα/δωρεάν, υπό τους όρους του GNU General Public License και δημιουργήθηκε για τη διαχείριση πολύ μεγάλων αποθετηρίων (repositories) που περιέχουν ποικίλους τύπους υλικού, όπως περιγραφές μουσειακών αντικειμένων, συλλογές εμπιστευτικών αλλά και δημοσίων τεκμηρίων, κλπ.

1.7 Ζητήματα πνευματικών δικαιωμάτων στην ηλεκτρονική δημοσίευση και την Ανοιχτή Πρόσβαση

Στον ψηφιακό κόσμο, οι πολιτικές προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων καθίστανται ακόμα περισσότερο απαραίτητες, απ' ότι στο συμβατικό εκδοτικό σύστημα, και η θέσπιση και καθιέρωσή τους είναι ακόμα πιο προβληματική. Ένας πρώτος λόγος, είναι ότι δεν υπάρχει μακροχρόνια πρακτική, όπως στο συμβατικό περιεχόμενο. Δηλαδή, δεν έχουν παγιωθεί κοινά αποδεκτές πρακτικές και πολιτικές από τις βιβλιοθήκες. Ιδιαίτερα, αυτό αφορά στο σύνθετο ψηφιακό περιεχόμενο. Στο ψηφιακό περιεχόμενο, συχνά δεν είναι ξεκάθαρο το θέμα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Για παράδειγμα, σε πολλές χώρες δεν έχει παγιωθεί η κατά νόμο κατάθεση για αυτό το περιεχόμενο ή δεν έχουν συμπεριληφθεί οι αναγκαίες ρυθμίσεις του για τη χρήση του από βιβλιοθήκες, κ.ά.

Επίσης, ένα άλλο ζήτημα που σχετίζεται με το πρόβλημα των πολιτικών στο ψηφιακό περιεχόμενο, είναι η κατάργηση των πληροφοριακών συνόρων που προκύπτει από την αλλαγή του μέσου. Το μεγαλύτερο μέρος της ψηφιακής πληροφορίας, παρέχεται ελεύθερα μέσω Διαδικτύου. Το Διαδίκτυο είναι χαοτικό και απρόσωπο. Αυτό έχει πολλές επιπτώσεις. Πρώτα απ' όλα είναι δύσκολο να ελεγχθεί η πληροφορία που δημοσιεύεται, αλλά και αναπαράγεται, διακινείται. Ιδιαίτερα, στο ζήτημα της αναπαραγωγής είναι δύσκολο να εφαρμοστεί ο έλεγχος, δηλαδή ποιος και τι αναπαράγει, είτε με την έννοια του ψηφιακού αντιγράφου που δημιουργείται αυτόματα στο υπολογιστή, είτε με την έννοια της ηλεκτρονικής αποθήκευσης του τεκμηρίου, είτε με την έννοια της εκτύπωσης, της επαναχρησιμοποίησής του, της αποστολής του με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο σε άλλους χρήστες κλπ. Βέβαια, έχουν αναπτυχθεί τεχνικά μέσα, που ελέγχουν την πρόσβαση και την αναπαραγωγή, όπως συστήματα διαχείρισης ψηφιακών δικαιωμάτων, γλώσσες διαχείρισης ψηφιακών δικαιωμάτων κλπ, αλλά και πάλι το ζήτημα αυτό είναι προβληματικό.

Πολλές φορές, η δυσκολία ελέγχου της αναπαραγωγής του ψηφιακού περιεχομένου και οι φόβοι για παράνομη και καταχρηστική αναπαραγωγή,

προκαλούν περιοριστικές πολιτικές, που περιορίζουν τις δυνατότητες γρήγορης διάχυσης του ψηφιακού περιεχομένου και το κάνουν λιγότερο χρηστικό από το συμβατικό. Για παράδειγμα, πολλές βιβλιοθήκες, λόγω των φόβων για παράνομη και καταχρηστική αναπαραγωγή, απαγορεύουν όχι μόνο την αναπαραγωγή αλλά και την πρόσβαση σε ψηφιακό υλικό, παρότι πολλές φορές οι φόβοι τους δεν είναι ρεαλιστικοί.

Τα πνευματικά έργα Ανοικτής Πρόσβασης αποτελούν ουσιαστικό και συνάμα πολύπλοκο ζήτημα για περαιτέρω ανάλυση, εξετάζοντας το από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Πρώτα απ' όλα παρατηρούνται διαφορετικά επιχειρήματα σε σχέση με την Ανοιχτή Πρόσβαση ανάμεσα στους ερευνητές και τους βιβλιοθηκονόμους. Από τη μια οι ερευνητές θεωρούν αναγκαία την Ανοιχτή Πρόσβαση, διότι ως συγγραφείς επιστημονικών εργασιών, επιδιώκουν να αποκτήσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων που θα αναφέρεται στην εργασία τους. Ενώ ως αναγνώστες, προσδοκούν ελεύθερη και απ' ευθείας πρόσβαση στη βιβλιογραφία, την οποία χρειάζονται για να παρακολουθούν τις εξελίξεις στο επιστημονικό τους πεδίο. Από την άλλη, οι βιβλιοθηκονόμοι τάσσονται και αυτοί υπέρ της Ανοικτής Πρόσβασης από μια άλλη σκοπιά όμως, αυτήν της αντιμετώπισης του αυξανόμενου κόστους των έντυπων εκδόσεων. (Suber 2003).

Αυτή η ποικιλία των επιχειρημάτων σε σχέση με τη χρησιμότητα της Ανοικτής Πρόσβασης, αφορά και το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των χωρών, με τις αναπτυσσόμενες χώρες να τάσσονται υπέρ του συγκεκριμένου μοντέλου δημοσίευσης, καθώς τού δίνεται η δυνατότητα να καρπώνονται την επιστημονική παραγωγή των ανεπτυγμένων χωρών. Αντίθετα, η ανάλυση στις αναπτυγμένες χώρες εστιάζεται στη μη ύπαρξη της δυνατότητας ακόμα και των οικονομικά ισχυρών ιδρυμάτων να διαθέτουν εκείνα τα ποσά που θα τους επιτρέπουν την πρόσβαση στην τρέχουσα βιβλιογραφία. Επομένως οι υποστηρικτές της Ανοικτής Πρόσβασης, είτε αυτοί βρίσκονται στις αναπτυγμένες χώρες, είτε στις αναπτυσσόμενες, έχουν τη δυνατότητα να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να εργαστούν πάνω στην ίδια προοπτική.

Μια τρίτη διάκριση στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σημειώνεται μεταξύ του προσωπικού και του δημόσιου/κοινού ενδιαφέροντος για την Ανοικτή Πρόσβαση. Όλοι οι συμμετέχοντες -ερευνητές, εκπαιδευτικά ιδρύματα, βιβλιοθήκες, μαθητικές κοινότητες, περιοδικά, εκδότες, ιδρύματα και κυβερνήσεις- έχουν το ανάλογο ενδιαφέρον να επισπευσθεί η διαδικασία της Ανοικτής Πρόσβασης. Μερικοί συμμετέχοντες, όπως οι μαθητικές κοινότητες έχουν περισσότερο ενδιαφέρον να ευνοηθεί η Ανοικτή Πρόσβαση, ενώ άλλοι συμμετέχοντες, όπως οι εμπορικοί εκδοτικοί οίκοι έχουν περισσότερο συμφέρον να αντιτίθενται στην Ανοικτή Πρόσβαση. Ο καθένας διατηρεί τα ενδιαφέροντά του ανάλογα με το σκοπό που θέλει να εξυπηρετήσει. Υπάρχουν ωστόσο ισχυρά επιχειρήματα για να υιοθετήσουν όλοι οι συμμετέχοντες την Ανοικτή Πρόσβαση και αυτά σχετίζονται με το ενδιαφέρον τους να πειραματιστούν μ' αυτή.

Τέλος, υπάρχει διάκριση μεταξύ εκείνων που αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο την ελεύθερη απ' ευθείας πρόσβαση στην υπάρχουσα βιβλιογραφία. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ήδη διαθέτουν απ' ευθείας πρόσβαση σε ηλεκτρονικά περιοδικά, χάρη στη συνδρομή που έχουν σ' αυτά. Αν γυρίσουμε κάποια χρόνια πίσω, όταν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα έγιναν μάρτυρες των όσων είχαν ειπωθεί για την Ανοικτή Πρόσβαση, αρκετοί θα αναρωτιόντουσαν, *«Γιατί όλο αυτό θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, από τη στιγμή που διαθέτουμε ήδη ελεύθερη πρόσβαση;»* Ας υποθέσουμε ότι οι ερευνητές έχουν μειωμένο ενδιαφέρον για την Ανοικτή Πρόσβαση και ιδιαίτερα όταν έχουν να καλύψουν οι ίδιοι το κόστος γι' αυτή την υπηρεσία. Όταν η υπηρεσία της Ανοικτής Πρόσβασης καλύπτεται οικονομικά από τους εργοδότες των ερευνητών, οι ερευνητές από την πλευρά τους αδιαφορούν για το ύψος του κόστους. Σε αντίθετη περίπτωση, δηλαδή όταν οι ερευνητές έχουν έντονο ενδιαφέρον για την παροχή ελεύθερης πρόσβασης, τότε η προσδοκία τους είναι να παρέχεται η υπηρεσία αυτή ελεύθερα σε όλους με απλή σύνδεση στο Διαδίκτυο (Suber 2002).

Στις μέρες μας μπορούμε να πούμε ότι όλο και λιγότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα έχουν μειωμένο ενδιαφέρον για την Ανοικτή Πρόσβαση. Αλλά, όλο και πιο συχνά, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα δέχονται πιέσεις από τους μεγάλους

εκδοτικούς οίκους να υποστηρίξουν αυτούς και κατά συνέπεια να δείξουν μειωμένο ενδιαφέρον για την Ανοικτή Πρόσβαση (Kaser 2002).

Το Κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης προσπαθεί να ανταποκριθεί στους σκοπούς του μη ερχόμενο σε αντίθεση με την ισχύουσα νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα. Την ίδια στιγμή το Κίνημα υποστηρίζει ότι η επιστημονική εργασία θα πρέπει να υπόκειται σε διαφορετικούς κανόνες από ό,τι ισχύει για την καλλιτεχνική δημιουργία ή για έργα των οποίων οι συγγραφείς έχουν σκοπό την άμεση κερδοφορία.

Το ισχύον Νομικό Πλαίσιο

Το ζήτημα που αφορά τη δημιουργία πνευματικών έργων κοινής χρήσης διαμέσου της Ανοικτής Πρόσβασης, είναι περίπλοκο. Προκειμένου να βρεθεί λύση, του θέματος έχει επιληφθεί η δικαστική εξουσία. Η χώρα μας ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης συντάσσεται με τα όσα νομοθετούνται στο Ευρωκοινοβούλιο.

Τα ψηφιακά συστήματα διαχείρισης δικαιωμάτων (digital rights management – DRM) σχετίζονται άμεσα με την Ανοικτή Πρόσβαση και αποτελούν αυτή την εποχή το σημείο αναφοράς, στο οποίο επικεντρώνονται όλοι οι προβληματισμοί που προκύπτουν από τις νέες τεχνολογίες. Αν τα ψηφιακά προϊόντα κυκλοφορούν με DRM γιατί θα πρέπει να καταβάλλεται εύλογη αμοιβή για την ιδιωτική παραγωγή; Σε περίπτωση που ο καταναλωτής έχει νόμιμα αγοράσει το προϊόν, αλλά δεν μπορεί να προβεί σε καμία αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση λόγω των τεχνολογικών μέτρων, παρά το ότι καταβάλλεται η σχετική εύλογη αμοιβή (άρθρο 18 Ν.2121/1993, όπως ισχύει) ή δίκαιη αποζημίωση, κατά τη διατύπωση του κοινοτικού κεκτημένου (άρθρο 5 παρ.2 στοιχεία α και β), ποιος ο λόγος θέσπισης του συστήματος επιβολής «τελών» για την ιδιωτική χρήση;

Η οδηγία 2001/29 προβλέπει ρητά ότι για τον προσδιορισμό της δίκαιης αποζημίωσης συνεκτιμάται η εφαρμογή ή όχι των τεχνολογικών μέτρων (βλ. άρθρο 5 παρ.2 στοιχείο β Οδηγίας 2001/29), ενώ από τις

αιτιολογικές σκέψεις 35, 38 και 39 της Οδηγίας αυτής διαφαίνεται το ίδιο πνεύμα, ότι δηλαδή η εύλογη αμοιβή για ιδιωτική χρήση δεν αποκλείει τη χρήση τεχνολογικών μέτρων, θα πρέπει όμως να λαμβάνεται υπόψη ο βαθμός χρήσης των τεχνολογικών μέτρων, οπότε στις περιπτώσεις που η ζημία είναι ασήμαντη να μην προκύπτει αμοιβή υπέρ των δικαιούχων. Το πρόβλημα δεν μπορεί να βρει οριστική λύση προς το παρόν, γιατί η χρήση τεχνολογικών μέτρων διαχείρισης είναι περιορισμένη, ενώ η τεχνολογία βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη. Το σύστημα της εύλογης αμοιβής για ιδιωτική χρήση που ισχύει εδώ και πολλά χρόνια σε πολλά κράτη μέλη για τα αναλογικά μέσα δεν είναι σκόπιμο τώρα να ανατραπεί, αφού η επέκταση και στα ψηφιακά μέσα αναπαραγωγής είναι κάτι που γίνεται δεκτό και από την Οδηγία 2001/29 (αιτ.σκ.38), όπου τονίζεται ότι στην κοινωνία της πληροφορίας η ψηφιακή ιδιωτική αναπαραγωγή αναμένεται να διαδοθεί περισσότερο και να έχει μεγαλύτερη οικονομική σημασία.

Η συζήτηση για τα DRM σε κοινοτικό επίπεδο συνεχίζεται και δεν έχει φθάσει σε οριστικά συμπεράσματα. Ο μηχανισμός του άρθρου 66^A παρ.5 αποτελεί έναν οδηγό για την αποφυγή του τεχνολογικού κλειδώματος των έργων και θα ήταν σκόπιμο να εξετασθεί η ενδεχόμενη επέκτασή του και στην αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση ακουστικού και οπτικοακουστικού περιεχομένου. Ελληνική νομολογία προς το παρόν για το θέμα δεν υπάρχει, ενώ η αλλοδαπή αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στο δικαιούχο και τον καταναλωτή.

Το θέμα θα απασχολήσει για πολλά χρόνια την πράξη και τη θεωρία, αλλά η ερμηνεία των νομοθετικών ρυθμίσεων είναι σκόπιμο να γίνει με βάση τη θέση ότι οι εξαιρέσεις και οι περιορισμοί δεν δημιουργούν «δικαιώματα» υπέρ του χρήστη για ιδιωτική αντιγραφή.

Οι άδειες Creative Commons

Οι άδειες “Creative Commons” σχεδιάστηκαν προκειμένου να διευκολύνουν και να ενδυναμώσουν περισσότερο την ύπαρξη μεταβλητότητας και ευελιξίας σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Επίσης, τα “Creative Commons” αποτελούν μια εναλλακτική μορφή κατοχύρωσης της πνευματικής

ιδιοκτησίας, μέσω της οποίας επιτυγχάνεται η αποθήκευση τεκμηρίων, τα οποία γίνονται απ' ευθείας προσβάσιμα με καταβολή ελάχιστης προσπάθειας.

Η φύση των αδειών “Creative Commons” είναι ότι θέτουν ορισμένους περιορισμούς στους δυνητικούς χρήστες των εργασιών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι συνθήκες πρόσβασης ακολουθούνται μόνο από εκείνους που χρησιμοποιούν το έργο άλλων. Έτσι, για παράδειγμα όταν άλλοι χρησιμοποιούν το έργο μας, τότε μπορεί να επιτρέπεται η αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση και όχι για χρήση με σκοπό το οικονομικό όφελος, εκτός εάν υπάρχει συγκεκριμένη αδειοδότηση από το δικαιούχο (Suber, 2004).

1.8 Κινήσεις εναντίον της Ανοιχτής Πρόσβασης

Είδαμε παραπάνω ότι οι υπέρμαχοι του open access κινήματος διατείνονται ότι ανοικτή πρόσβαση σημαίνει τεράστιες προοπτικές τόσο για τον τομέα της έρευνας όσο και για την ίδια τη κοινωνία. Ωστόσο δεν λείπουν οι αντίθετες απόψεις. Από την εμφάνιση του open access κινήματος έχουν πυροδοτηθεί ατελείωτες συζητήσεις αν το μοντέλο αυτό είναι οικονομικά βιώσιμο και μπορεί να προσφέρει όσα υπόσχεται.

Παραδοσιακά οι μεγαλύτεροι πολέμιοι του κινήματος είναι οι μεγάλοι εκδοτικοί φορείς και ο λόγος προφανής: Το οικονομικό τους μοντέλο βασίζεται στη διάθεση πληροφοριακών πηγών στους ερευνητές οι οποίοι για να αποκτήσουν πρόσβαση θα πρέπει να πληρώνουν συνδρομές στα ερευνητικά περιοδικά. Στην εμπροσθοφυλακή των αντιδράσεων έχει βρεθεί ο Οργανισμός για την Ακεραιότητα στην Έρευνα και στην Ιατρική (**Partnership for Research Integrity in Science and Medicine PRISM**), που δημιουργήθηκε από την Ένωση Αμερικανών Εκδοτών (Association of American Publishers AAP). Prism και AAP κατακρίνουν έντονα τους οργανισμούς που απαιτούν ανοικτή πρόσβαση χαρακτηρίζοντας τη νέα τάση ως «κυβερνητική παρέμβαση» και μεγάλη απειλή για τη ποιότητα των δημοσιευμάτων (www.publishers.org).

Άλλοι υποστηρίζουν ότι η Ανοιχτή Πρόσβαση είναι αχρείαστη ή ακόμα και επικίνδυνη, λέγοντας ότι δεν συντρέχει ο παραμικρός λόγος να αποκτάνε πρόσβαση στις αρχικές δημοσιεύσεις άτομα εκτός των μεγάλων επιστημονικών ιδρυμάτων. Για παράδειγμα οι πυρηνικοί φυσικοί ανήκουν σε ιδρύματα που μπορούν να αντέξουν τη πρόσβαση στα λίγα περιοδικά που ειδικεύονται στον επιστημονικό αυτό κλάδο, ενώ ελάχιστοι είναι αυτοί που θα μπορούσαν να ωφεληθούν από τα πρώιμα ερευνητικά αποτελέσματα.

Οι πολέμιοι της ανοικτής πρόσβασης υποστηρίζουν ότι δεν υπάρχουν επαρκείς αποδείξεις που να συνηγορούν ότι μεγάλο μέρος των ερευνητικών αποτελεσμάτων δεν είναι διαθέσιμα σ' αυτούς που πραγματικά θα μπορούσαν να ωφεληθούν. Τονίζουν μάλιστα ότι παρά το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν μία βιβλιοθήκη να έχει πρόσβαση σε όλα τα επιστημονικά περιοδικά, κάτι τέτοιο είναι εφικτό μέσω του συστήματος διαδανεισμού των βιβλιοθηκών.

Πολλοί από τους επικριτές είναι σύμφωνοι με τις βασικές αρχές της ανοικτής πρόσβασης. Ωστόσο αντιτείνουν ότι δεν είναι εφικτή η δημιουργία ενός οικονομικά βιώσιμου open access publishing συστήματος. Πολλοί εκδότες θεωρούν προφανές ότι η επικράτηση του open access κινήματος θα σταθεί εμπόδιο στην οικονομική τους βιωσιμότητα είτε θα μειώσει την αποδοτικότητά τους. Υποστηρίζουν ότι το pay-for-access μοντέλο είναι μονόδρομος προκειμένου να εξασφαλίσουν τα οικονομικά εχέγγυα ώστε να συνεχίσουν τη δουλειά τους. Η αξιολόγηση των άρθρων, η επεξεργασία και η καταλογογράφηση τους απαιτούν οικονομικές πηγές, οι οποίες δεν θα είναι διαθέσιμες υπό το μοντέλο της Ανοιχτής Πρόσβασης. Επίσης το κόστος του χαρτιού δεν επιτρέπει την ανοικτή πρόσβαση σε τεκμήρια πέραν ηλεκτρονικής μορφής.

Μία άλλη ανησυχία που εκφράζεται είναι ότι δεν θα έχουν όλοι οι συγγραφείς τη δυνατότητα να πληρώσουν τον εκδότη, με συνέπεια από την αδυναμία πρόσβασης στα δημοσιεύματα που αντιμετωπίζει το παραδοσιακό μοντέλο να περάσουμε στην αδυναμία του συγγραφέα να εκδώσει. Ωστόσο οι υπέρμαχοι της ανοικτής πρόσβασης υποστηρίζουν ότι τα έξοδα αυτά θα καλύπτονται από χορηγούς και ερευνητικά ιδρύματα, ενώ στη περίπτωση που

ο συγγραφέας αδυνατεί να πληρώσει έχουμε παραδείγματα όπως τα Plos και Biomed Central fee, τα οποία προσφέρουν διευκολύνσεις ώστε το κόστος να μην στέκεται τελικά εμπόδιο στην έκδοση. Παραπλήσιο και το επιχείρημα ότι οι χορηγοί θα είναι απρόθυμοι έχοντας να καλύψουν τα έξοδα τόσο των ερευνών όσο και των συγγραφέων. Και πάλι όμως οι υπέρμαχοι αντιλέγουν ότι τα έξοδα για την κάλυψη της έκδοσης είναι τεράστια συγκρινόμενα μ' αυτά της έρευνας. Έρευνα μάλιστα που διεξήγαγε ο οργανισμός Welcome Trust έδειξε ότι το κόστος δημοσίευσης θα είναι μικρότερο με το open access κίνημα.

Ένα ακόμη επιχείρημα είναι ότι η επιστημονική κοινότητα θα ζημιωθεί από την επικράτηση του open access μοντέλου, καθώς μέχρι τώρα λάμβανε σημαντικούς πόρους εκμεταλλευόμενα τα συνδρομητικά περιοδικά. Πόρους τους οποίους επένδυε ξανά στο επιστημονικό πεδίο, με συνέπεια να εκφράζονται φόβοι για τη μείωση της αποδοτικότητας των ερευνών.

Τέλος οι επικριτές του open access κινήματος υποστηρίζουν ότι δεν χρειάζεται η ανοικτή πρόσβαση ώστε να επιτευχθεί ίση μεταχείριση στις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς αυτό μπορεί να επιτευχθεί με διαφορετική τιμολογιακή πολιτική και βοήθεια από τις ανεπτυγμένες ώστε να είναι εφικτή η πρόσβαση σε ερευνητικά περιοδικά. Υπάρχουν αρκετά τέτοιου είδους προγράμματα σε εξέλιξη. Ωστόσο οι υπέρμαχοι από την άλλη μεριά υποστηρίζουν ότι τα προγράμματα αυτά προσφέρουν μειωμένη πρόσβαση, ενώ χώρες όπως η Ινδία δεν αποκλείονται επειδή πολλοί λίγοι είναι σε θέση να πληρώνουν συνδρομές.

Πρόσφατα, το Μάιο του 2009 βγήκε στη δημοσιότητα η Έκκληση της Χαιδελβέργης (Heidelberg Appeal- βλ. παράρτημα), που ξεκίνησε με πρωτοβουλία του καθηγητή R. Reuss και την υπογραφή πλήθους Πανεπιστημιακών καθηγητών και συγγραφέων. Στη συγκεκριμένη έκκληση, οι υπογράφωντες/ ουσες εκφράζουν την έντονη ανησυχία τους για το μέλλον των πνευματικών δικαιωμάτων των συγγραφέων από τη χαλάρωση της νομοθεσίας περί copyright. Ιδιαίτερη ανησυχία εκφράζουν για το γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός βιβλίων και καλλιτεχνικών έργων δημοσιεύεται παράνομα στο Google και το Youtube, ζημιώνοντας τα συμφέροντα των

δημιουργών. Καταγγέλλουν δε το Συνασπισμό Επιστημονικών Οργανώσεων της Γερμανίας, ότι προσπαθεί να επιβάλει την Ανοιχτή Πρόσβαση σε όλους τους συγγραφείς και τους επιστήμονες, ενώ καλεί την Ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Γερμανίας καθώς και τις τοπικές κυβερνήσεις των κρατιδίων να προστατεύσουν τα δικαιώματα των δημιουργών, των συγγραφέων και των ακαδημαϊκών μέσω της διατήρησης του υπάρχοντος αυστηρού θεσμικού πλαισίου για το copyright προκειμένου-όπως ισχυρίζονται- να συνεχιστεί απρόσκοπτα η πνευματική, καλλιτεχνική και ερευνητική δραστηριότητα. Ο Steven Harnad (2009), απαντά με ένα άρθρο του στην Έκκληση της Χαϊδελβέργης αποδομώντας τα επιχειρήματα όσων υπογράφουν το συγκεκριμένο κείμενο. Συγκεκριμένα ο συγγραφέας αναφέρει ότι οι υπογράφοντες την έκκληση συγχέουν τα πνευματικά δικαιώματα που υπάρχουν σε βιβλία και έργα κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με τα δικαιώματα που υπάρχουν στις ακαδημαϊκές/ επιστημονικές δημοσιεύσεις. Στις τελευταίες- σύμφωνα με το συγγραφέα- δεν μπορούν να ισχύουν οι ίδιοι κανόνες που ισχύουν για τις πρώτες. Επίσης αναφέρει ότι είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα η δημοσίευση βιβλίων στο Google χωρίς την άδεια των συγγραφέων και τελείως διαφορετικό πράγμα αυτό που προτείνει το κίνημα της Ανοιχτής Πρόσβασης αλλά και ο Συνασπισμός των Επιστημονικών Οργανώσεων που προωθούν την ελεύθερη και οικιοθελή συμμετοχή των συγγραφέων στα συστήματα ανοιχτής πρόσβασης. Τέλος, ο συγγραφέας δηλώνει πως το κίνημα της Ανοιχτής Πρόσβασης δεν έρχεται σε αντίθεση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για το copyright και τα πνευματικά δικαιώματα, αλλά αυτό που προσπαθεί να εξασφαλίσει είναι η μη απαγόρευση –εκ μέρους των εκδοτών- στους συγγραφείς να δημοσιεύουν τα έργα τους με τη μέθοδο της Ανοιχτής Πρόσβασης. (το άρθρο είναι διαθέσιμο στη σελίδα: <http://openaccess.eprints.org/index.php?/archives/571-guid.html>).

Κεφάλαιο2
Ιστορική Αναδρομή

2.1. Ιστορική Αναδρομή

2.1.1. Τα αίτια ανάπτυξης του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης

Για την ιστορία, το κίνημα της ανοικτής πρόσβασης (open access movement) ξεκίνησε κατά κάποιον τρόπο ως αντίδραση των βιβλιοθηκών στις τεράστιες αυξήσεις στις τιμές των ακαδημαϊκών περιοδικών τις τελευταίες δεκαετίες και της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στις οικονομικές απαιτήσεις των εκδοτών εξαιτίας και της συνεχούς συρρίκνωσης των ετησίων προϋπολογισμών σε συνδυασμό με τις δυνατότητες της νέας τεχνολογίας και της πρακτικής ορισμένων ερευνητών να διαθέτουν τα αποτελέσματα της ερευνητικής τους εργασίας ελεύθερα στο Διαδίκτυο. Ξεκίνησε λοιπόν ως μία προσπάθεια υπέρβασης του ισχύοντος μονοπωλιακού εκδοτικού μοντέλου αναφορικά με την ακαδημαϊκή πνευματική παραγωγή, όπου τα Πανεπιστήμια πληρώνουν για τα άρθρα δύο φορές. Αρχικά τα Πανεπιστήμια χρηματοδοτούσαν την έρευνα μέσω των ερευνητικών προγραμμάτων, τα αποτελέσματα της οποίας δημοσιεύονται ως ερευνητικά δοκίμια κυρίως σε περιοδικά, τα οποία στη συνέχεια τα Πανεπιστήμια αγοράζουν μέσω των βιβλιοθηκών τους και μάλιστα σε πολύ υψηλές τιμές από τους εκδότες των περιοδικών. Αυτή η τακτική ξεκίνησε από πολύ παλιά (ήδη τα πρώτα περιοδικά έκαναν την εμφάνισή τους σε Λονδίνο και Παρίσι από το 1665). Τα περιοδικά αναβαθμίστηκαν στην προτίμηση των συγγραφέων διότι συγκριτικά με τα βιβλία προσέφεραν γρηγορότερη πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας και επιπλέον εξασφάλιζαν την προτεραιότητα στους συγγραφείς που δημοσίευαν πρώτοι τα αποτελέσματα της έρευνάς τους έναντι στους συγγραφείς που εργάζονταν πάνω στο ίδιο πρόβλημα.

Επειδή λοιπόν οι συγγραφείς αξιοποίησαν την δυνατότητα της γρήγορης αναγνώρισής τους που προσέφεραν τα περιοδικά αναπτύσσοντας έτσι την επιστημονική και ακαδημαϊκή τους σταδιοδρομία, υποχρεώθηκαν να αποδεχθούν το γεγονός ότι η πρώτη ύλη που παρείχαν στα επιστημονικά περιοδικά θα ήταν χωρίς αμοιβή από τους εκδότες. Με το χρόνο, τα κέρδη

των εκδοτών από τις συνδρομές των περιοδικών αυξήθηκαν όμως οι συγγραφείς συνέχισαν την παράδοση να γράφουν και να εκδίδουν άρθρα για την ανάπτυξη της καριέρας τους και όχι για τα χρήματα. Αρχικά τα επιστημονικά περιοδικά δημοσιεύονταν από επιστημονικές ενώσεις ως μια υπηρεσία προς τα μέλη τους. Πριν από το 1945 σχεδόν όλα τα περιοδικά στις Η.Π.Α. δημοσιεύονταν από επαγγελματικές ενώσεις. Σε αντίθεση, στην Ευρώπη τα περιοδικά δημοσιεύονταν από εκδότες. Η ραγδαία αύξηση του αριθμού των επιστημονικών περιοδικών και ανακοινώσεων κατά το δεύτερο μισό του εικοστού αιώνα οδήγησε στην ανάληψη της διαδικασίας αυτής από τους εμπορικούς εκδότες (Bjork, 2006). Υποστηρικτές στο πλευρό των επιστημόνων, αλλά και των εκδοτών, στην αναζήτηση και ανάκτηση επιστημονικής γνώσης στάθηκαν οι επιστημονικές βιβλιοθήκες. Αυτές δημιούργησαν ένα δίκτυο επιστημονικών βιβλιοθηκών με σκοπό να βοηθήσουν τους επιστήμονες στην αναζήτηση και ανάκτηση γνώσης που υποστηρίζεται από υπηρεσίες ευρετηρίασης και διαδικασίες διαδανεισμού. Η συνεργασία βιβλιοθηκών και εκδοτών απέδωσε μέχρι τα μέσα του 1990.

Η έννοια της ανοικτής και δωρεάν πρόσβασης όμως, δεν θα μπορούσε να υλοποιηθεί με την έντυπη εκδοτική παραγωγή. Οι τιμές των περιοδικών άρχισαν να καλπάζουν ήδη από την δεκαετία του '70 πάνω από τον πληθωρισμό. Μελέτες δείχνουν ότι οι τιμές ανέβηκαν 4 φορές πάνω από τον πληθωρισμό από το 1986, ενώ κάθε 5ετία η τιμή διπλασιάζεται. Ευτυχώς, τη στιγμή που οι τιμές των περιοδικών άρχισαν να γίνονται απλησίαστες, το Διαδίκτυο εμφανίστηκε για να προσφέρει μια εναλλακτική πρόταση. Με την εμφάνιση του διαδικτύου το σκηνικό άλλαξε. Από τις απαρχές του Internet βασικό ζητούμενο των χρηστών ήταν και παραμένει η ελεύθερη και ανοικτή πρόσβαση στην πληροφορία, βασικά άλλωστε συστατικά και της φιλοσοφίας του ίδιου του διαδικτύου.

Στο ακαδημαϊκό περιβάλλον οι αυξημένες ανάγκες σε έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση σε συνδυασμό με την επιθετική τιμολογιακή πολιτική των εμπορικών εκδοτικών οίκων στις ηλεκτρονικές συνδρομές περιοδικών, δημιούργησαν από τις αρχές της δεκαετίας μας διάφορους προβληματισμούς, κινήσεις και πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της ανοικτής πρόσβασης.

Από την μια πλευρά οι επιστήμονες σαν χρήστες αγκάλιασαν από την πρώτη στιγμή το διαδίκτυο. Από την άλλη πλευρά η λεγόμενη «Κρίση των Περιοδικών» (“Serials Crisis”) – η τάση, δηλαδή, για σταθερή άνοδο των τιμών των συνδρομών – οδήγησε στην ανάδυση μιας νέας γενιάς δημοσιεύσεων, που ξεφεύγει από τα στεγανά των εμπορικών εκδοτών.

Στην πραγματικότητα όμως, η κρίση των τιμών είναι μόνο ένας από τους παράγοντες που οδήγησε στην ανάπτυξη του κινήματος της ανοικτής πρόσβασης. Η πληροφοριακή έκρηξη στη σημερινή εποχή είναι τόσο μεγάλη ώστε η δημοσιευμένη πληροφορία θα τρέχει πάντοτε μπροστά από τους προϋπολογισμούς των βιβλιοθηκών. Υπάρχουν ήδη βιβλιοθήκες μεγάλων ακαδημαϊκών ιδρυμάτων ανά τον κόσμο οι οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο να αγοράζουν όλο το εύρος της διαθέσιμης βιβλιογραφίας για αυτό δεν χρειάζεται να αναφέρουμε τι συμβαίνει με τα μικρά ακαδημαϊκά ιδρύματα. Αλλά ακόμη κι αν οι τιμές των περιοδικών μειωθούν και παραμείνουν εγγυημένα χαμηλές στο μέλλον, και πάλι οι βιβλιοθήκες δεν θα μπορούσαν να αγοράσουν όλη την έκταση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας με την αλματώδη αύξηση της δημοσιευμένης πληροφορίας στα περιοδικά.

2.1.2. Τα πρώτα βήματα της Ανοικτής Πρόσβασης

Στις αρχές του 1990 ομάδες επιστημόνων άρχισαν να πειραματίζονται με μια ριζικά νέα μέθοδο, την Ανοικτή Πρόσβαση. Το μοντέλο αυτό αποτελεί το προϊόν εργασίας επιστημόνων που δεν παρακινούνται από εμπορικά ενδιαφέροντα, αλλά έχουν ένα όραμα. Το όραμα αυτό είναι η δημιουργία ενός ελεύθερου επιστημονικού μοντέλου δημοσίευσης, που χρησιμοποιεί το διαδίκτυο για να πετύχει άμεση, ελεύθερη και παγκόσμια πρόσβαση (Bjork, 2006b). Πριν το 1990 το μεγαλύτερο μέρος της ηλεκτρονικής ακαδημαϊκής δημοσίευσης ήταν σε μορφή βιβλιογραφικών βάσεων δεδομένων ή μηχανών εύρεσης που στόχευαν στα έντυπα τεύχη των άρθρων στα ράφια των βιβλιοθηκών. Στις αρχές του 1990 αναπτύχθηκαν υπηρεσίες διανομής τεκμηρίων, οι οποίες χρησιμοποιούσαν ελεύθερες αναφορές, με δυνατότητα αναζήτησης και πίνακες περιεχομένων βάσεων δεδομένων στο διαδίκτυο για να εντοπίσουν το πλήρες κείμενο των έντυπων άρθρων. Τα άρθρα φωτοτυπούσαν και αποστέλλονταν με FAX στον παραλήπτη έναντι αμοιβής.

Στα μέσα του 1990 η εμφάνιση των προτύπων του παγκόσμιου ιστού έκανε δυνατή τη δημιουργία των ηλεκτρονικών περιοδικών πλήρους κειμένου (Bjork, 2004). Η εμφάνιση και οι υποσχέσεις των ηλεκτρονικών περιοδικών ανέδειξαν την Ανοιχτή Πρόσβαση ως ένα νέο μοντέλο δημοσίευσης.

Το 1990, αρχίζουν να δημοσιεύονται στο διαδίκτυο, τα πρώτα ηλεκτρονικά περιοδικά με ελεύθερη πρόσβαση στο κοινό. Επρόκειτο για τα: Electronic Journal of Communication, Postmodern Culture και Bryn Mawr Classical Review. Το 1991, το περιοδικό Behavioral and Brain Sciences δημιουργεί ένα αρχείο σε ftp server με pre-prints, το οποίο δύο χρόνια αργότερα μετεξελίσσεται σε θεματικό αρχείο, ενώ το 1999 γίνεται συμβατό με τα στάνταρντ που θέτει η Open Access Initiative για τα e-prints (Suber, 2009).

2.1.3. Η ανάπτυξη του Παγκόσμιου Ιστού

Αναμφισβήτητα όμως, κομβικό ρόλο για την ανάπτυξη του διαδικτύου και κατ' επέκταση και του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης έπαιξε η δημιουργία του παγκόσμιου ιστού (World Wide Web) από τον Tim Berners-Lee το 1991. Στόχος του ήταν η ένταξη των πολυμέσων μέσα στο διαδίκτυο. Στο σημείο αυτό, θα ήταν παράλειψη να μην τονιστεί, ότι ο ερευνητής αυτός του CERN, διέθεσε το δημιούργημα του στην κοινότητα του διαδικτύου εντελώς δωρεάν. Μάλιστα, δεν περιορίστηκε απλά σ' αυτό. Δέσμευσε και το ίδιο το CERN να μην απαιτήσει ποτέ, οποιασδήποτε μορφής πνευματικά δικαιώματα με τη λογική ότι ο ιστός προέκυψε από τις ερευνητικές προσπάθειες των επιστημόνων του.

Η δημιουργία του ιστού, δεν ήταν τίποτε άλλο από την μετουσίωση του οράματος του Berners-Lee για ένα «αναπτυσσόμενο υπερανθρώπινο «μυαλό» που θα διαμορφωνόταν από τη διασύνδεση της γνώσης πολλών ατόμων σε όλο τον κόσμο. Σημαντικό ρόλο στην εξελικτική πορεία του δημιουργήματος του Berners-Lee έπαιξε η υιοθέτηση της HTML (Hypertext Markup Language) ως γλώσσας του ιστού. Η ιδέα του υπερκειμένου (hypertext) δεν ήταν καθόλου καινούρια εκείνη την εποχή. Την εισήγαγε ο Ted Nelson την δεκαετία του 60. Ουσιαστικά πρόκειται για μια μη γραμμική οργάνωση κειμένου, στην οποία χρησιμοποιώντας συνδέσμους (links)

μπορείς να μεταφέρεσαι εύκολα σε άλλα προκαθορισμένα σημεία του ίδιου ή άλλων εγγράφων. Ο ιστός ενσωμάτωσε σ' αυτήν την λογική και τα οπτικοακουστικά αντικείμενα. Η χρησιμοποίηση του υπερκειμένου, σε συνδυασμό με την υιοθέτηση του συστήματος URL (Uniform Resource Locator) και την ανάπτυξη των φυλλομετρητών (browsers) προσέδωσαν στον ιστό ένα σημαντικό χαρακτηριστικό. Την απλότητα. Το σύστημα URL δεν είναι τίποτε άλλο από την απόδοση μιας μοναδικής διεύθυνσης σε κάθε κείμενο, εικόνα, video κλπ που είναι αναρτημένο στον ιστό. Έτσι ο ιστός διαδόθηκε με καταγιστικό ρυθμό και έφτασε για πολλούς ανθρώπους να ταυτίζεται με την έννοια του διαδικτύου (Καϊτατζή- Γουίτλοκ, 2003).

2.1.4 Το χρονικό της Ανοιχτής Πρόσβασης από το 1966 μέχρι το 2009

Παρακάτω παραθέτονται με χρονολογική σειρά τα σημαντικότερα γεγονότα που διετέλεσαν στην ανάπτυξη του κινήματος της Ανοιχτής Πρόσβασης παγκοσμίως ξεκινώντας από το 1966 μέχρι σήμερα (Suber, 2009).

1966-2000

1966: Ξεκινά τη λειτουργία της η ERIC, μια ψηφιακή βιβλιοθήκη για την εκπαίδευση. Επίσης το 1966 ξεκινά τη λειτουργία της και η Medline μια βάση δεδομένων με βιβλιογραφικές αναφορές που ξεπερνούν τα 11εκ. άρθρα κ περιλαμβάνει 4500 περιοδικά(από το 1997 κυκλοφορούν δωρεάν online).

1970: Ξεκινά τη λειτουργία της η AGRICOLA με την υποστήριξη της εθνικής βιβλιοθήκης γεωργίας (National Library of Agriculture).

4 Ιουλίου 1971: Κυκλοφορεί το Project Gutenberg από τον Michael Hart. Σήμερα διαθέτει πάνω από 30,00 δωρεάν e-books.

1 Ιανουαρίου 1983: Το APANET υιοθετεί το πρωτόκολλο TCP/IP από

πολλούς θεωρείται ως μια σημαντική ενέργεια για την αρχή του INTERNET.

21 Σεπτεμβρίου 1985: Ο Ronald Reagan εκδίδει εθνική οδηγία σύμφωνα με την οποία τα αποτελέσματα που προκύπτουν από έρευνα να μην συναντούν κανενός είδους περιορισμό.

Ιούλιος 1987: Κυκλοφορεί το Perseus Project(ψηφιακή βιβλιοθήκη) σε CD. Κυκλοφόρησε στο διαδίκτυο δωρεάν το 1994.

Φθινόπωρο του 1987: Κυκλοφορεί το New Horizons in Adult Education, ένα δωρεάν online peer-reviewed, (αξιολογημένο) περιοδικό, από το πανεπιστήμιο του Syracuse University Kellogg Project.

1987: Ιδρύεται το Text Encoding Initiative, ένας διεθνής οργανισμός, που αποτελείται από επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, Βιβλιοθηκονόμους και επιστήμονες της πληροφόρησης.

1989: Ο Stevan Harnad εκδίδει το περιοδικό Psycology το οποίο διατίθεται δωρεάν και online. Το 1990 γίνεται peer-reviewed(αξιολογημένο).

1990: Κυκλοφορεί το Hytelnet του Peter Scott, ο πρώτος online κατάλογος υπερκειμένου με links που παρείχαν πρόσβαση σε καταλόγους βιβλιοθηκών.

21 Σεπτεμβρίου 1990: Κυκλοφορεί το Electronic Journal of Communication, ένα δωρεάν online peer-reviewed(αξιολογημένο) περιοδικό.

30 Σεπτεμβρίου 1990: Κυκλοφορεί το Post Modern Culture, ένα δωρεάν online peer-reviewed περιοδικό.

Νοέμβριος 1990: Ο Berners- Lee κυκλοφορεί το World Wide Web: Proposal for a Hypertext Project. Στις 13 Νοεμβρίου 1990 δημιουργεί την πρώτη ιστοσελίδα.

Απρίλιος 1991: Κυκλοφορεί το E-Journal ένα δωρεάν online peer-

reviewed(αξιολογημένο) περιοδικό.

17 Μαΐου 1991: Κυκλοφορεί το πρότυπο του παγκόσμιου ιστού από τον Tim Berners-Lee και το Cern.

2 Ιουλίου 1991: Ο Allan Bromley καθιερώνει το Bromley Principles, δηλώσεις πολιτικής, που αντιπροσωπεύουν την θέση της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών όσον αφορά την πρόσβαση στα δεδομένα της έρευνας σχετικά με την παγκόσμια αλλαγή.

1992: Ξεκινά τη λειτουργία της η Ibiblio, δημόσια βιβλιοθήκη και ψηφιακό αρχείο.

27 Απριλίου 1992: Το πρώτο Συμπόσιο Ακαδημαϊκών Επιστημονικών Εκδόσεων στα Ηλεκτρονικά Δίκτυα: Οράματα και Ευκαιρίες για μη Κερδοσκοπικές Εκδόσεις(The first Symposium on Scholarly Publishing on the Electronics networks : Vision and Opportunities in Not- Profit Publishing).

1993: Το δίκτυο Entrez αντικαθιστά τα cd με δωρεάν πρόσβαση στο δίκτυο(pre-web).

19 Ιανουαρίου 1993: Κυκλοφορεί το Education Policy Analysis Archives, ένα πρώιμο δωρεάν peer- reviewed (αξιολογημένο)περιοδικό.

30 Απριλίου 1993: Το ινστιτούτο CERN ανακοινώνει ότι διαθέτει το λογισμικό δικτύου και παραιτείται από όλα τα πνευματικά δικαιώματα, προκειμένου να το χρησιμοποιούν, να το τροποποιούν και να το αναδιανείμουν χωρίς καμία επιβάρυνση.

Ιούνιος 1993: Λειτουργεί για πρώτη φορά η σελίδα Online Books Page του John Mark Ocleerbloom.

Αύγουστος 1993: Κυκλοφορεί το Electronic Journal of Analytic Philosophy ένα online δωρεάν peer reviewed(αξιολογημένο) περιοδικό από το

πανεπιστήμιο της Ιντιάνα(Indiana University) .

1994: Λειτουργεί για πρώτη φορά ο διαδικτυακός τόπος της Ανοιχτής Πρόσβασης(open access site) με την υποστήριξη του Human Genome Project.

Ιούνιος 1994: Ο Steven Harnad προτείνει τη μέθοδο της αυτό-αρχειοθέτησης(self-Archiving).

Ιούλιος 1994: Κυκλοφορεί το Electronic Green Journal, ένα δωρεάν online περιοδικό, από το πανεπιστήμιο του Ινταχο (Idaho University).

Σεπτέμβριος 1994: Κυκλοφορεί το Electronic Journal of Sociology, ένα δωρεάν online περιοδικό.

28 Νοέμβριου : Το περιοδικό Florida Entomologist μετατρέπεται σε περιοδικό Ανοιχτής Πρόσβασης .

1995: Λειτουργεί η δικτυακή πύλη(portal)Ανοιχτής Πρόσβασης Jusline, του γερμανικού δικαίου από τον Nobert Gugerbauer.

Απρίλιος 1995: Κυκλοφορεί το Information Research, ένα δωρεάν online περιοδικό από τον T.D. Wilson.

Ιούνιος 1995: Κυκλοφορεί το Journal of Computer- Mediated Communication, ένα δωρεάν online περιοδικό από το πανεπιστήμιο της Ιντιάνα(Indiana University).

Ιούλιος 1995: Κυκλοφορεί το περιοδικό D-Lib.

1996: Κυκλοφορεί το The Journal of Hebrew Scriptures, ένα δωρεάν online περιοδικό.

1 Ιανουαρίου 1996: Κυκλοφορεί το The Journal of Clinical Investigation, ένα

δωρεάν online περιοδικό.

Φεβρουάριος 1996: Κυκλοφορεί το Romanticism on the Net, ένα δωρεάν online περιοδικό.

1997: Κυκλοφορεί από το Πανεπιστήμιο του Michigan η ψηφιακή βιβλιοθήκη The making of America.

1998: Ο Stefano Ghirlanda ξεκινά μια καμπάνια για την ελεύθερη διανομή του επιστημονικού υλικού(Campaign for the Freedom of Scientific Work).

27 Μαρτίου 1998: Διακήρυξη του San Jose.

Οκτώβριο 1998: Αρχίζει τη λειτουργία του The National Electronic Article Repository από τον David Shulenburg.

1999: Κυκλοφορεί το Open Archives Initiative (OAI).

1999: Κυκλοφορεί το Open Citation Project.

26 Απριλίου 1999: Η βάση δεδομένων BioMed Central ανακοινώνει ότι θα προσφέρει δωρεάν πρόσβαση σε όλα τα online περιοδικά της.

22 Οκτωβρίου 1999: Γίνεται η Santa Fe Convention.

2000: Κυκλοφορεί η υπηρεσία Cross-Archive Searching Service.

29 Ιουλίου 2000: Το BioMed Central δημοσιεύει το πρώτο του δωρεάν online άρθρο.

2001

15 Ιανουαρίου 2001: Λειτουργεί η Wikipedia από τον Jimmy Wales.

27 Απριλίου 2001: Κυκλοφορεί η διακήρυξη της Αβάνα(Declaration of Havana).

1 Σεπτεμβρίου 2001: Το πανεπιστήμιο της Αυστραλίας (Australian National University) κυκλοφορεί το πρώτο αποθετήριο e-print αρχείων (E-Print Repository) που είναι συμβατό με το πρωτόκολλο OAI.

1 Σεπτεμβρίου 2001: Η δημόσια βιβλιοθήκη επιστημών (The Public Library of Science) συμφωνεί να διαθέσει τα περιοδικά επιστημονικού περιεχομένου πλήρους κειμένου στα online δημόσια αρχεία χωρίς χρέωση.

10 Δεκεμβρίου 2001: Κυκλοφορεί η Citebase από το πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον(Southampton University) και τον Tim Brody.

2002

31 Ιανουαρίου 2002: Η HINARY παρέχει δωρεάν το περιεχόμενο της.

14 Φεβρουαρίου 2002: Διακήρυξη της πρωτοβουλίας Ανοιχτής Πρόσβασης της Βουδαπέστης (Budapest Open Access Initiative) ξεκίνησε από το Open Society Institute.

25 Φεβρουαρίου 2002: Κυκλοφορεί το OAIster από το πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν(University of Michigan).

Μάιος 2002: Κυκλοφορεί το δίκτυο Africa' s open Knowledge network.

15 Μαΐου 2002: Κυκλοφορούν οι άδειες Creative Commons από τον Lawrence Lessig.

26 Μαΐου 2002: Κυκλοφορεί το μπλογκ The Fos News, από τον Peter Suber, αργότερα ονομάστηκε Open Access News.

1 Ιουλίου 2002: Η Biomed Central κυκλοφορεί το πρόγραμμα Ανοιχτής Πρόσβασης (open access chapter) εξασφαλίζοντας πρόσβαση στα περιεχόμενα του περιοδικού ακόμη και μετά από τυχόν μελλοντικές αλλαγές της ιδιοκτησίας.

1 Αυγούστου 2002: Κυκλοφορούν τα Eprints-uk .

23 Αυγούστου 2002: Η Διεθνής Ομοσπονδία Ένωσης Βιβλιοθηκών και Ιδρυμάτων(IFLA), δημοσιεύει το μανιφέστο για το Ιντερνετ (IFLA internet Manifesto) δίνοντας εντολή για ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση και άρση των εμποδίων για τη ροή των πληροφοριών.

30 Σεπτεμβρίου 2002: Ξεκινά το πρόγραμμα opencourseware.

4 Νοεμβρίου 2002:Η pubscience σταματά τη λειτουργία της από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση των ΗΠΑ ως απάντηση στην άσκηση πίεσης από εμπορικούς εκδότες.

17 Δεκεμβρίου 2002: Η δημόσια βιβλιοθήκη επιστημών(The public Library of Science) λαμβάνει 9 εκατομμύρια δολάρια επιχορήγηση από το ίδρυμα Moore και ανακοινώνει τα δύο πρώτα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

2003

23 Ιανουαρίου 2003: Το τμήμα Ηλεκτρονικής και των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών του πανεπιστημίου του Σαουθάμπτον (University of Southampton Department of Electronics and Computer Science) υιοθετεί πολιτική (Southampton Department of Electronics and Computer Science Policy), σύμφωνα με την οποία υπάρχει η δυνατότητα έρευνας και κατάθεσης σε ένα από τα τέσσερα αποθετήρια Ανοιχτής Πρόσβασης.

26 Φεβρουαρίου 2003: Το Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας (The National Institutes of Health), υιοθετεί μια πολιτική διάθεσης δεδομένων (Data Sharing Policy).

14 Απριλίου 2003: Η Royal Society δημοσιεύει την έκθεση «Διατηρώντας την επιστήμη ανοιχτή» (Keeping Science Open), υποστηρίζοντας τις μεταρρυθμίσεις για τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων, ώστε να διευρυνθεί η πρόσβαση σε επιστημονικές δημοσιεύσεις και να αρθούν τα εμπόδια στη διαδικασία της επιστημονικής έρευνας.

1 Μαΐου 2003: Κυκλοφορεί το FEDORA (Flexible Extensible Digital Object and Repository Architecture) από το πανεπιστήμιο της Βιρτζίνια (University of Virginia) και από το πανεπιστήμιο του Κορνέλ (University of Cornell).

12 Μαΐου 2003: Κυκλοφορεί ο κατάλογος των περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης (The Directory of Open Access Journals) από το πανεπιστήμιο Λουντ (Lund University).

20 Ιουνίου 2003: Διακήρυξη της Βηθεσδά για την Εκδοτική Δραστηριότητα Ανοιχτής Πρόσβασης (Bethesda Statement on Open Access Publishing).

4 Ιουλίου 2003: Ξεκινά το SPARC Open Access Forum από το SPARC υπό την προεδρία του Peter Suber.

Σεπτέμβριος 2003: Το πανεπιστήμιο τεχνολογίας του Κουινσλαντ(Queensland University of Technology), δίνει εντολή για Ανοιχτή Πρόσβαση.

1 Οκτωβρίου 2003: Μια ομάδα Βιβλιοθηκονομικών οργανισμών και κοινωνικού ενδιαφέροντος ξεκινούν το Open Access Group.

13 Οκτωβρίου 2003: Κυκλοφορεί το πρώτο περιοδικό Ανοιχτής Πρόσβασης της δημόσιας βιβλιοθήκης επιστημών(The Public Library of Science).

21 Οκτωβρίου 2003: Η βάση PubMed Central γίνεται συμβατή με το πρωτόκολλο OAI.

22 Οκτωβρίου 2003: Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοιχτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών(The Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities).

2004

20 Ιανουαρίου 2004: Η εθνική βιβλιοθήκη του Καναδά(National Library of Canada), διαθέτει τις διδακτορικές διατριβές που βρίσκονται στο Theses Canada σε Ανοιχτή Πρόσβαση.

24 Φεβρουαρίου 2004: Κυκλοφορεί η Διακήρυξη της IFLA για Ανοιχτή Πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία και στην τεκμηριωμένη έρευνα(IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation).

16 Μαρτίου 2004: Μια ομάδα 48 μη-κερδοσκοπικών εκδοτών εκδίδει τις αρχές της Ουάσιγκτον για δωρεάν πρόσβαση στο επιστημονικό υλικό(Washington DC Principles to Free Access to Science).

21 Μαΐου 2004: Οι συμμετέχοντες στο 2^ο παγκόσμιο συνέδριο ψηφιακών βιβλιοθηκών στη Βραζιλία(2nd International Digital libraries Symposium, Brazil), εκδίδουν μια ανακοίνωση υποστηρίζοντας την Ανοιχτή Πρόσβαση.

25 Μαΐου 2004: Τα οκτώ μεγαλύτερα πανεπιστήμια της Αυστραλίας(Group of 8), εκδίδουν μια ανακοίνωση υποστήριξης της Ανοιχτής Πρόσβασης για υλικό επιστημονικού περιεχομένου.

5 Ιουνίου 2004: Η ένωση ειδικών βιβλιοθηκών (The Special Libraries Association) εκδίδει διακήρυξη υποστήριξης της Ανοιχτής Πρόσβασης(Statement Regarding Open Access).

3 Ιουλίου 2004: Η Springer κυκλοφορεί το υβριδικό περιοδικό Open Choice.

24 Αυγούστου 2004: Μια ομάδα αμερικανών ξεκινά την υπηρεσία «Συμμαχία πρόσβασης για τους φορολογούμενους» (Alliance for Taxpayers Access), προκειμένου να υποστηρίξουν την Ανοιχτή Πρόσβαση.

26 Αυγούστου 2004: 25 Νομπελίστες γράφουν μια “ανοιχτή επιστολή”(open letter), στο Κογκρέσο με την οποία υποστηρίζουν το σχέδιο Ανοιχτής Πρόσβασης του Εθνικού Ινστιτούτου Υγείας(NIH) .

5 Οκτωβρίου 2004: Οι εκδόσεις Sage Publication, υιοθετούν μια νέα πολιτική σύμφωνα με την οποία επιτρέπουν στους συγγραφείς να καταθέσουν τα τελικά άρθρα (postprint) τους σε ιδρυματικά αποθετήρια Ανοιχτής Πρόσβασης χωρίς άδεια για κάθε άρθρο ξεχωριστά (case by case).

11 Οκτωβρίου 2004: Κυκλοφορεί η διακήρυξη Ανοιχτής Πρόσβασης της Σκωτίας(Scottish Science Declaration of Open Access).

18 Οκτωβρίου 2004: Η δημόσια βιβλιοθήκη επιστημών(The Public Library of Science) εκδίδει το περιοδικό Ανοιχτής Πρόσβασης PLOS Medicine.

5 Νοέμβριου 2004: Κυκλοφορεί η Διακήρυξη της Μεσίνα (Messina Declaration).

18 Νοεμβρίου 2004: Η Google ανακοινώνει τη λειτουργία του εργαλείου Google Scholar.

6 Δεκεμβρίου 2004: Το πανεπιστήμιο της Πορτογαλίας Μινχο (Minho), εκδίδει την πολιτική (Do Minho Portugal Policy), σύμφωνα με την οποία το προσωπικό, οι μεταπτυχιακοί και οι διδακτορικοί φοιτητές οφείλουν να καταθέτουν τα έργα τους στο αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης του πανεπιστημίου.

2005

1 Ιανουαρίου 2005: Κυκλοφορούν οι άδειες Science Commons.

3 Φεβρουαρίου 2005: Τα αμερικανικά ινστιτούτα υγείας (US National Institutes of Health) κυκλοφορούν την πολιτική δημόσιας πρόσβασης (Public-access Policy).

24 Φεβρουαρίου 2005: Κυκλοφορεί το υβριδικό πρόγραμμα για περιοδικά Online Open από την εκδοτική Blackwell Publishing.

1 Μαρτίου 2005: Οι συμμετέχοντες στο συνέδριο Berlin3 εκδίδουν μια σύσταση σύμφωνα με την οποία τα ιδρύματα που επιθυμούν να εφαρμόσουν τη διακήρυξη του Βερολίνου, θα πρέπει να απαιτήσουν από τους ερευνητές τους να καταθέσουν ένα αντίγραφο από όλα τα δημοσιευμένα άρθρα τους σε ένα αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης και να ενθαρρύνουν τους ερευνητές να δημοσιεύουν τα άρθρα τους σε περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

1 Μαρτίου 2005: Το SPARC (Scholarly Publishing Academic Resources Coalition) κυκλοφορούν το πρόγραμμα “προσθήκη συγγραφέα” (Authors

Addendum), έτσι ώστε οι συγγραφείς να τροποποιούν τις συμβάσεις των εκδόσεων τους και να διατηρούν τα δικαιώματά τους παρέχοντας Ανοιχτή Πρόσβαση.

18 Μαρτίου 2005: Το φινλανδικό υπουργείο παιδείας και η επιτροπή επιστημονικών εκδόσεων Ανοιχτής Πρόσβασης (Open Access Scientific Publishing Committee), εκδίδει μια έκθεση εγκρίνοντας την Ανοιχτή Πρόσβαση.

15 Μαΐου 2005: Δημοσιεύεται η διακήρυξη της Βιέννης (Vienna s Declaration: 10 theses on Freedom of information).

Ιούνιος 2005: Η ομάδα Russell Group που εκπροσωπεί 19 μεγάλα ερευνητικά πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου, εκδίδει μια δήλωση υποστηρίζοντας την Ανοιχτή Πρόσβαση.

1 Ιουλίου 2005: Το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (Oxford University Press), εκδίδει το υβριδικό πρόγραμμα για τα περιοδικά του, OxfordOpen.

21 Ιουλίου 2005: Το πανεπιστήμιο της Ζυρίχης(The University of Zurich), δίνει εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης(Open Access Mandate).

8 Σεπτεμβρίου 2005: Τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου (Universities UK) εγκρίνουν την Ανοιχτή Πρόσβαση.

15 Σεπτεμβρίου 2005: Η ομάδα δημόσιου ερευνητικού ενδιαφέροντος της Καλιφόρνια CalpiRG (California Public Interest Research Group) εγκρίνει την Ανοιχτή Πρόσβαση.

1 Οκτωβρίου 2005: Η Welcome Trust δίνει εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης (open-access mandate).

3 Οκτωβρίου 2005: Κυκλοφορεί το Open Content Alliance.

1 Δεκεμβρίου 2005: Το Ουκρανικό Κοινοβούλιο με ψήφισμα αναγνωρίζει την Ανοιχτή Πρόσβαση ως εθνική προτεραιότητα.

2006

20 Ιανουαρίου 2006: Το Αμερικανικό Εθνικό Ίδρυμα Επιστημών (National Science Foundation), επικροτεί την ανοιχτή πρόσβαση.

27 Ιανουαρίου 2006: Κυκλοφορεί ο κατάλογος αποθετηρίων Ανοιχτής Πρόσβασης, OpenDOAR (Directory Of Open Access Repositories), από το πανεπιστήμιο του Νοτινχαμ (Nottingham University UK) και του Λουντ (Lund University).

27 Ιανουαρίου 2006: MIT(Massachusetts Institute of Technology) κυκλοφορεί μια τροποποίηση της συμφωνίας δημοσίευσης (Copyright Amendment Form) προκειμένου οι συγγραφείς να διατηρούν τα δικαιώματα που χρειάζονται ώστε να επιτραπεί η ελεύθερη πρόσβαση.

30 Ιανουαρίου 2006: Το γερμανικό ίδρυμα ερευνών (Deutsche Forschungsgemeinschaft), υιοθετεί μια πολιτική σύμφωνα με την οποία οι υπότροφοι “πρέπει να” παρέχουν ανοιχτή πρόσβαση για έρευνες χρηματοδοτούμενες από το ίδρυμα.

Φεβρουάριος 2006: Κυκλοφορεί το σχέδιο Ανοιχτή Πρόσβαση στη γνώση (Open Access to Knowledge Law Project), από το πανεπιστήμιο τεχνολογίας του Κουινσλαντ (Queensland University of Technology).

27 Φεβρουαρίου 2006: Λειτουργεί η Open j Gate, μια πύλη (portal) που ευρετηριάζει περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

31 Μαρτίου 2006: Το συνέδριο για τη Βιοποικιλότητα (The conference of the parties_for the Biological Diversity Curtiba, Brazil, Μάρτιος 20-31, 2006),

εγκρίνει την Ανοιχτή Πρόσβαση για τα δεδομένα της Βιοποικιλότητας.

3 Απριλίου 2006: Η ευρωπαϊκή επιτροπή (The European Commission), με έκθεση ζητά Ανοιχτή Πρόσβαση για έρευνες που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

3 Απριλίου 2006: Το Καναδικό Ινστιτούτο (The Canadian Institutes of Health Research) ανακοινώνει ότι αναπτύσσει μια πολιτική Ανοιχτής Πρόσβασης για τις έρευνες που χρηματοδοτούνται από το ίδιο το ίδρυμα.

9 Μαΐου 2006: Το πανεπιστήμιο Χαμπολντ (Humboldt University Berlin) υιοθετεί την Διακήρυξη Ανοιχτής Πρόσβασης του Χαμπολντ.

11 Μαΐου 2006: Η Σουηδία κυκλοφορεί το εθνικό πρωτόκολλο Ανοιχτής Πρόσβασης (National Open Access Initiative), του οποίου στόχος είναι να προωθήσει την προσβασιμότητα σε μέγιστο βαθμό και την προβολή των έργων που παράγονται από τους ερευνητές, τους διδάσκοντες και τους φοιτητές στα Σουηδικά πανεπιστήμια και κολέγια.

31 Μαΐου 2006: Το περιοδικό The Wall street journal δημοσιεύει μια έκθεση, από την οποία προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των Αμερικανών υποστηρίζει την Ανοιχτή Πρόσβαση για τις έρευνες που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

21 Ιουνίου 2006: Το γαλλικό κέντρο επιστημονικής έρευνας (Centre National de la Recherche Scientifique), υιοθετεί μια πολιτική σύμφωνα με την οποία ζητά από τους ερευνητές της να καταθέτουν τα ερευνητικά τους άρθρα στο κεντρικό αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης της Γαλλίας (HAL Hyper Articles on Line).

25 Ιουνίου 2006: Διακήρυξη του Ρίο (Rio Declaration on Open Access).

28 Ιουνίου 2006: Το συμβούλιο έρευνας του Ηνωμένου Βασιλείου (Research Councils UK), εκδίδει πολιτική Ανοιχτής Πρόσβασης (open-access policy).

29 Ιουνίου 2006: Λειτουργεί η βάση δεδομένων Ανοιχτής Πρόσβασης, JULIET από τη SHERPA.

9 Αυγούστου 2006: Το Πανεπιστήμιο της Τασμανίας (Tasmania School of computing) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

12 Αυγούστου 2006: Κυκλοφορεί ένα υβριδικό πρόγραμμα για περιοδικά (Cambridge open option) από το πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ (Cambridge University Press).

14 Αυγούστου 2006: Κυκλοφορεί ένα υβριδικό πρόγραμμα για περιοδικά(Authorchoise), από την American Chemical Society.

16 Αυγούστου 2006: Κυκλοφορεί ένα υβριδικό πρόγραμμα για περιοδικά (Free To Read) από την American Physical Society.

Σεπτέμβριος 2006: Τέσσερα Γερμανικά Πανεπιστήμια ξεκινούν την πλατφόρμα Ανοιχτής Πρόσβασης (informationsplattform Open Access).

7 Σεπτεμβρίου 2006: Κυκλοφορεί η Διακήρυξη του Ριαντ (Declaration of Riyadh) για ελεύθερη πρόσβαση, στα αραβικά και γαλλικά.

11 Σεπτεμβρίου 2006: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και εννέα ευρωπαϊκά ερευνητικά ιδρύματα ξεκινούν το ψηφιακό αποθετήριο DRIVER Digital Repository Infrastructure Vision For European Research.

23 Σεπτεμβρίου 2006: Κυκλοφορεί η εγκυκλοπαίδεια Ανοιχτής Πρόσβασης (Encyclopedia of Earth) .

3 Οκτωβρίου 2006: Κυκλοφορεί το υβριδικό πρόγραμμα για περιοδικά Open Science.

11 Οκτωβρίου 2006: Τα γαλλικά

ιδρύματα (CEMAGREF, CIRAD, CNRS, INRA, INRIA, INSERM, TED, Pausteur Institute) διαθέτουν τα άρθρα τους στο αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης (HAL Hyper Article on Line).

23 Οκτωβρίου 2006: Η Κίνα δίνει εντολή για ανοιχτά δεδομένα (open data).

27 Οκτωβρίου 2006: Κυκλοφορεί η Διακήρυξη του Μεξικού (The Declaration of Mexico), προτείνοντας πολιτικές Ανοιχτής Πρόσβασης στα Λατινικά Πανεπιστήμια και στις κυβερνήσεις των χωρών της Λατινικής Αμερικής.

Νοέμβριος 2006: Το Πανεπιστήμιο Αθαμπάσκα του Καναδά (Athabasca university), υιοθετεί πολιτική σύμφωνα με την οποία ζητά από το προσωπικό του να αυτο-αρχειοθετεί τα άρθρα επιστημονικού περιεχομένου.

2 Νοεμβρίου 2006: Η επιτροπή παραγωγικότητας της Αυστραλιανής κυβέρνησης (Australian Government Productivity Commission), προτείνει Ανοιχτή Πρόσβαση για τις έρευνες που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

20 Νοεμβρίου 2006: Κυκλοφορεί ο κύριος κατάλογος αποθετηρίων Ανοιχτής Πρόσβασης (OpenArchives.eu) .

22 Νοεμβρίου 2006: Οι συμμετέχοντες στο συνέδριο του Bangalore (2-3 Νοεμβρίου 2006) συντάσσουν ένα εθνικό μοντέλο πολιτικής Ανοιχτής Πρόσβασης για τις αναπτυσσόμενες χώρες (National Open Access Policy for Developing Countries).

28 Νοεμβρίου 2006: Κυκλοφορεί η διακήρυξη Ανοιχτής Πρόσβασης (Declaration on Open Access) από το συμβούλιο των Πρυτάνεων των Πανεπιστημίων της Πορτογαλίας.

4 Δεκεμβρίου 2006: Το Πανεπιστήμιο Μπρουνέλ (Brunel University to School of Information System Computing and Mathematics), δίνει εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης για άρθρα, περιοδικά και διατριβές.

18 Δεκεμβρίου 2006: Το τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του πανεπιστημίου της Αυστραλίας (Department of Education Science and Training), διαθέτει 25,5 εκατ. δολάρια για την δημιουργία αποθετηρίων Ανοιχτής Πρόσβασης για τα Πανεπιστήμια της χώρας.

2007

Ιανουάριος 2007: Η βάση δεδομένων ERIC (The US Education Resources Information Center) ψηφιοποιεί 40 εκατομμύρια σελίδες μικροφωτοτυπικών εγγράφων.

Ιανουάριος 2007: Το Πανεπιστήμιο του Άμστερνταμ ξεκινά ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης Ανοιχτής Πρόσβασης (Open Access Fund).

4 Ιανουαρίου 2007: Η εταιρεία Karger Medical and Scientific Publishers ανακοινώνει ένα υβριδικό πρόγραμμα Ανοιχτής Πρόσβασης (hybrid Open Access program) για οχτώ περιοδικά του.

8 Ιανουαρίου 2007: Το βρετανικό Υπουργείο Υγείας (UK Department of Health) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

11 Ιανουαρίου 2007: Το πανεπιστήμιο του Μισιγκαν (University of Michigan) κυκλοφορεί το Open Access Imprint, Digital Cultural Books.

26 Ιανουαρίου 2007: Η ένωση ευρωπαϊκών πανεπιστημίων για την Ανοιχτή Πρόσβαση (The European University Associations Working Group on Open Access), δίνουν πανευρωπαϊκή εντολή για Ανοιχτή Πρόσβαση.

26 Ιανουαρίου 2007: Το Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ (The US Department of Energy DOT) και η βρετανική βιβλιοθήκη (British Library), συμφωνούν να οικοδομήσουν μια πύλη (portal) Ανοιχτής Πρόσβασης για τον κόσμο της επιστήμης.

29 Ιανουαρίου 2007: Από το Ινστιτούτο Αρχείων της Αλεξάνδρειας (Alexandria Archive Institute) κυκλοφορεί το αποθετήριο και πύλη για αρχαιολογικά δεδομένα (open context Open Access).

13 Φεβρουαρίου 2007: Από μια ομάδα εκδοτών και ενώσεων εκδοτών κυκλοφορεί η διακήρυξη **the anti-OA BRUSSELS DECLARATION 130207.pdf Brussels Declaration on STM Publishing.**

13 Φεβρουαρίου 2007: Ο κατάλογος περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης (Directory of Open Access Journals) δημιουργεί το πρόγραμμα ένταξης μελών (membership program).

15 Φεβρουαρίου 2007: Ορίζεται ως η Εθνική Ημέρα Δράσης για την Ανοιχτή Πρόσβαση και FRPAA.

24 Φεβρουαρίου 2007: Ο Ronald Plasterk, ένας από τους πιο γνωστούς υποστηρικτές της Ανοιχτής Πρόσβασης στην Ολλανδία διορίζεται Υπουργός της χώρας για την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και την επιστήμη.

27 Φεβρουαρίου 2007: Το CERN κυκλοφορεί μια δήλωση για τις δημοσιεύσεις Ανοιχτής Πρόσβασης (Open Access Publishing), με την οποία ενθαρρύνει 1800 συμμετέχοντες επιστήμονες να δημοσιεύσουν τα αποτελέσματά τους στα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

1 Μαρτίου 2007: Η πύλη SURF (portal) ανακοινώνει ότι όλα τα πανεπιστήμια στην Ολλανδία έχουν υπογράψει τη Διακήρυξη του Βερολίνου.

9 Μαρτίου 2007: Το CERN αποφασίζει να μετατρέψει όλα τα υπάρχοντα περιοδικά φυσικής σε περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

12 Μαρτίου 2007: Ο εκδοτικός οίκος Polimentrica κυκλοφορεί ένα Μανιφέστο Ανοιχτής Πρόσβασης, το πρώτο από εκδότη βιβλίων.

14 Μαρτίου 2007: Το πανεπιστήμιο του Βελγίου (University de Liege) υιοθετεί την εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης

Απρίλιος 2007: Η νομοθεσία του Καναδά για την Ανοιχτή Πρόσβαση (Open Access Law Canada) ξεκινά το έργο της έτσι ώστε η канаδική νομική έρευνα να υιοθετήσει την Ανοιχτή Πρόσβαση.

Απρίλιος 2007: Η αμερικανική ένωση γεωφυσικής (The American Geophysical Union), κυκλοφορεί το υβριδικό πρόγραμμα Ανοιχτής Πρόσβασης για περισσότερα από 19 περιοδικά.

4 Απριλίου 2007: Το συμβούλιο έρευνας κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών του Καναδά (Canada's Social Science and Humanities Research Council), ξεκινά ένα χρηματοδοτούμενο πρόγραμμα για να στηρίξει τα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

4 Απριλίου 2007: Το JISC και το πανεπιστήμιο της Γλασκώβης (University of Glasgow) ξεκινούν το πρόγραμμα Open Lockss (Lots of Copies Keep Stuff Safe), προκειμένου να διαφυλάξουν τα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης.

6 Απριλίου 2007: Ο επικεφαλής οργανισμός έρευνας της Φλάνδρας (Research Foundation- Flanders), δίνει εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης για τις έρευνες που χρηματοδοτεί ο ίδιος ο οργανισμός.

10 Απριλίου 2007: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκρίνει μια Συμφωνία επιχορήγησης FP7 η οποία απαιτεί από τους δικαιούχους να υποβάλουν ηλεκτρονικά αντίγραφα των άρθρων σε περιοδικά τους στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επιτρέπει στην ΕΕ να τα αναδιανείμει σε απευθείας σύνδεση.

13 Απριλίου 2007: Η EDINA (National Data Center), JISC και SHERPA ξεκινούν το DEPOT, ένα διεθνές αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης για τους ερευνητές του Ηνωμένου Βασιλείου.

13 Απριλίου 2007: Η BioMed Central ανακοινώνει τα 3 πρώτα της περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης από το παρακλάδι PhysMath Central.

18 Απριλίου 2007: Το πανεπιστήμιο της Τουρκίας (Middle East Technical University) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

18 Απριλίου 2007: Η εκδοτική (Bentham_ Science Publishers) ανακοινώνει ότι σκοπεύει να κυκλοφορήσει 300 περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης πριν το 2007.

2 Μαΐου 2007: Το κέντρο οικονομικών και μαθηματικών του ινστιτούτου της Ρωσικής Ακαδημίας επιστημών (The Central Economics and Mathematics Institute of the Russian Academy of Sciences), υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

2 Μαΐου 2007: Η κοινοπραξία των γερμανικών πανεπιστημίων ξεκινά την πλατφόρμα Ανοιχτής Πρόσβασης, (Informationsplattform).

3 Μαΐου 2007: Το αμερικανικό κέντρο ελέγχου ασθενειών και πρόληψης (Centers of Disease Control and Prevention) και το τμήμα ενέργειας (Department of Energy), ζητούν να εφαρμοστούν οι αρχές της Ανοιχτής Πρόσβασης στις έρευνες που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

11 Μαΐου 2007: Το Πακιστάν δημιουργεί μια πύλη (portal), η οποία προσφέρει Ανοιχτή Πρόσβαση σε όλα τα περιοδικά που κυκλοφορούν στη χώρα.

16 Μαΐου 2007: Η επιτροπή υπουργών του συμβουλίου της Ευρώπης (The Committee of Ministers of the Council of Europe), προτείνει ευρεία δημόσια πρόσβαση στα αποτελέσματα που προκύπτουν από έρευνα, για τα οποία δεν ισχύουν περιορισμοί πνευματικών δικαιωμάτων.

23 Μαΐου 2007: Παρουσιάζεται ένα νομοσχέδιο, στο Κοινοβούλιο της Βραζιλίας, προκειμένου να δώσει εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης στα δημόσια

πανεπιστήμια της χώρας για τα αποτελέσματα των ερευνών τους.

25 Μαΐου 2007: Το Υπουργείο Πολιτισμού της Ισπανίας ξεκινά τη χρηματοδότηση αποθετηρίων Ανοιχτής Πρόσβασης.

Ιούνιος 2007: Το εθνικό συμβούλιο έρευνας της Ισπανίας (Spanish National Research Council), μετατρέπει 12 από τα 32 του περιοδικά σε περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης και σκοπεύει να μετατρέψει και τα υπόλοιπα.

7 Ιουνίου 2007: Η Nature ξεκινά 3 δωρεάν online πηγές: Nature Reports Climate Change, Nature Reports Stem Cells and Nature Precedings.

21 Ιουνίου 2007: Η Springer και η κοινοπραξία Ολλανδικών Βιβλιοθηκών(UKB) ανακοινώνουν την κοινή τους πρωτοβουλία για Ανοιχτή Πρόσβαση. Το υβριδικό πρόγραμμα περιοδικών της Springer θα παραμερίσει τα τέλη δημοσίευσης για τους συγγραφείς των ινστιτούτων και τα άρθρα Ανοιχτής Πρόσβασης θα εμφανίζονται αυτόματα στα αποθετήρια των ιδρυμάτων Dutch library consortium.

22 Ιουνίου 2007: Το αμερικανικό Department of Energy ξεκινά την πύλη Ανοιχτής Πρόσβασης (portal) (WorldWideScience.org) με μηχανές αναζήτησης για επιστημονική έρευνα σε 15 χώρες.

29 Ιουνίου 2007: Η ένωση βιβλιοθηκών Καναδά (The Canadian Library Association) ανακοινώνει ότι σκοπεύει να μετατρέψει τις εκδόσεις της σε Ανοιχτής Πρόσβασης και παρακινεί τα μέλη της να κάνουν αυτοαρχαιοθέτηση.

29 Ιουνίου 2007: Η αμερικανική Physiological Society, υιοθετεί το πρόγραμμα υβριδικών περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης για 10 περιοδικά της.

10 Ιουλίου 2007: Η κοινοπραξία Ευρωπαϊκών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (Nereus), ανακοινώνει τη δημιουργία του Network of European Economists Online, μια πύλη (portal) Ανοιχτής Πρόσβασης για οικονομική έρευνα.

Αύγουστος 2007: Το πρόγραμμα Google Program to share data με ερευνητές, περιλαμβάνει έναν κανόνα (rule requiring Open Access), σύμφωνα με τον οποίο τα αποτελέσματα της έρευνας να διατίθενται ελεύθερα στους χρήστες.

2 Αυγούστου 2007: Η UNESCO κυκλοφορεί την τελική βερσιόν της διακήρυξης του Κρονμπεργκ για το μέλλον της αποκτηθείσας γνώσης και διάθεσης της (Kornberg Declaration on the Future of Knowledge Acquisition and Sharing).

11 Αυγούστου 2007: Το πανεπιστήμιο του Γουισκόνσιν (University of Wisconsin at Madison) ξεκινά τη χρηματοδότηση της βιβλιοθήκης για τις δημοσιεύσεις Ανοιχτής Πρόσβασης (Library Fund for Open Access Publishing).

12 Αυγούστου 2007: Η ερευνητική κοινότητα της Γερμανίας (The German Research Society DFG), ανακοινώνει ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης για τη δημιουργία νέων επιστημονικών περιοδικών, την επέκταση αυτών που ήδη υπάρχουν αλλά και για τη μετατροπή των έντυπων περιοδικών σε ηλεκτρονικά. Για να επιλεχθούν τα περιοδικά θα πρέπει να πληρούν τις κατευθυντήριες γραμμές Ανοιχτής Πρόσβασης που θέτει το DFG.

1 Σεπτεμβρίου 2007: Η εντολή για Ανοιχτή Πρόσβαση (the Open Access mandate) που δόθηκε στο εθνικό ίδρυμα επιστημών της Ελβετίας (Swiss National Science Foundation), τίθεται σε ισχύ.

8 Σεπτεμβρίου 2007: Η Elsevier ξεκινά την πύλη [oncologySTAT](#) που προσφέρει ελεύθερη online πρόσβαση σε 101 περιοδικά ογκολογίας.

1 Οκτωβρίου 2007: Η NIH(National Institutes of Health) ξεκινά τη SHARe (SNP Health Association Resource) μια από τις πιο εκτεταμένες συλλογές γενετικών και κλινικών δεδομένων που έγινε ποτέ στην ελεύθερη διάθεση των ερευνητών σε όλο τον κόσμο.

4 Οκτωβρίου 2007: Το πανεπιστήμιο του Γκότιγκεν, (Göttingen University) και η Springer διαθέτουν τα άρθρα του προσωπικού του πανεπιστημίου στα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης της Springer σύμφωνα με το πρόγραμμα ανοιχτή επιλογή (Open Choice).

10 Οκτωβρίου 2007: Η Σουηδία συμπεριλαμβάνεται στο σκανδιναβικό έργο που χρηματοδοτείται από το Nordbib₂ για την δημιουργία περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης και την μετατροπή των υφισταμένων.

18 Οκτωβρίου 2007: 14 Πρυτάνεις ευρωπαϊκών πανεπιστημίων συναντιούνται στο πανεπιστήμιο του Λιεζ (Liege University), προκειμένου να ξεκινήσει η εκστρατεία Ανοιχτής Πρόσβασης για τα ευρωπαϊκά ερευνητικά ιδρύματα (EurOpenScholarship), έτσι ώστε να υιοθετήσουν ισχυρές τοπικές πολιτικές Ανοιχτής Πρόσβασης.

19 Οκτωβρίου 2007: Λειτουργεί το Δίκτυο Ανθρωπιστικών Ερευνών (Humanities Research Network), μια συλλογή αποθετηρίων Ανοιχτής Πρόσβασης για διάφορους τομείς των ανθρωπιστικών επιστημών.

Νοέμβριος 2007: Η Νορβηγία υιοθετεί μια πολιτική απαιτώντας οι κυβερνητικές υπηρεσίες να παρέχουν Ανοιχτή Πρόσβαση στα γεωδεδομένα (geodata) που συλλέγουν ή παράγουν.

14 Νοεμβρίου 2007: Η εθνική υπηρεσία της Γαλλίας για την έρευνα (France's National Agency for Research) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης για έρευνες που χρηματοδοτεί η ίδια.

16 Νοεμβρίου 2007: Η SPARC Europe και ο κατάλογος περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης, (DOAJ Directory of Open Access Journals) ανακοινώνουν ένα έργο για την ανάπτυξη προτύπων (standards) για τα περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης και την παροχή βοήθειας σε εκδότες.

20 Νοεμβρίου 2007: Η Sage και η Hindawi συμφωνούν να ξεκινήσουν περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης πλήρους κειμένου.

29 Νοεμβρίου 2007: Το πανεπιστήμιο του Πιτσμπουργκ (The University of Pittsburgh Press), ανακοινώνει τη συνεργασία του με την βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου για την παροχή 500 βιβλίων Ανοιχτής Πρόσβασης σχετικά με τον τύπο.

Δεκέμβριος 2007: Το ινστιτούτο Flanders Marine, υιοθετεί την πολιτική Marine Institute Policy προκειμένου να καταθέτονται τα αποτελέσματα των ερευνών του ιδρύματος στο αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης Open Marine Archive.

Δεκέμβριος 2007: Μια ομάδα έρευνας από το πανεπιστήμιο της Γκρανάδα (Granada University), ξεκινά τη βάση Ανοιχτής Πρόσβασης SCImago.

2008

2 Ιανουαρίου 2008: Οι βιβλιοθήκες των πανεπιστημίων της Νέας Υόρκης (The New York University Libraries), συνεργάζονται για τη δημιουργία της ψηφιακής βιβλιοθήκης Ανοιχτής Πρόσβασης του Αφγανιστάν (Open Access Afghanistan Digital Library).

10 Ιανουαρίου 2008: Το συμβούλιο έρευνας της Ευρώπης (The European Research Council), κυκλοφορεί το κείμενο εντολής της Ανοιχτής Πρόσβασης.

10 Ιανουαρίου 2008: Η Ελβετική ακαδημία ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών (The Swiss Academy of the Humanities and Social Sciences), υιοθετεί πολιτική Ανοιχτής Πρόσβασης, προτείνοντας και όχι απαιτώντας από τους δημιουργούς να αυτοαρχειοθετούν ή να υποβάλουν τα έργα τους σε περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης και οι εκδότες και τα περιοδικά να χρησιμοποιούν άδειες Creative Commons ή να καταθέτουν τα άρθρα τους σε αποθετήρια Ανοιχτής Πρόσβασης.

18 Ιανουαρίου 2008: Η Google ανακοινώνει ότι θα ξεκινήσει τη δημιουργία ενός ερευνητικού αποθετηρίου που θα παρέχει Ανοιχτή Πρόσβαση.

22 Ιανουαρίου 2008: Το ιταλικό Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας (Istituto Superiore di Sanita), υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

4 Φεβρουαρίου 2008: Το Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν (Michigan University) διαθέτει 1 εκατομμύριο online βιβλία δωρεάν.

8 Φεβρουαρίου 2008: Η διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το εμπόριο και την ανάπτυξη (The UN Conference on Trade and Development) εγκρίνει τα μοντέλα Ανοιχτής Πρόσβασης για ανταλλαγή λογισμικού και γνώσης.

12 Φεβρουαρίου 2008: Η σχολή τεχνών και επιστημών του πανεπιστημίου του Χάρβαρντ (The Harvard University Faculty of Arts and Sciences), ομόφωνα εγκρίνει την εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης για τα ερευνητικά τους άρθρα.

21 Φεβρουαρίου 2008: Το πανεπιστήμιο γεωργικών επιστημών της Σουηδίας (The Swedish University of Agriculture Sciences) εγκρίνει την πολιτική Ανοιχτής Πρόσβασης προτρέποντας το προσωπικό να δημοσιεύει τα άρθρα του σε περιοδικά Ανοιχτής Πρόσβασης ή να τα καταθέτει σε αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης.

10 Μαρτίου 2008: Το ινστιτούτο τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MITC Massachusetts Institute of Technology) και η Elsevier προσφέρουν δωρεάν το περιεχόμενο 2.000 περιοδικών.

13 Μαρτίου 2008: Η Γαλλία ξεκινά το Gallica2 προσφέροντας περισσότερα από 60.000 δωρεάν online βιβλία ψηφιοποιημένα από την εθνική βιβλιοθήκη της Γαλλίας και 2.000 από περίπου 50 εκδότες ιδιωτικού τομέα.

25 Μαρτίου 2008: Ο Richard Crocker ξεκινά το Planet ebook μια πύλη (portal) για βιβλία Ανοιχτής Πρόσβασης στο δημόσιο τομέα.

9 Απριλίου 2008: Το Πανεπιστήμιο Στέρλινγκ (Stirling University), υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

11 Απριλίου 2008: Το Πανεπιστήμιο του Southampton υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

15 Απριλίου 2008: Το Σουηδικό Πανεπιστήμιο (College of Boras) υιοθετεί πολιτική Ανοιχτής Πρόσβασης και προτρέπει το προσωπικό της να καταθέτει τα άρθρα των περιοδικών του στο αποθετήριο του ιδρύματος Boras Academic Digital Archive.

24 Απριλίου 2008: Η SPARC Europe και ο κατάλογος περιοδικών Ανοιχτής Πρόσβασης (Directory of Open Access journals), ξεκινά το πρόγραμμα Seal for Open Access journals program.

31 Απριλίου 2008: Ο Peter Suber και ο Robert Peek ξεκινούν τον κατάλογο Ανοιχτής Πρόσβασης, Open Access Directory.

1 Μαΐου 2008: Το Ιρλανδικό Συμβούλιο Έρευνας για την επιστήμη, Μηχανικής και Τεχνολογίας (Irish Research Council for science, Engineering and Technology (IRCSET)) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

22 Μαΐου 2008: Ο σύνδεσμος βιβλιοθηκών του Καναδά (Canadian Library Association) εγκρίνει δήλωση για τη θέση Ανοιχτής Πρόσβασης (position statement on Open Access) για βιβλιοθήκες του Καναδά.

5 Ιουνίου 2008: Το Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι (Helsinki University) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

27 Ιουνίου 2008: Το ευρωπαϊκό ίδρυμα για την επιστήμη (European Science Foundation) (ESF) και ο EuroHORCS εκδίδουν κοινή δήλωση που συνιστά Ανοιχτή Πρόσβαση στους ευρωπαϊκούς οργανισμούς χρηματοδότησης.

29 Ιουνίου 2008: Το πανεπιστήμιο του Στανφορντ ,Stanford University School of Education (SUSE) υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης, με ομόφωνη ψηφοφορία.

30 Ιουνίου 2008: Το Οντάριο Ινστιτούτο για την Έρευνα του Καρκίνου (Ontario Institute for Cancer Research), υιοθετεί εντολή Ανοιχτής Πρόσβασης.

2009

16 Απριλίου 2009: Ο Peter Suber ξεκινά το OA tacking project.

2.1.5.Σημαντικές εξελίξεις σχετικά με την Ανοιχτή Πρόσβαση

- **Ανοικτή Πρόσβαση στα Ερευνητικά Δεδομένα**

Με τον όρο "ερευνητικά δεδομένα" χαρακτηρίζονται τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται ως βασικές πηγές στην ερευνητική διαδικασία, π.χ. αριθμητικά δεδομένα, αρχεία κειμένων, εικόνων και ήχων.

Η Ανοικτή Πρόσβαση στα ερευνητικά δεδομένα συμβάλλει στη μακροχρόνια διατήρησή τους, στον έλεγχο της ακρίβειάς τους, στη διαθεσιμότητά τους για επαναχρησιμοποίηση από διαφορετικές ερευνητικές ομάδες ή ακόμη και από επιχειρήσεις ή το ευρύ κοινό, στην εντατικοποίηση της έρευνας, αλλά και στον περιορισμό της αντιγραφής εργασιών χωρίς αναφορά στις πηγές.

Οι περισσότερες βάσεις δεδομένων ανοικτής πρόσβασης, αναπτύσσονται από ερευνητές στις θετικές επιστήμες, ενώ οι κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες είναι πολύ λιγότερο ανεπτυγμένες στον τομέα αυτό. Δύο τέτοιες βάσεις, είναι η GenBank του αμερικάνικου National Institutes for Health και το

Archaeology Data Service , για πρωτογενή δεδομένα στον τομέα της αρχαιολογίας, που υποστηρίζει το Πανεπιστήμιο του Γιόρκ, στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Ο ΟΑΣΑ, στη Διακήρυξή του για την "Πρόσβαση σε ερευνητικά δεδομένα από Δημόσια Χρηματοδότηση" το 2004, διακήρυξε την οποία έχει υπογράψει και η Ελλάδα, ανακοίνωσε ότι στηρίζει την Ανοικτή Πρόσβαση σε Ερευνητικά Δεδομένα,. Το 2007 δημοσίευσε τις "Αρχές και Οδηγίες για την Πρόσβαση σε Ερευνητικά Δεδομένα με Δημόσια Χρηματοδότηση" . Η σημασία της Ανοικτής Πρόσβασης, στα ερευνητικά δεδομένα, αναγνωρίστηκε το 2007 από το Συμβούλιο της Ευρώπης, σε απόφασή του για την "Επιστημονική Πληροφορία στην Ψηφιακή Εποχή".

Ενώ η Ανοικτή Πρόσβαση στα ερευνητικά δεδομένα, είναι πολύ σημαντική υπάρχουν διάφορα ζητήματα τα οποία δυσκολεύουν την ελεύθερη διάθεση από τους επιστήμονες. Ένα από αυτά είναι το ζήτημα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των προσωπικών δεδομένων, η δημιουργία κοινών διαλειτουργικών προτύπων για τα δεδομένα και η μετατροπή υπαρχόντων δεδομένων στα πρότυπα αυτά. Επίσης η επιλογή των δεδομένων που θα προσφέρονται με Ανοικτή Πρόσβαση, ο καθορισμός κοινών προτύπων για την αναφορά σε ερευνητικά δεδομένα κ.ά.

• Πολιτικές Ανοικτής Πρόσβασης στα πανεπιστήμια

Ιδιαίτερη κινητικότητα παρατηρήθηκε το 2008 στα ακαδημαϊκά ιδρύματα διεθνώς, όσον αφορά το ζήτημα της Ανοικτής Πρόσβασης. Τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους, η Σχολή Τεχνών και Επιστημών του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ υιοθέτησε την Ανοικτή Πρόσβαση. Άλλες δώδεκα παρόμοιες κινήσεις, πανεπιστημιακού επιπέδου, είχαν ήδη γίνει μέχρι τότε, αλλά αυτή του Πανεπιστημίου Χάρβαρντ ήταν καθοριστική.

Ήταν το πρώτο πανεπιστήμιο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, ένα από τα πιο φημισμένα πανεπιστήμια του πλανήτη, με πλουσιότατο έργο και

πρωτοποριακό ρόλο, που έκανε κάτι τέτοιο. Η συγκεκριμένη πολιτική εγκρίθηκε με ψήφισμα από τα μέλη του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού και το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ήταν ομόφωνο.

Τρεις μήνες αργότερα, η Νομική Σχολή του ίδιου πανεπιστημίου ψήφισε ομόφωνα υπέρ της Ανοικτής Πρόσβασης, ενώ μέχρι σήμερα σχεδόν όλες οι σχολές του Χάρβαρντ έχουν αποδεχθεί την Ανοικτή Πρόσβαση. Το γεγονός της υιοθέτησης της Ανοικτής Πρόσβασης και κυρίως ο τρόπος που αυτό γίνεται (με ομόφωνες αποφάσεις των μελών του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων) στο Χάρβαρντ, αλλά και το Στάνφορντ, άλλο ένα πανεπιστήμιο διεθνούς φήμης, είναι γεγονός ότι επέδρασε αποφασιστικά στην κάμψη της αντίδρασης των παραδοσιακών εκδοτών επιστημονικών περιοδικών.

Ύστερα από το Χάρβαρντ και το Στάνφορντ ακολούθησαν τα: Πανεπιστήμιο Charles Sturt, ETH της Ζυρίχης (Eidgenössische Technische Hochschule Zürich), Πανεπιστήμιο Macquarie, Πανεπιστήμιο Napier, Πανεπιστήμιο Queen Margaret, Πανεπιστήμιο του Σαουθάμπτον, Πανεπιστήμιο Stirling, Πανεπιστήμιο της Γλασκώβης, Πανεπιστήμιο του Ελσίνκι και Πανεπιστήμιο της Τασμανίας. Το 2008, συνολικά 13 πανεπιστήμια αποφάσισαν να ενταχθούν στο κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης - περισσότερα από όσα είχαν αποφασίσει κάτι τέτοιο όλα τα προηγούμενα χρόνια! Ας αναφερθεί και ότι το Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια είχε ταχθεί και εκείνο υπέρ της Ανοικτής Πρόσβασης ήδη από το 2006 και η στάση του αυτή επηρέασε σημαντικά την περσινή απόφαση του Χάρβαρντ.

Στη Νιγηρία, οι πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες τάχθηκαν υπέρ της Ανοικτής Πρόσβασης. Επιπλέον, οι ενώσεις των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις Κάτω Χώρες και την Ινδία συμφώνησαν να συνεργασθούν στην προώθηση των θεμάτων Ανοικτής Πρόσβασης, ενώ το Καναδικό Δίκτυο Ερευνητικής Γνώσης, εκπροσωπώντας 72 πανεπιστήμια της χώρας, δημοσιοποίησε πρόσφατα το σχέδιό του για την υιοθέτηση της Ανοικτής Πρόσβασης από εκδότες, φορείς χρηματοδότησης και πανεπιστήμια. Στο άλλο ημισφαίριο της Γης, το ίδιο έπραξε και το Φόρουμ Εθνικών Ακαδημιών της Αυστραλίας, υποσχόμενο να δράσει με σθένος υπέρ της προώθησης της ιδέας της Ανοικτής Πρόσβασης.

Αλλά και εδώ, στην ήπειρό μας, η Ένωση Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων εξέδωσε πρόσφατα σχετική απόφαση, με την οποία συνιστά στα 791 μέλη της -πανεπιστήμια από 46 χώρες της Ευρώπης- να υιοθετήσουν την Ανοικτή Πρόσβαση.

Οι ακαδημαϊκοί φορείς που εκπροσωπούν δεκάδες ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα, συνιστούν την Ανοικτή Πρόσβαση στα μέλη τους. Το γερμανικό ίδρυμα Fraunhofer ενέκρινε την Ανοικτή Πρόσβαση, και δημοσιοποίησε ταυτόχρονα τη σύστασή του και προς άλλα ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης, να ταχθούν και αυτά υπέρ της Ανοικτής Πρόσβασης.

- **Το Σουηδικό Πανεπιστήμιο Γεωργικών Επιστημών (Swedish University of Agricultural Sciences, SLU) υιοθετεί πολιτική Ανοικτής Πρόσβασης**

Στις 11 Φεβρουαρίου του 2008 το SLU υπέγραψε πολιτική σύμφωνα με την οποία οι ακαδημαϊκοί του Πανεπιστημίου υποχρεώνονται, όταν είναι δυνατό, να δημοσιεύουν σε επιστημονικά περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης ή να καταθέτουν αντίγραφο ήδη δημοσιευμένου άρθρου σε αποθετήριο Ανοικτής Πρόσβασης. Το αποθετήριο Ανοικτής Πρόσβασης του Πανεπιστημίου είναι το Epsilon Open Archive.

- **Εγκυκλοπαίδειες και βιβλία ελεύθερα στο διαδίκτυο**

Η εγκυκλοπαίδεια της Γερμανίας, Brockhaus διατίθεται δωρεάν στο διαδίκτυο. Η γαλλική Larousse ξεκίνησε τη λειτουργία μιας δωρεάν online έκδοσης, επιτρέποντας και συνεισφορές χρηστών. Η βρετανική Britannica επιτρέπει στους bloggers ελεύθερη πρόσβαση και δέχεται εισφορές χρηστών, οι οποίες με την απαραίτητη έγκριση, δημοσιεύονται στο διαδίκτυο.

Η Google λίγο πριν κλείσει το 2008 κατέληξε σε διακανονισμό σύμφωνα με τον οποίο συνίσταται η δημιουργία ενός συστήματος το οποίο θα επιτρέπει την περαιτέρω δημιουργία μιας βάσης δεδομένων στην οποία θα καταχωρείται το πλήρες κείμενο βιβλίων ψηφιοποιημένων από την ίδια τη Google, με σκοπό την εμπορική χρήση με διάφορους τρόπους.

Το καινούργιο σύστημα επιτρέπει στους δικαιούχους, να αποφασίσουν το κατά πόσο και σε ποιον βαθμό θα επιτρέπουν στην Google να κάνει χρήση των έργων τους, κυρίως δίνοντας τους τη δυνατότητα να δηλώσουν ότι δεν επιθυμούν να συμμετέχουν στο σύστημα (opt-out) και, όποτε πρέπει, αποζημιώνοντάς τους για τη χρήση των έργων τους.

Τέσσερις μήνες πριν από τη διευθέτηση αυτή, ανακοινώθηκε η παραίτηση της Microsoft από το δικό της σχέδιο ψηφιοποίησης βιβλίων public domain. Τέλος, άλλες, μικρότερες, αλλά σημαντικές προσπάθειες ψηφιακής σάρωσης βιβλίων σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τα: Columbia University, Princeton Theological Seminary και Ludwig-Maximilians-Universität München.

Μέσω του World eBook Fair 2008 (04.07-04.08.2008), για έναν ολόκληρο μήνα προσφέρθηκε δωρεάν πρόσβαση σε εκατοντάδες χιλιάδες ψηφιοποιημένα βιβλία. Στόχος του World eBook Fair είναι να παρέχει δωρεάν πρόσβαση για ένα μήνα σε 1,5 εκατ. eBooks. Τους υπόλοιπους μήνες του έτους, με μόνο 7 ευρώ το χρόνο, κάθε ενδιαφερόμενος μπορεί να κατεβάσει στον υπολογιστή του όποιους τίτλους επιθυμεί, έχοντας τη δυνατότητα να διαλέξει από περίπου 500.000 eBooks σε μορφή pdf.

Σήμερα, οι ψηφιοποιημένοι τίτλοι που διατίθενται ελεύθερα στο διαδίκτυο υπολογίζονται σε 1 εκατομμύριο. Σε μεγάλο ποσοστό, αυτό είναι το αποτέλεσμα των προσπαθειών του Project Gutenberg, με τους 50.000 και πλέον εθελοντές του.

- **Οδηγός για την υιοθέτηση πολιτικών ανοικτής πρόσβασης από τα ιδρυματικά αποθετήρια (Απρίλιος 2008)**

Η SPARC και η Science Commons εξέδωσαν τον οδηγό με τίτλο "Open Doors and Open Minds: What faculty can do to ensure open access to their work through their institution". Στόχος του οδηγού είναι να βοηθήσει τους οργανισμούς στην υιοθέτηση πολιτικών που να εξασφαλίζουν τον κατά το δυνατό μεγαλύτερο βαθμό απήχησης του επιστημονικού έργου τους.

Ο οδηγός περιλαμβάνει 10 βασικά βήματα που μπορεί να ακολουθήσει ένας οργανισμός τη διατύπωση άδειας που θα παρέχει ανοικτή πρόσβαση στο επιστημονικό έργο ενός οργανισμού.

- **Νέο ευρετήριο επιστημονικών περιοδικών ανοικτής πρόσβασης(Open Science Directory) (2/04/2008)**

Η EBSCO Information Services, η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου του Hasselt (Βέλγιο) και η IODE (International Oceanographic Data and Information Exchange) ανέπτυξαν το ευρετήριο επιστημονικών περιοδικών ανοικτής πρόσβασης Open Science Directory.

Είναι ένα χρήσιμο εργαλείο με το οποίο μπορούν να πραγματοποιηθούν αναζητήσεις σε περίπου 13.000 επιστημονικά περιοδικά.

Σκοπός του Open Science Directory είναι η δημιουργία μιας ενιαίας μηχανής αναζήτησης όλων των περιοδικών ανοικτής πρόσβασης. Το Open Science Directory παρέχει τη δυνατότητα στους χρήστες να αναζητήσουν συλλογές περιοδικών που εντάσσονται στο πλαίσιο κάποιου προγράμματος, ενώ μπορούν να αναζητήσουν περιοδικό βάσει του τίτλου ή της θεματικής κατηγορίας στην οποία ανήκει.

- **Ιστότοπος για την ανοικτή πρόσβαση(Open Access Directory) (30/05/2008)**

Οι Peter Suber και Robin Week ανέπτυξαν έναν ιστότοπο τύπου wiki με στόχο να λειτουργεί ως κεντρικός κόμβος σχετικά με τα ζητήματα της ανοικτής πρόσβασης. Το Open Access Directory (OAD) είναι χρήσιμο για όσους ασχολούνται με θέματα ανοικτής πρόσβασης.

Περιλαμβάνει λίστες με οργανισμούς που υποστηρίζουν την ανοικτή πρόσβαση, ομάδες συζητήσεων, συνέδρια και εκδηλώσεις για την ανοικτή πρόσβαση, έρευνες για την ανοικτή πρόσβαση που βρίσκονται σε εξέλιξη, κλπ. Η δημιουργία του Open Access Directory (OAD) βασίζεται στο σκεπτικό ότι το κίνημα για την ανοικτή πρόσβαση θα διαδοθεί αποτελεσματικότερα και πιο γρήγορα μέσω ενός τέτοιου ιστότοπου που θα ανανεώνεται διαρκώς από τους χρήστες του.

- **Μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα για τα άρθρα ανοικτής πρόσβασης (11/08/2008)**

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας του Ιδρύματος Andrew W. Mellon που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό British Medical Journal τα άρθρα των περιοδικών ανοικτής πρόσβασης έχουν μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα από αυτά των συνδρομητικών περιοδικών αλλά δεν συμβάλλουν στην αύξηση των αναφορών.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με δείγμα ερευνητών του Πανεπιστημίου Cornell των ΗΠΑ, οι οποίοι υπέβαλαν 247 άρθρα ανοικτής πρόσβασης σε 11 επιστημονικά περιοδικά.

- **Ανοικτή Πρόσβαση σε ερευνητικά αποτελέσματα του 7ου Προγράμματος Πλαίσιο της ΕΕ (20/08/2008)**

Ερευνητικά αποτελέσματα έργων που χρηματοδοτούνται από το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο έρευνας της ΕΕ θα είναι δωρεάν διαθέσιμα στο Διαδίκτυο, σύμφωνα με νέο πιλοτικό έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι ερευνητές που επιχορηγούνται σε συγκεκριμένες προτεραιότητες του 7ου ΠΠ έχουν πλέον την υποχρέωση να υποβάλλουν τα επιστημονικά άρθρα που προκύπτουν σε αποθετήριο ανοικτής πρόσβασης, δικής τους επιλογής, και σε διάστημα 6-12 μηνών μετά την αρχική τους δημοσίευση σε επιστημονικά περιοδικά.

Στόχος της πρωτοβουλίας της ΕΕ είναι να ενισχύσει, αφενός, την αναγνωρισιμότητα της ευρωπαϊκής έρευνας και, αφετέρου, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων που έχουν πλέον πρόσβαση σε καινοτόμα αποτελέσματα.

Η σχετική ρήτρα περιλαμβάνεται στις συμφωνίες επιχορήγησης του 7ου ΠΠ και καθορίζει το χρονικό περιθώριο για την υποβολή των άρθρων σε υποδομές ανοικτής πρόσβασης: για τα γρήγορα εξελισσόμενα πεδία της υγείας, ενέργειας, περιβάλλοντος και Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών, τα άρθρα πρέπει να είναι online διαθέσιμα 6 μήνες μετά τη δημοσίευσή τους σε επιστημονικά περιοδικά, ενώ για τις κοινωνικο-οικονομικές και ανθρωπιστικές επιστήμες το περιθώριο επεκτείνεται σε 12 μήνες. Στο διάστημα αυτό, οι εκδότες θα εξασφαλίσουν την απόδοση της επένδυσής τους.

- **Παγκόσμια Ημέρα Ανοικτής Πρόσβασης**

Η Πρώτη Παγκόσμια Ημέρα Ανοικτής Πρόσβασης πραγματοποιήθηκε στις 14.10.2008. Σκοπός της είναι η συνειδητοποίηση της έννοιας της Ανοικτής Πρόσβασης, δηλαδή της ελεύθερης, άμεσης, διαρκούς και απαλλαγμένης από τέλη και περιορισμούς πνευματικών δικαιωμάτων διαδικτυακής πρόσβασης

σε ψηφιακό ακαδημαϊκό και επιστημονικό περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένων των πρόσφατων εξουσιοδοτήσεων και των αναδυόμενων πολιτικών, εντός της διεθνούς κοινότητας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και του ευρέως κοινού. Προωθήθηκε από τους υπεύθυνους του open-access.net προκειμένου να δοθεί στους επιστήμονες μια ευκαιρία να λάβουν επιτόπου πληροφορίες για την Ανοικτή Πρόσβαση και να ενισχύσουν τις δραστηριότητες της διεθνούς κοινότητας Ανοικτής Πρόσβασης.

Η Ημέρα Ανοικτής Πρόσβασης ορίστηκε όταν φοιτητές του FreeCulture, με την υποστήριξη της Alliance for Taxpayer Access, ενώθηκαν με δυνάμεις από τη SPARC και τον εκδότη online επιστημονικού-ιατρικού περιεχομένου Public Library of Science, και συναποφάσισαν πως κάθε χρόνο μία ημέρα, η 14η Οκτωβρίου, θα είναι αφιερωμένη στην Ανοικτή Πρόσβαση.

- **Διεθνές Συνέδριο "Υποδομές Ανοικτής Πρόσβασης: το Μέλλον της Επιστημονικής Επικοινωνίας"(15 & 16 Δεκεμβρίου 2008, Αθήνα)**

Το Διεθνές Συνέδριο "Υποδομές Ανοικτής Πρόσβασης: το Μέλλον της Επιστημονικής Επικοινωνίας" που διοργάνωσε το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) στην Αθήνα ξεκίνησε με την ομιλία του Jean-Claude Guedon, Καθηγητή του Πανεπιστημίου του Μόντρεαλ.

Στόχος του Συνεδρίου, στο οποίο συμμετείχαν διακεκριμένοι Έλληνες και ξένοι ομιλητές από τον χώρο της ακαδημαϊκής, ερευνητικής και επιχειρηματικής κοινότητας, ήταν η παρουσίαση των καινοτόμων εναλλακτικών σχημάτων για τις επιστημονικές δημοσιεύσεις και την αξιοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, καθώς και η ανάδειξη των πλεονεκτημάτων των Υποδομών Ανοικτής Πρόσβασης (Ηλεκτρονικά Αποθετήρια και Επιστημονικά Περιοδικά) για την επικοινωνία των επιστημόνων.

Χαιρετισμό απηύθυνε ο Διευθυντής του ΕΚΤ Ευάγγελος Μπούμπουκας, ο οποίος επισήμανε τον ρόλο της ανοικτής πρόσβασης στη διακίνηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Η Δρ Εύη Σαχίνη, Προϊσταμένη του Τμήματος Στρατηγικής & Ανάπτυξης του ΕΚΤ παρουσίασε τις πρωτοβουλίες του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης για Αποθετήρια και Επιστημονικά Περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης.

Στο Συνέδριο παρουσιάστηκε επίσης ο δικτυακός τόπος του ΕΚΤ www.openaccess.gr, μια πύλη(portal) με όλες τις πληροφορίες για την Ανοικτή Πρόσβαση και τις εθνικές και διεθνείς πολιτικές, χρήσιμες διευθύνσεις σε ψηφιακές βιβλιοθήκες, αποθετήρια και επιστημονικά περιοδικά, καθώς και νέα και εκδηλώσεις στην Ελλάδα και τον κόσμο.

Ο Καθηγητής Jean-Claude Guedon έκανε μια ιστορική αναδρομή στην ανταλλαγή επιστημονικής γνώσης μεταξύ της ακαδημαϊκής κοινότητας και την εξέλιξη των δημοσιεύσεων, μέσω των citation index και impact factor.

Ο Δρ Γιάννης Λάριος, σύμβουλος του Ειδικού Γραμματέα Ψηφιακού Σχεδιασμού στο Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, τόνισε την ανάγκη των πολιτών για προηγμένες ψηφιακές πολιτικές.

Οι εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Κυριάκος Μπαξεβανίδης (Γενική Διεύθυνση Κοινωνίας της Πληροφορίας και Μέσων Επικοινωνίας) και Deirdre Furlong (Γενική Διεύθυνση Έρευνας) παρουσίασαν τις πρωτοβουλίες της ΕΕ για την ανοικτή πρόσβαση. Ο Κ. Μπαξεβανίδης παρουσίασε επιτυχημένες δράσεις της ΕΕ, όπως το ευρωπαϊκό δίκτυο GEANT - το μεγαλύτερο παγκοσμίως υπολογιστικό δίκτυο multi-gigabit (ευρυζωνικότητας υπερυψηλών συχνοτήτων) για την έρευνα και την εκπαίδευση - και το έργο EGEE III που αποσκοπεί στην ενοποίηση όλων των δικτυωμένων υπολογιστών σε μια ενιαία πλατφόρμα και την υποστήριξη των τεχνολογιών Grid για την υιοθέτηση εφαρμογών e-Science στον τομέα της ευρωπαϊκής έρευνας. Ιδιαίτερη αναφορά έγινε την ανοικτή προκήρυξη της ΕΕ για το Αποθετήριο του 7ου Προγράμματος Πλαίσιο (πρόγραμμα "Ερευνητικές Υποδομές") με καταληκτική ημερομηνία στις 17 Μαρτίου 2009. Η D. Furlong

αναφέρθηκε στις δράσεις της ΕΕ, ως πολιτικός και χρηματοδοτικός οργανισμός, για την ανοικτή πρόσβαση.

Ο Διευθυντής της SPARC Europe (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) David Prosser παρουσίασε το διεθνές περιβάλλον των υποδομών ανοικτής πρόσβασης και επιτυχημένα παραδείγματα Αποθετηρίων και Επιστημονικών Περιοδικών.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν οι εισηγήσεις για τα πνευματικά δικαιώματα των συγγραφέων στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται με την ψηφιακή διάθεση επιστημονικού περιεχομένου ανοικτής πρόσβασης.

- **Europeana (2009)**

Στην απονομή των βραβείων της ESEC (European Society for Education and Communication) που πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη, η Europeana τιμήθηκε με το Erasmus Award for Networking Europe 2009.

Στόχος της Europeana είναι οι ευρωπαϊκές χώρες να έχουν πρόσβαση στην ευρωπαϊκή πολιτισμική κληρονομιά σε πολλές ευρωπαϊκές γλώσσες και το περιεχόμενο της να είναι προσβάσιμο σε όλους τους χρήστες, είτε ερευνητές είτε απλούς πολίτες.

Η Europeana προσφέρει ελεύθερη πρόσβαση για όλους σε μια μεγάλη συλλογή ψηφιοποιημένων θησαυρών, σε συνεργασία με εθνικές βιβλιοθήκες και πολιτιστικά ιδρύματα από όλη την Ευρώπη. Συμμετέχουν βιβλιοθήκες, μουσεία, αρχεία και συλλογές οπτικοακουστικού υλικού από 27 ευρωπαϊκές χώρες, ενώ η δικτυακή πύλη είναι μεταφρασμένη σε όλες αυτές τις γλώσσες, περιλαμβανομένης της ελληνικής.

Η Europeana συγκεντρώνει σε μια δικτυακή πύλη ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς, προσφέροντας ελεύθερη πρόσβαση για όλους σε μια όλο και μεγαλύτερη συλλογή ψηφιοποιημένων θησαυρών, σε

συνεργασία με εθνικές βιβλιοθήκες και πολιτιστικά ιδρύματα από όλη την Ευρώπη. Στη Europeana συμμετέχουν βιβλιοθήκες, μουσεία, αρχεία και συλλογές οπτικοακουστικού υλικού από 27 ευρωπαϊκές χώρες, ενώ η δικτυακή πύλη είναι μεταφρασμένη σε όλες αυτές τις γλώσσες, περιλαμβανομένης της ελληνικής.

Η Europeana περιλαμβάνει περισσότερα από 4,6 εκατομμύρια ψηφιοποιημένα έργα (βιβλία, χάρτες, φωτογραφίες, βίντεο, εφημερίδες, κ.ά.): σημαντικότερα πολιτιστικά, ιστορικά και επιστημονικά τεκμήρια από ολόκληρη την Ευρώπη. Στόχος της είναι μέχρι το 2013 να περιέχει πάνω από 11 εκατ. ψηφιοποιημένα τεκμήρια.

Τη διαχείριση της Europeana έχει το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Ψηφιακών Βιβλιοθηκών, στο οποίο συμμετέχουν οι κυριότερες ευρωπαϊκές ενώσεις βιβλιοθηκών, αρχείων, μουσείων, οπτικοακουστικών αρχείων και πολιτιστικών ιδρυμάτων. Εκπρόσωπος της Ελλάδας είναι η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας.

- **Έρευνα για χρηματοδότηση μονογραφιών στις Ανθρωπιστικές & Κοινωνικές Επιστήμες (2009)**

Η Open Access Publishing in European Networks (OAPEN), διεξήγαγε έρευνα για τη "Χρηματοδότηση Μονογραφιών στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες". Με βάση αυτή την έρευνα συγγραφείς, επιμελητές, χρηματοδότες και εκδότες αξιολογούν τη διαδικασία χρηματοδότησης των βιβλίων ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών καθώς και τις δυνατότητες που υπάρχουν να συνδυαστεί αυτή με χρηματοδοτικές ευκαιρίες για δημοσίευση με ανοικτή πρόσβαση.

Οι συγγραφείς συχνά καλούνται να καλύψουν τα κόστη της έκδοσης μονογραφιών στις ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες καθώς τα έσοδα από τις πωλήσεις δεν αρκούν. Οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί ενισχύουν κυρίως την έντυπη έκδοση και βασίζουν τα χρηματοδοτικά τους μοντέλα στην παραδοσιακή αγορά για βιβλία. Η ηλεκτρονική έκδοση ανοιχτής πρόσβασης

σε συνδυασμό με την έντυπη έκδοση προς πώληση, προσφέρει νέες δυνατότητες για διάχυση της έρευνας και αναγνωρισιμότητα του επιστημονικού έργου.

- **Συλλογές βιβλιοθηκών και online εκθέσεις στο TheEuropeanLibrary.org (2009)**

Ο νέος δικτυακός τόπος www.TheEuropeanLibrary.org διαθέτει περισσότερες από 330 συλλογές από 38 εθνικές βιβλιοθήκες της Ευρώπης, με δυνατότητες αναζήτησης και υποστηρικτικό υλικό σε 22 γλώσσες. Είναι το κεντρικό σημείο πρόσβασης στο περιεχόμενο των εθνικών βιβλιοθηκών των ΕΕ και στην πορεία, εξελίχθηκε με βάση σχόλια και συστάσεις των χρηστών. Περιλαμβάνει περιεχόμενο σε όλα τα επιστημονικά πεδία με εφαρμογές web 2.0, ενώ εξειδικεύεται σε online εκθέσεις.

Η υπηρεσία του οργανισμού των ευρωπαϊκών εθνικών βιβλιοθηκών CENL (Conference of European National Librarians) παρέχει δωρεάν πρόσβαση σε βιβλία, περιοδικά, συγγράμματα, οπτικοακουστικό και ψηφιακό υλικό από εθνικές βιβλιοθήκες της ΕΕ, μεταξύ των οποίων και η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Αποτελεί δε τη βάση για την ψηφιακή βιβλιοθήκη για την επιστήμη και τον πολιτισμό της Ευρώπης Europeana.eu.

- **Η Ανοικτή Πρόσβαση το 2009 (2/01/2009)**

Το 141ο τεύχος του SPARC Open Access Newsletter με συντάκτη τον Peter Suber είναι αφιερωμένο στις εξελίξεις της Ανοικτής Πρόσβασης το 2009. Παρουσιάζονται οι εξελίξεις στους κανονισμούς για την Ανοικτή Πρόσβαση που υιοθετήθηκαν από χρηματοδοτικούς οργανισμούς και από πανεπιστήμια, καθώς και στατιστικά στοιχεία για την εξέλιξη της Ανοικτής Πρόσβασης το 2009. Υπάρχουν επίσης στοιχεία για την αρχειοθέτηση με Ανοικτή Πρόσβαση, τα περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης, τα δεδομένα και τα βιβλία με Ανοικτή

Πρόσβαση, την αδειοδότηση έργων με Ανοικτή Πρόσβαση, την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην Ανοικτή Πρόσβαση.

Το πιο σημαντικό γεγονός το 2009 σύμφωνα με τον Peter Suber, είναι ότι πανεπιστήμια και χρηματοδοτικοί οργανισμοί έρευνας υιοθέτησαν κανονισμούς σύμφωνα με τους οποίους η κατάθεση εργασιών και ερευνητικών δεδομένων σε αποθετήρια (αυτοαρχειοθέτηση) με Ανοικτή Πρόσβαση ("πράσινος δρόμος"), είναι υποχρεωτική.

Συγκεκριμένα, 15 οργανισμοί που χρηματοδοτούν έρευνα, υιοθέτησαν σχετικούς κανονισμούς σε 10 χώρες: στον Καναδά, στις ΗΠΑ, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Κίνα, στην Ουγγαρία, στη Νορβηγία, στη Σουηδία, στη Λιθουανία, στην Ισπανία και στην Ιρλανδία. Επιπλέον, 60 πανεπιστήμια σε 14 χώρες υιοθέτησαν σχετικούς κανονισμούς Ανοικτής Πρόσβασης για έρευνα και ερευνητικά δεδομένα που δημοσιεύει το ερευνητικό τους δυναμικό.

- **Συστάσεις του Scholarly Publishing Roundtable, Η.Π.Α (22/01/2010)**

Τον Ιούνιο του 2009 συστήθηκε από την Επιτροπή για την Έρευνα και την Τεχνολογία της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ σε συνεργασία με το Γραφείο για την Πολιτική Έρευνας και Τεχνολογίας του Λευκού Οίκου, η "Στρογγυλή Τράπεζα για τις Επιστημονικές Εκδόσεις" (Scholarly Publishing Roundtable). Με έκθεση της διατυπώνει συστάσεις ώστε να διασφαλίσει ένα καλύτερο σύστημα στις επιστημονικές εκδόσεις. Σκοπός της ήταν να εξετάσει την κατάσταση που επικρατούσε στις επιστημονικές εκδόσεις και να δημοσιεύσει συστάσεις ώστε να διευρυνθεί η δημόσια πρόσβαση σε άρθρα περιοδικών που είναι αποτέλεσμα δημόσιας χρηματοδότησης στις ΗΠΑ.

Συστάσεις για τη διασφάλιση ενός υγιούς συστήματος στις επιστημονικές εκδόσεις διατυπώνει σε έκθεσή της η "Στρογγυλή Τράπεζα για τις Επιστημονικές Εκδόσεις" (Scholarly Publishing Roundtable), η οποία

συστήθηκε τον Ιούνιο του 2009 από την Επιτροπή για την Έρευνα και την Τεχνολογία της Βουλής των Αντιπροσώπων των ΗΠΑ σε συνεργασία με το Γραφείο για την Πολιτική Έρευνας και Τεχνολογίας του Λευκού Οίκου. Αποστολή της στρογγυλής τράπεζας ήταν να εξετάσει την κείμενη κατάσταση στον τομέα των επιστημονικών εκδόσεων και να δημοσιεύσει συστάσεις προκειμένου να διευρυνθεί η δημόσια πρόσβαση σε άρθρα περιοδικών που είναι αποτέλεσμα δημόσιας χρηματοδότησης στις ΗΠΑ.

Σύμφωνα με την Στρογγυλή Τράπεζα, οι βασικές αρχές για τη διασφάλιση ενός υγιούς συστήματος στις επιστημονικές εκδόσεις είναι οι εξής:

1. Η αξιολόγηση των ερευνητικών δημοσιεύσεων από ομότιμους κριτές (peer-review) παίζει ουσιαστικό ρόλο στη διασφάλιση της υψηλής ποιότητας των δημοσιεύσεων και της ακεραιότητας της εκδοτικής διαδικασίας και είναι, επομένως, σημαντικό να συνεχίσει να ασκείται.
2. Απαιτούνται ευπροσάρμοστα οικονομικά μοντέλα που θα συντηρήσουν τις επιστημονικές εκδόσεις μέσα σε ένα συνεχώς αναδιαμορφούμενο περιβάλλον.
3. Οι επιστημονικές και ερευνητικές δημοσιεύσεις μπορούν και πρέπει να είναι ευρέως προσβάσιμες και να έχουν ενισχυμένες λειτουργικότητες για το ευρύ κοινό και την επιστημονική κοινότητα.
4. Η συστηματική αρχειοθέτηση και η διατήρηση του περιεχομένου είναι βασικά στοιχεία μιας αξιόπιστης μεθόδου δημοσίευσης.
5. Τα ερευνητικά αποτελέσματα πρέπει να δημοσιεύονται και να διατηρούνται με τέτοιους τρόπους, ώστε να μεγιστοποιούνται οι δυνατότητες για δημιουργική περαιτέρω χρήση τους και η διαλειτουργικότητα ανάμεσα στους δικτυακούς τόπους που τα φιλοξενούν.

Τα μέλη της στρογγυλής τράπεζας κατέληξαν σε μία βασική σύσταση: η κάθε δημόσια υπηρεσία που χρηματοδοτεί έρευνα πρέπει να υιοθετεί και να διατυπώνει, με σαφήνεια, κανονισμούς ανοικτής πρόσβασης, οι οποίοι να προβλέπουν την ελεύθερη πρόσβαση στα αποτελέσματα της έρευνας, όσο το δυνατόν πιο γρήγορα μετά τη δημοσίευσή τους σε περιοδικό με αξιολόγηση (peer-reviewed journal).

Προκειμένου να υλοποιηθεί η βασική τους σύσταση, τα μέλη της στρογγυλής τράπεζας εξέδωσαν και ορισμένες επιπλέον συστάσεις:

1. Οι δημόσιοι φορείς που χρηματοδοτούν έρευνα θα πρέπει να συνεργαστούν πλήρως και με ανοικτή διαβούλευση με όλους τους εμπλεκόμενους στην έρευνα, καθώς και με το Γραφείο για την Πολιτική Έρευνας και Τεχνολογίας του Λευκού Οίκου προκειμένου να δημιουργήσουν κανονισμούς για την ανοικτή πρόσβαση.
2. Οι δημόσιοι φορείς θα πρέπει να αφήνουν ένα συγκεκριμένο διάστημα (embargo period), έως δώδεκα μήνες, ανάμεσα στη δημοσίευση μίας εργασίας και στην ανοικτή πρόσβαση σε αυτή.
3. Οι πολιτικές θα πρέπει να διαμορφώνονται με γνώμονα την ανάγκη για διαλειτουργικότητα.
4. Πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου η μορφή του άρθρου που παρέχεται με ανοικτή πρόσβαση να είναι η τελική μορφή του, όπως αυτή δημοσιεύεται (Version of record).
5. Οι δημόσιοι φορείς χρηματοδότησης θα πρέπει να διευρύνουν την απήχηση των κανονισμών ανοικτής πρόσβασης που διαμορφώνουν, αναπτύσσοντας συνεργασίες με μη κυβερνητικούς οργανισμούς που ασχολούνται με τη διάχυση της έρευνας εντός και εκτός των ΗΠΑ.
6. Οι κανονισμοί ανοικτής πρόσβασης που θα υιοθετηθούν θα πρέπει να ενθαρρύνουν την καινοτομία στην έρευνα και τη χρήση των επιστημονικών δημοσιευμάτων για εκπαιδευτικούς σκοπούς.
7. Οι κανονισμοί ανοικτής πρόσβασης των δημόσιων φορέων χρηματοδότησης της έρευνας θα πρέπει να καλύπτουν την ανάγκη να υπερκεραστούν οι δυσκολίες της μακροχρόνιας ψηφιακής διατήρησης.
8. Το Γραφείο για την Πολιτική Έρευνας και Τεχνολογίας του Λευκού Οίκου πρέπει να δημιουργήσει μία συμβουλευτική επιτροπή για τη δημόσια πρόσβαση στην έρευνα.

- **Παγκόσμια Ψηφιακή Βιβλιοθήκη**

Η Παγκόσμια Ψηφιακή Βιβλιοθήκη, άνοιξε τις πύλες της στις 21 Απριλίου 2009 από την έδρα της UNESCO στο Παρίσι, για να έχουν την δυνατότητα οι χρήστες από όλο τον κόσμο να δουν κάποιους από τους ανεκτίμητους πολιτιστικούς θησαυρούς που προσφέρει δωρεάν.

Πρόκειται για ένα έργο που υλοποιεί η UNESCO σε συνεργασία με τη Βιβλιοθήκη του Κογκρέσου των ΗΠΑ και 31 άλλων βιβλιοθηκών και ινστιτούτων, συγκεντρώνοντας και ψηφιοποιώντας χειρόγραφα, χάρτες, σπάνια βιβλία, οπτικοακουστικό υλικό, φωτογραφίες, αρχιτεκτονικά σχέδια και άλλα σημαντικά πολιτιστικά τεκμήρια από όλο τον κόσμο.

Στόχος της Παγκόσμιας Ψηφιακής Βιβλιοθήκης (World Digital Library) είναι να προωθήσει τη διεθνή και διαπολιτισμική κατανόηση, να διευρύνει το μη-ευρωπαϊκό και μη-δυτικό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο, γεφυρώνοντας το ψηφιακό χάσμα ανάμεσα στις χώρες και αναπτύσσοντας την πολυγλωσσία, να προσφέρει άφθονο ποιοτικό πολιτιστικό περιεχόμενο σε εκπαιδευτικούς, σπουδαστές αλλά και στο ευρύτερο κοινό και να συνεισφέρει στη συστηματική έρευνα.

Ο δικτυακός κόμβος της Παγκόσμιας Ψηφιακής Βιβλιοθήκης λειτουργεί σε επτά γλώσσες - αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, ρωσικά, κινεζικά, αραβικά και πορτογαλικά, ενώ περιλαμβάνει περιεχόμενο σε πάνω από 40 γλώσσες. Οι επισκέπτες της βιβλιοθήκης μπορούν να περιηγηθούν στα 1.170 λήμματα που περιλαμβάνει για αρχή (το πλάνο είναι να εμπλουτίζεται διαρκώς με περιεχόμενο από περισσότερους οργανισμούς και βιβλιοθήκες), επιλέγοντας περιοχή, χρονική περίοδο, θεματική ενότητα κ.ά.

- **Έλλειψη εθνικών πολιτικών για Ανοικτή Πρόσβαση σε ερευνητικά δεδομένα (9/06/2009)**

Ενώ αυξάνονται τα αποθετήρια και τα περιοδικά ανοικτής πρόσβασης σε όλο τον κόσμο, σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου της CREST (Comite de la recherche scientifique et technique - το κύριο συμβουλευτικό όργανο της ΕΕ για θέματα Έρευνας και Τεχνολογίας), η έλλειψη εθνικών πολιτικών για την ανοικτή πρόσβαση σε ερευνητικά δεδομένα φαίνεται να αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα.

Παρόλο που οι χώρες της ΕΕ δείχνουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον σε θέματα ανοικτής πρόσβασης ο συντονισμός των δραστηριοτήτων ανάμεσα στα κράτη μέλη, έχει να επιδείξει ελάχιστα αξιόπαινα παραδείγματα. Κάποια από αυτά είναι το "Knowledge Exchange"- μια πρωτοβουλία οργανισμών από τη Δανία, την Ολλανδία, τη Γερμανία και τη Μεγάλη Βρετανία-, το International Coalition of Library Consortia που εστιάζει στις διαπραγματεύσεις μεγάλων συμφωνιών με εκδότες, ή η δυναμική είσοδος του CERN στο κίνημα της Ανοικτής Πρόσβασης με τη δημιουργία του SCOAP3 (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Partical Physics), μιας κοινοπραξίας για το Open Access Publishing στη Φυσική Σωματιδίων.

- **Μεγάλα πανεπιστήμια των ΗΠΑ υποστηρίζουν οικονομικά την Ανοικτή Πρόσβαση (15/09/2009)**

Πέντε μεγάλα πανεπιστήμια των ΗΠΑ (Cornell, Dartmouth, Harvard, MIT και Berkeley) με βάση μια συμφωνία υποστήριξης της Ανοικτής Πρόσβασης (Compact for Open-Access Publishing Equity), η οποία παρουσιάζεται στον δικτυακό τόπο www.oacom pact.org, αναλαμβάνουν να υποστηρίξουν οικονομικά, τις ερευνητικές δημοσιεύσεις σε περιοδικά ανοικτής πρόσβασης.

Τα παραπάνω πανεπιστήμια στηρίζουν οικονομικά τα περιοδικά ανοικτής πρόσβασης και καλύπτουν, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις και σε λογικά πλαίσια, τα έξοδα δημοσίευσης για άρθρα που δημοσιεύονται από το

ερευνητικό προσωπικό τους. Αμέσως μετά τη συμφωνία, τα πανεπιστήμια Harvard και Cornell δέσμευσαν πόρους με τους οποίους υλοποιούν την παραπάνω συμφωνία: το Harvard Open-Access Publication Equity Fund (HOPE) και το Cornell Open-Access Publication Fund (COAP). Σημειώνεται ότι το Berkeley είχε ήδη δεσμεύσει πόρους για τον σκοπό αυτό από το 2008 στο Berkeley Research Impact Initiative (BRII).

- **EOS (EnablingOpenScholarship)**

Ο EOS (EnablingOpenScholarship) είναι ένας νέος οργανισμός που ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 2009 και απευθύνεται κυρίως σε ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς φορείς. Στόχο έχει να προωθήσει την αρχή της ανοικτής πρόσβασης σε όλα τα στάδια της έρευνας (open scholarship), δηλαδή τόσο στη διεξαγωγή, όσο και στη διάχυση και διατήρηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Μέσω του δικτυακού του τόπου www.openscholarship.org παρέχονται πληροφορίες για τις εξελίξεις στην ανοικτή έρευνα, όπως ειδήσεις και πληροφορίες για μελλοντικές εκδηλώσεις, μελέτες και εκθέσεις για την ανοικτή πρόσβαση, κ.ά.

Ο EOS προσφέρει συμβουλευτικές υπηρεσίες κυρίως σε φορείς έρευνας είτε μέσω του διαδικτυακού τόπου είτε μεμονωμένα κατόπιν αιτήματος.

- **Προβλήματα πρόσβασης των ερευνητών σε επιστημονικό περιεχόμενο (4/12/2009)**

Σύμφωνα με μελέτη του Βρετανικού Research Information Network (RIN), οι ερευνητές φαίνεται να αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης σε επιστημονικό περιεχόμενο, γεγονός που επηρεάζει σημαντικά τις έρευνες τους.

Στην έκθεση "Overcoming barriers: access to research information content" ("Ξεπερνώντας τα εμπόδια: Πρόσβαση σε επιστημονικό περιεχόμενο για τους ερευνητές"), εξετάζονται τα βασικά εμπόδια πρόσβασης σε επιστημονικό περιεχόμενο καθώς και τρόπους με τους οποίους μπορούν τα προβλήματα να περιορισθούν.

Οι ερευνητές καταφέρνουν να εντοπίσουν το περιεχόμενο που τους ενδιαφέρει, όμως πιθανόν να έχουν προβλήματα πρόσβασης σε αυτό. Για την πρόσβαση σημαντικό ρόλο παίζει η διαθεσιμότητα μίας πηγής σε ηλεκτρονική μορφή, οι όροι της άδειας χρήσης με την οποία διατίθεται διαδικτυακά, αλλά και οι περιορισμοί που τίθενται στους ερευνητές για την πρόσβαση σε περιεχόμενο εκτός του φορέα για τον οποίον εργάζονται.

Οι ερευνητές είναι δυσαρεστημένοι από τη δυσκολία πρόσβασης σε επιστημονικό περιεχόμενο καθώς έχει επίδραση στην πρόοδο της εργασίας τους, στην ποιότητα του επιστημονικού τους έργου και αποτρέπει συνεργασίες. Το RIN, στην προσπάθειά του να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό αναδεικνύει τα οικονομικά μοντέλα ανοικτής πρόσβασης, με τα οποία μπορεί να βελτιωθεί η πρόσβαση στην επιστημονική γνώση.

- **Η σημασία της Ανοικτής Πρόσβασης για τους ερευνητές και τους χρήστες περιοδικών και αποθετηρίων (1/02/2010)**

Το PEER είναι ένα ευρωπαϊκό έργο που χρηματοδοτείται από το πρόγραμμα eContentplus. Στόχος του είναι να εξετάσουν το πόσο επηρεάζει ο τρόπος

αυτό-αρχαιοθέτησης από τους ερευνητές την προσβασιμότητα στις εργασίες, την αναγνωρισιμότητα των συγγραφέων, τη βιωσιμότητα των περιοδικών, καθώς και την ευρωπαϊκή έρευνα γενικότερα. Το PEER, μία συνεργασία μεταξύ εκδοτών, αποθετηρίων και ερευνητών, ξεκίνησε το 2008 και θα διαρκέσει έως το 2011. Στόχος του έργου είναι να συγκεντρώσει ένα ικανοποιητικό αριθμό τεκμηρίων, έτσι ώστε να ελέγχονται οι επιδράσεις της συστηματικής αυτοαρχαιοθέτησης με το πέρασμα των χρόνων.

Στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου PEER δημοσιεύθηκε έκθεση με θέμα "Συγγραφείς και Χρήστες σε σχέση με τα ηλεκτρονικά περιοδικά και τα αποθετήρια". Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτύου σε περισσότερους από 3.000 Ευρωπαίους ερευνητές είχε σκοπό να καταγράψει το πόσο οι συγγραφείς και οι χρήστες των ηλεκτρονικών περιοδικών και αποθετηρίων αντιλαμβάνονται την Ανοικτή Πρόσβαση, τους τρόπους με τους οποίους παρέχεται, καθώς και να προσδιορίσει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της υιοθέτησής της.

Ορισμένα από τα συμπεράσματα της έρευνας είναι τα εξής:

- Οι ατομικές απόψεις σχετικά με την Ανοικτή Πρόσβαση έχουν σχέση με την ιδιότητα του καθενός ως συγγραφέα ή ως αναγνώστη. Οι αναγνώστες ενδιαφέρονται για την ποιότητα των άρθρων, αλλά οι συγγραφείς ενδιαφέρονται επιπλέον και για τη φήμη του ίδιου του αποθετηρίου στο οποίο καταθέτουν την εργασία τους.
- Το κίνητρο των ερευνητών για τη δημοσίευση της έρευνάς τους είναι να γνωστοποιηθεί αυτή στο ειδικό κοινό. Το κίνητρο αυτό επηρεάζει σοβαρά την επιλογή τους να δημοσιεύσουν σε περιοδικό ή/και να καταθέσουν τη δουλειά τους σε αποθετήριο.
- Σε κάποια επιστημονικά πεδία, η ανασφάλεια των ερευνητών ως προς την ελεύθερη διάθεση των προ-δημοσιεύσεών τους (working papers) είναι μεγαλύτερη. Έως ένα βαθμό αυτό έχει σχέση με τη διαφορετική οργάνωση της εργασίας στα διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Για παράδειγμα, ερευνητές που εργάζονται σε στενές ερευνητικές ομάδες, όπως στη Φυσική Υψηλών Ενεργειών, γενικά έχουν συστήματα για εσωτερική αξιολόγηση.
- Υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας, όπως στατιστικές χρήσης των άρθρων,

ειδοποιήσεις με e-mail κ.λπ., μπορούν να βελτιώσουν τις εντυπώσεις σχετικά με τη χρησιμότητα ενός αποθετηρίου και να αυξήσουν την απήχυσή του.

- Οι αναγνώστες συχνά αναγκάζονται να μπουν σε περίπλοκες διαδικασίες προκειμένου να αποκτήσουν πρόσβαση στα άρθρα που χρειάζονται. Η ευρεία υιοθέτηση της Ανοικτής Πρόσβασης μπορεί να μειώσει τις χρονοβόρες διαδικασίες αναζήτησης.

- **2,5 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της Ανοικτής Πρόσβασης από τον Ολλανδικό Οργανισμό Έρευνας(NWO) (4/02/2010)**

Ο Ολλανδικός Οργανισμός Έρευνας, σύμφωνα με ανακοίνωση του προέδρου του, καθηγητή Jos Engelen ενίσχυσε την Ανοικτή Πρόσβαση με ειδικό κονδύλιο 2,5 εκατομμυρίων ευρώ. Το ποσό αυτό θα καλύψει τα έξοδα δημοσίευσης, με Ανοικτή Πρόσβαση, της έρευνας που χρηματοδοτείται από τον NWO.

Προκειμένου να εφαρμοστεί ο "Χρυσός Δρόμος" για την Ανοικτή Πρόσβαση, τα χρήματα αυτά εγκρίνονται στους ερευνητές μόνο για δημοσιεύσεις άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά.

2.1.6 Η δημιουργία της Open Access Initiative

Ιστορικής επίσης σημασίας σημείο εκκίνησης για τις συστηματικές και οργανωμένες προσπάθειες προς την κατεύθυνση της ανοιχτής πρόσβασης αποτελεί μια συνάντηση που διοργανώθηκε στην Santa Fe των ΗΠΑ τον Οκτώβριο του 1999, από τους Paul Ginsparg, Rick Luce και Herbert Van de Sompel για να ερευνηθούν οι δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των e-print αρχείων που ήδη είχαν αρχίσει να εξαπλώνονται στην παγκόσμια ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα. Αποτέλεσμα της συνάντησης ήταν η γνωστή Santa Fe Convention που παρουσίασε ένα απλό τεχνικό και οργανωτικό πλαίσιο προκειμένου να στηριχθεί η συνεργασία και η διαδραστικότητα μεταξύ των e-prints αρχείων. Αποτέλεσμα των προσπαθειών αυτών ήταν η σύσταση της ομάδας - κοινότητας Open Archives Initiative (OAI) και η ανάπτυξη των πρώτων εργαλείων συλλογής μετα- δεδομένων από ψηφιακές συλλογές. Τα μέλη του OAI άρχισαν να εργάζονται πάνω στην ανάπτυξη του κατάλληλου πρωτοκόλλου συλλογής μετα- δεδομένων και από το αρχικό πρωτόκολλο της Santa Fe Convention γρήγορα πέρασαν στην πρώτη έκδοση του γνωστού σήμερα OAI-PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting). Το OAI-PMH είναι ένα πρωτόκολλο που ορίζει κανόνες και συναρτήσεις για το διαμοιρασμό των μετα- δεδομένων μιας ψηφιακής συλλογής (digital repository) και για την ανάκτησή τους από παροχής υπηρεσιών Ψηφιακής Βιβλιοθήκης (service providers). Βασίζεται στη λογική της ύπαρξης συστημάτων που λειτουργούν ως παροχής δεδομένων (data – providers) και άλλων που είναι παροχείς υπηρεσιών, οι οποίοι συγκεντρώνουν τα δεδομένα και τα παρουσιάζουν. Το πρωτόκολλο εξασφαλίζει τη συνεργασία μεταξύ διαφορετικών συστημάτων Ψηφιακών Βιβλιοθηκών και την ενιαία διαχείριση ψηφιακών συλλογών σε επίπεδο κοινοπραξιών. Σύμφωνα με την ορολογία που χρησιμοποιεί το OAI-PMH, ένας παροχέας δεδομένων (data provider) κάνει τα δεδομένα διαθέσιμα για συγκομιδή και ένας παροχέας υπηρεσιών (service provider) συγκεντρώνει τα μεταδεδομένα αυτά και τα καθιστά διαθέσιμα για αναζήτηση. Σύμφωνα με το μοντέλο πελάτη – εξυπηρετητή, ο παροχέας δεδομένων είναι ένας εξυπηρετητής και ο παροχέας υπηρεσιών ένας πελάτης.

Το OAI-PMH χρησιμοποιεί τον OAI aggregator, έναν παροχέα υπηρεσιών και δεδομένων. Πρόκειται για μία υπηρεσία που συγκεντρώνει εγγραφές μεταδεδομένων από διάφορους παροχείς πληροφοριών και έπειτα καθιστά τις εγγραφές αυτές διαθέσιμες για συγκέντρωση από τρίτους που χρησιμοποιούν το πρωτόκολλο OAI-PMH. Το OAI-PMH βασίζεται σε πρότυπα του διαδικτύου, όπως το HTTP και η XML, κάτι που το καθιστά εύκολο στην εγκατάσταση σε οποιονδήποτε εξυπηρετητή διαδικτύου. Ο όρος 'πηγή πληροφοριών' OAI (OAI repository) αναφέρεται στην ουσία σε μια βάση δεδομένων που χρησιμοποιεί το πρωτόκολλο OAI-PMH και αποτελεί, έναν παροχέα δεδομένων OAI. Αυτή η πηγή πληροφοριών μπορεί να αποθηκεύει είτε κείμενο και μεταδεδομένα είτε μόνο μεταδεδομένα (όπως για παράδειγμα ένα κατάλογο θεμάτων).

Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι:

- ότι προσδιορίζει ένα χαμηλό επίπεδο διαλειτουργικότητας, το οποίο δεν εξυπηρετούσε σε μεγάλο βαθμό τους χρήστες.
- ότι το μοντέλο συγκομιδής συγκεντρώνει και καθιστά τα μεταδεδομένα, διαθέσιμα για αναζήτηση μέσω δύο κατηγοριών που συμμετέχουν στη συγκομιδή των μεταδεδομένων με βάση το OAI και είναι:
  1. οι διαχειριστές των συστημάτων που υποστηρίζουν το OAI, OAI-PMH ως μέσω έκθεσης των μεταδεδομένων, οι γνωστοί ως προμηθευτές στοιχείων και
  2. οι φορείς παροχής υπηρεσιών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα μεταδεδομένα που συγκεντρώνονται μέσω του OAI-PMH ως βάση για τις υπηρεσίες.
- ότι βασίζεται στα πρωτόκολλα HTTP τα οποία εκφράζονται με τα ίδια αιτήματα μέσω μιας χαρακτηριστικής εφαρμογής που χρησιμοποιεί ένα κεντρικό υπολογιστή δικτύου που διαμορφώνεται

για να αποστείλει τα αιτήματα OAI και OAI-PMH στο λογισμικό που ήδη χρησιμοποιούν.

- Και τέλος βασίζεται στο XML δηλαδή σε ένα κωδικοποιημένο αρχείο μεταδεδομένων, το οποίο απαντά σε ένα αίτημα OAI, OAI-PMH. Το OAI χρησιμοποιεί XML Schemas για να ορίσει το format των εγγράφων. Μπορεί να ανταλλάξει μεταδεδομένα σε οποιαδήποτε format αρκεί να είναι κωδικοποιημένα σε XML και να ορίζεις ένα XML Schemas για αυτά τα format.

Από τα μέσα του 2002 αναπτύχθηκε και κυκλοφόρησε η δεύτερη έκδοση του πρωτόκολλου όπως ισχύει σήμερα το OAI-PMH 2.0. Τα κύρια χαρακτηριστικά της δεύτερης έκδοσης είναι:

- ότι και αυτό το πρωτόκολλο προσδιορίζει ένα χαμηλό επίπεδο διαλειτουργικότητας.
- ότι εξαρτάται από το ίδιο μοντέλο συγκομιδής όπως και η πρώτη έκδοση
- ότι χρησιμοποιεί μεταδεδομένα για τις πηγές του και
- ότι βασίζεται στα πρωτόκολλα HTTP και XML.
- Στόχος του είναι η επαναλαμβανόμενη ανταλλαγή μετα-δεδομένων των πηγών μεταξύ των συστημάτων. Η μετάβαση από το OAI-PMH ver. 1.0 στο OAI-PMH ver. 2.0 και οι αλλαγές τους, στηρίζονται στο Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting καθώς και στο Open Archives (βλ. www.openarchives.org/pmh/tools.php και www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html).

Από τη στιγμή που άρχισε να πλανάται η Ανοιχτή Πρόσβαση σαν ιδέα στην επιστημονική κοινότητα, έχουν γίνει πολλαπλές διακηρύξεις για τον καθορισμό και την υποστήριξή της. Οι πιο γνωστές θα αναφερθούν σε αυτή την εργασία αλλά πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι οι μοναδικές και ότι υπάρχει γενικότερο ενδιαφέρον.

2.2. Η Διακήρυξη της Πρωτοβουλίας Ανοικτής Πρόσβασης της Βουδαπέστης

Κομβικό σημείο για την εξάπλωση της φιλοσοφίας ανοιχτής πρόσβασης θεωρείται πλέον η διακήρυξη της Budapest Open Access Initiative (BOAI) που προήλθε από μια σχετική συνάντηση εργασίας που οργάνωσε το Open Society Institute του μεγαλοεπιχειρηματία George Soros στην Βουδαπέστη στις 1 & 2 Δεκεμβρίου 2001. Πρόκειται για ένα κάλεσμα προς όλα τα ιδρύματα και τους επιστήμονες να δημοσιεύουν τα ήδη αξιολογημένα επιστημονικά τους συγγράμματα με το μοντέλο της ανοιχτής πρόσβασης, δηλαδή χωρίς οικονομικούς περιορισμούς. Ορίζεται επίσης η Ανοιχτή Πρόσβαση ως η δωρεάν πρόσβαση στα δημοσιεύματα η οποία δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να μπορούν να διαβάσουν, να «κατεβάσουν», να αντιγράψουν, να μοιραστούν, να εκτυπώσουν, να ψάξουν, να ευρετηριάσουν, να κάνουν παραπομπές στο πλήρες κείμενο των δημοσιευμάτων ή να το χρησιμοποιήσουν για οποιοδήποτε νόμιμο λόγο χωρίς οικονομικούς ή τεχνικούς περιορισμούς. Μοναδικό προαπαιτούμενο είναι να γίνεται η ανάλογη παραπομπή στον δημιουργό και να του δίνεται το δικαίωμα να έχει τον απόλυτο έλεγχο της δημοσίευσής του.

Στην ίδια αυτή πρωτοβουλία προτείνονται οι δύο στρατηγικές με τις οποίες μπορεί να επιτευχθεί η Ανοιχτή Πρόσβαση. Η πρώτη είναι οι επιστήμονες να αυτό-αρχαιοθετούν (self-archiving), με τα κατάλληλα πάντα εργαλεία, από μόνοι τους τις εργασίες τους σε ηλεκτρονική μορφή στο διαδίκτυο. Με τη χρήση των κατάλληλων εργαλείων και με την τήρηση των πρωτοκόλλων του Open Archives Initiative η εύρεση και ανάκτηση πληροφοριών μέσω των μηχανών αναζήτησης θα είναι πολύ πιο εύκολη. Δηλαδή δε θα χρειάζεται ο χρήστης να ξέρει τι έχει δημοσιευτεί και που, παρά μόνο θα χρησιμοποιεί μηχανές αναζήτησης οι οποίες θα τού δίνουν τις ανάλογες πληροφορίες. Η δεύτερη είναι οι επιστήμονες να στηρίξουν και προωθήσουν τη νέα γενιά περιοδικών που θα δημοσιεύονται με το μοντέλο της ανοιχτής πρόσβασης και να βοηθήσουν τα υπάρχοντα συνδρομητικά περιοδικά να μετατραπούν σε περιοδικά ανοιχτής πρόσβασης (Open Society

Institute, 2005). Την διακήρυξη έχουν υπογράψει μέχρι στιγμής 5.182 άτομα και 523 οργανισμοί παγκοσμίως.

2.3. Η Διακήρυξη της Βηθεσδά (Bethesda) για την Εκδοτική Δραστηριότητα Ανοιχτής Πρόσβασης

Στη Διακήρυξη της Bethesda για την Εκδοτική Δραστηριότητα Ανοιχτής Πρόσβασης ορίζονται τα δύο βασικά προαπαιτούμενα προκειμένου να θεωρείται ένα δημοσίευμα ως Ανοιχτής Πρόσβασης. Αυτά είναι:

- Οι συγγραφείς και οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων παρέχουν σε όλους τους χρήστες παγκοσμίως δικαίωμα ελεύθερης, απρόσκοπτης, διαρκούς πρόσβασης στο τεκμήριο, την άδεια να αντιγράφουν, χρησιμοποιούν, μεταδίδουν και παρουσιάζουν την δουλειά δημοσίως και να δημιουργούν και κυκλοφορούν εργασίες σε οποιοδήποτε ψηφιακό μέσο για οποιοδήποτε υπεύθυνο σκοπό, καθώς επίσης και την άδεια να αναπαράγουν σε μικρούς αριθμούς έντυπα αντίγραφα για προσωπική χρήση.
- Μια ολοκληρωμένη έκδοση της εργασίας και όλα τα συμπληρωματικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένου και ενός αντιγράφου της άδειας, με βάση την προηγούμενη παράγραφο, σε κατάλληλη ηλεκτρονική μορφή, έχει αποθηκευτεί αμέσως με την αρχική έκδοση σε ένα τουλάχιστον ψηφιακό δικτυακό αποθετήριο το οποίο υποστηρίζεται από ένα ακαδημαϊκό ινστιτούτο, επιστημονικό οργανισμό, κυβερνητική υπηρεσία ή από οποιοδήποτε άλλο συγκεκριμένο φορέα ο οποίος επιζητά την παροχή ελεύθερης πρόσβασης, ανεμπόδιστης διανομής και μακροχρόνιας αρχειοθέτησης.

Τέλος, η διακήρυξη αυτή ενθαρρύνει τους ερευνητές να δημοσιεύουν την έρευνά τους με το μοντέλο της ανοιχτής πρόσβασης, παροτρύνει τους

κατόχους πολιτιστικής κληρονομιάς να δημοσιεύουν της πληροφοριακές πηγές τους ελεύθερα στο Διαδίκτυο και επιδιώκει να αναπτυχθούν μέσα και τρόποι αξιολόγησης των κατατιθέμενων δημοσιευμάτων για τη διασφάλιση της ποιότητας του αποθετηρίου και της επιστημονικής αναγνώρισης των επιστημόνων (Suber, 2006).

2.4. Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοικτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών

Στις 22 Οκτωβρίου 2003 μια ομάδα σημαντικών ερευνητικών ιδρυμάτων δημοσίευσε τη «Διακήρυξη του Βερολίνου για την Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών». Η Διακήρυξη του ορίζει την Ανοικτή Πρόσβαση ως *«μία περιεκτική πηγή της ανθρώπινης γνώσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς που έχει γίνει αποδεκτή από την επιστημονική κοινότητα»* και υποστηρίζει, επικροτεί και παίρνει ως βάση τη Διακήρυξη της Πρωτοβουλίας Ανοικτής Πρόσβασης της Βουδαπέστης, του καταστατικού χάρτη του European Cultural Heritage Online Charter και τη Διακήρυξη της Bethesda για την Εκδοτική Δραστηριότητα Ανοικτής Πρόσβασης για να προωθήσει το Διαδίκτυο ως ένα εργαλείο μέσω του οποίου δημιουργείται μία παγκόσμια βάση επιστημονικής γνώσης και ανθρώπινου στοχασμού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη Διακήρυξη, σκοπός της ήταν *«η προώθηση του διαδικτύου ως λειτουργικού εργαλείου για μια παγκόσμια βάση επιστημονικής γνώσης και για τον ανθρώπινο στοχασμό, καθώς και η λήψη μέτρων που χρειάζεται να λάβουν υπόψη τους οι διαμορφωτές ερευνητικής πολιτικής, τα ερευνητικά ιδρύματα, οι χρηματοδοτικοί οργανισμοί, οι βιβλιοθήκες, τα αρχεία και τα μουσεία»* (Berlin Declaration, 2003). Εκφράζεται η ανάγκη ο Παγκόσμιος Ιστός να είναι ανανεώσιμος, διαδραστικός και διαφανής και να λειτουργεί πάντα με προσβάσιμα και συμβατά εργαλεία περιεχομένου και λογισμικού. Όσον αφορά τις απόψεις και προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ένα δημοσίευμα ανοικτής πρόσβασης, χρησιμοποιεί κατά λέξη όσα ειπώθηκαν στη Διακήρυξη της Bethesda (Heinz Nixdorf Center for Information Management in the Max Plank Society 2006).

Τέλος, σύμφωνα με τη Διακήρυξη η αποστολή όσων ασχολούνται με τη γνώση είναι η διάδοση της και ολοκληρώνεται μόνο, όταν η πληροφορία δημοσιεύεται ευρέως και διατίθεται άμεσα στην κοινωνία. Επιπλέον, πρέπει να υποστηριχτούν νέες δυνατότητες για τη διάδοση της γνώσης που ξεπερνούν τους κλασικούς τρόπους και εκμεταλλεύονται το διαδίκτυο ολοένα και περισσότερο (Berlin Declaration, 2003).

Την διακήρυξη του Βερολίνου έχουν υπογράψει 274 ιδρύματα ανάμεσα στα οποία το Εθνικό Κέντρο Ερευνών πρώτο το 2003, το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας το 2006 και το ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης το 2007.

2.5. Διακήρυξη της IFLA για Ανοιχτή Πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία και στην τεκμηριωμένη έρευνα.

Η IFLA (Διεθνής Ομοσπονδία Ένωσης Βιβλιοθηκών και Ιδρυμάτων), έχει δεσμευτεί να εξασφαλίσει την ευρύτερη δυνατή πρόσβαση στην πληροφόρηση για όλους σύμφωνα με τις αρχές που εκφράζονται στην Διακήρυξη της Γλασκόβης για τις βιβλιοθήκες, τις υπηρεσίες πληροφόρησης και την πνευματική ελευθερία.

Η IFLA αναγνωρίζει ότι η ανακάλυψη, η επεξεργασία και η εφαρμογή της έρευνας σε όλους τους τομείς θα ενισχύσουν την πρόοδο και την ανθρώπινη ευημερία. Η επιστημονική βιβλιογραφία που έχει περάσει από αξιολόγηση, αποτελεί ζωτικό στοιχείο στην διαδικασία της έρευνας και της γνώσης. Η προσπάθεια αυτή στηρίζεται σε μια σειρά τεκμηριωμένων ερευνών, οι οποίες περιλαμβάνουν pre- prints άρθρα, τεχνικές εκθέσεις και αρχεία ερευνητικών δεδομένων.

Η IFLA δηλώνει ότι το παγκόσμιο δίκτυο βιβλιοθηκών και των υπηρεσιών πληροφόρησης, παρέχει πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία και την τεκμηριωμένη έρευνα του παρελθόντος του παρόντος και του μέλλοντος, βοηθά τους χρήστες να το ανακαλύψουν και να το χρησιμοποιήσουν και προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα για να μπορούν οι χρήστες να αναπτύξουν την δια βίου μάθηση.

Η IFLA επιβεβαιώνει ότι η πλήρης Ανοιχτή Πρόσβαση στην επιστημονική βιβλιογραφία και την τεκμηριωμένη έρευνα, είναι ζωτικής σημασίας για την εύρεση λύσεων στις παγκόσμιες προκλήσεις και ιδιαίτερα για τη μείωση της πληροφοριακής ανισότητας.

Η Ανοιχτή Πρόσβαση εγγυάται την ακεραιότητα του συστήματος της επιστημονικής επικοινωνίας, εξασφαλίζοντας ότι η έρευνα και η γνώση θα είναι διαθέσιμες στο διηνεκές για απεριόριστη εξέταση και κατά περίπτωση επεξεργασία ή διάψευση.

Η IFLA αναγνωρίζει πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν όλοι οι εμπλεκόμενοι στην καταγραφή και στη διάδοση της έρευνας, συμπεριλαμβανομένων των συγγραφέων, εκδοτών, συντακτών, βιβλιοθηκών και ιδρυμάτων, και συστήνει την υιοθέτηση των ακόλουθων αρχών Ανοιχτής Πρόσβασης, ώστε να εξασφαλίζεται η ευρύτερη δυνατή διαθεσιμότητα της επιστημονικής βιβλιογραφίας και της τεκμηριωμένης έρευνας.

- Αναγνώριση και υπεράσπιση των ηθικών δικαιωμάτων των δημιουργών, ειδικότερα για τα δικαιώματα της απόδοσης και της ακεραιότητας.
- Υιοθέτηση αποτελεσματικών διαδικασιών αξιολόγησης για να εξασφαλιστεί η ποιότητα της επιστημονικής βιβλιογραφίας, ανεξάρτητα από τον τρόπο δημοσίευσης
- Εναντίωση σε κυβερνητικές, εμπορικές, η θεσμικές λογοκρισίες για τα δημοσιεύματα που απορρέουν από έρευνα και ήδη υπάρχουν υλικό
- Διάθεση της επιστημονικής βιβλιογραφίας και της τεκμηριωμένης έρευνας στο δημόσιο τομέα, κατά τη λήξη της περιορισμένης περιόδου προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων που προβλέπεται από τη νομοθεσία, η οποία περίοδος θα έπρεπε να προσδιορίζεται σε εύλογο χρονικό διάστημα και η άσκηση της θεμιτής χρήσης να είναι ανεμπόδιστη από τεχνολογικούς ή άλλους περιορισμούς για να εξασφαλίσει ταχεία πρόσβαση στους ερευνητές και στο ευρύ κοινό κατά τη διάρκεια της περιόδου προστασίας.
- Εφαρμογή μέτρων για την αντιμετώπιση της ανισότητας των πληροφοριών που να επιτρέπουν τόσο την ποιότητα δημοσίευσης που εξασφαλίζει η επιστημονική βιβλιογραφία και η τεκμηριωμένη έρευνα

- από ερευνητές και μελετητές οι οποίοι μπορεί να είναι σε μειονεκτική θέση όσο και την εξασφάλιση της αποτελεσματικής και οικονομικά προσιτής πρόσβασης για τους λαούς των αναπτυσσομένων εθνών, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία
- Υποστήριξη για συνεργατικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη βιώσιμης Ανοιχτής Πρόσβασης, με εκδοτικά μοντέλα και εγκαταστάσεις καθώς και την κατάργηση των συμβατικών εμποδίων για τους συγγραφείς ώστε να διαθέτουν την επιστημονική βιβλιογραφία χωρίς καμία χρέωση
  - Εφαρμογή των νομικών, τεχνικών και συμβατικών μηχανισμών που θα εξασφαλίσουν την διατήρηση και την διαρκή διαθεσιμότητα, χρηστικότητα και αυθεντικότητα για την επιστημονική βιβλιογραφία και την τεκμηριωμένη έρευνα

2.5.1 Ορισμός των δημοσιεύσεων Ανοιχτής Πρόσβασης

Οι δημοσιεύσεις Ανοιχτής Πρόσβασης πληρούν δύο προϋποθέσεις:

Ο συγγραφέας και κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων να δίνει επιχορήγηση σε όλους τους χρήστες το δικαίωμα για δωρεάν, αμετάκλητη, παγκόσμια, διαρκή πρόσβαση καθώς και άδεια για αντιγραφή, χρήση, διανομή, εκτέλεση και προβολή του έργου στο κοινό και να κάνει διανομή των παράγωγων έργων σε οποιοδήποτε ψηφιακό μέσο για κάθε εύλογο σκοπό, καθώς και το δικαίωμα να κάνουν ένα μικρό αριθμό έντυπων αντιγράφων για προσωπική τους χρήση.

Μια πλήρης έκδοση του έργου και ένα αντίγραφο της άδειας σε ηλεκτρονική μορφή, κατατίθεται αμέσως μετά την αρχική του δημοσίευση σε ένα τουλάχιστον online αποθετήριο, ακαδημαϊκού ιδρύματος, επιστημονικής κοινότητας, κυβερνητικής υπηρεσίας ή άλλης καθιερωμένης οργάνωσης που επιδιώκει να καταστεί δυνατή η Ανοιχτή Πρόσβαση, η

απεριόριστη διανομή, η διαλειτουργικότητα και η μακρά διάρκεια αρχειοθέτηση.

2.6. Διακήρυξη της Γλασκώβης για Βιβλιοθήκες, Υπηρεσίες Πληροφόρησης και Πνευματικής Ελευθερίας.

Η Διεθνής Ομοσπονδία Ένωσης Βιβλιοθηκών και Ιδρυμάτων (IFLA) δηλώνει ότι διακηρύσσει το θεμελιώδες δικαίωμα των ανθρώπων στην πρόσβαση και στην διάθεση πληροφοριών χωρίς περιορισμούς.

Με την υποστήριξη των μελών της σε όλο τον κόσμο υπερασπίζεται και προωθεί την πνευματική ελευθερία όπως εκφράζονται στην οικουμενική διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η πνευματική ελευθερία περικλείει τον πλούτο της ανθρώπινης γνώσης, δημιουργικής σκέψης και πνευματικής δραστηριότητας.

Επίσης η IFLA ισχυρίζεται ότι η δέσμευση για την πνευματική ελευθερία είναι μια βασική ευθύνη της βιβλιοθήκης, εκφράζεται μέσα από κώδικες δεοντολογίας και αποδεικνύεται μέσα από την πράξη.

Η IFLA επιβεβαιώνει ότι:

Βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης παρέχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, ιδέες και έργα φαντασίας σε οποιοδήποτε μέσο και ανεξαρτήτως συνόρων. Χρησιμεύουν ως πύλες πρόσβασης στη γνώση, στη σκέψη και στον πολιτισμό, προσφέροντας ουσιαστική στήριξη για την ανεξάρτητη λήψη αποφάσεων πολιτιστικής ανάπτυξης της έρευνας και της διαβίου μάθησης τόσο από ιδιώτες όσο και από ομάδες

Βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης συμβάλουν στην ανάπτυξη και διατήρηση της πνευματικής ελευθερίας και βοηθούν στη διασφάλιση των δημοκρατικών αξιών και των πολιτικών δικαιωμάτων. Ως εκ τούτου έχουν

δεσμευτεί να προσφέρουν στους χρήστες τους πρόσβαση σε συναφείς πόρους και υπηρεσίες χωρίς περιορισμούς και χωρίς λογοκρισία.

Βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης αποκτούν, διατηρούν και διαθέτουν την ευρύτερη ποικιλία των υλικών που αντικατοπτρίζει την πλειονότητα και την πολυμορφία της κοινωνίας. Η επιλογή και η διαθεσιμότητα των υλικών και υπηρεσιών της βιβλιοθήκης διέπεται από επαγγελματισμό και όχι από πολιτικές, ηθικές και θρησκευτικές απόψεις.

Βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης θα κάνουν υλικά, εγκαταστάσεις και υπηρεσίες προσιτές σε όλους τους χρήστες. Δεν θα υπάρχει διακριτική μεταχείριση για οποιονδήποτε λόγο, συμπεριλαμβανομένων φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, φύλου ή σεξουαλικής προτίμησης, ηλικίας, αναπηρίας, θρησκείας ή πολιτικών πεποιθήσεων.

Βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης προστατεύουν το δικαίωμα του κάθε χρήστη για την προστασία της ιδιωτικής του ζωής.

Η FLA καλεί συνεπώς βιβλιοθήκες και υπηρεσίες πληροφόρησης και το προσωπικό τους να διατηρήσουν και να προωθήσουν τις αρχές της πνευματικής ελευθερίας και να παρέχουν ανεμπόδιστη πρόσβαση στην πληροφόρηση.

Κεφάλαιο3

Η Ανοιχτή Πρόσβαση στην Ελλάδα

3.1. Υποδομές Προώθησης της Ανοιχτής Πρόσβασης στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα σήμερα έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην προώθηση της Ανοιχτής Πρόσβασης, μέσα από ένα πλέγμα δράσεων και πολιτικών που εκπορεύονται και χρηματοδοτούνται κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

3.1.1. Τα ακαδημαϊκά αποθετήρια

Τα ελληνικά ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα δραστηριοποιήθηκαν εδώ και μερικά χρόνια προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ιδρυματικών αποθετηρίων με σκοπό να διαχειριστούν αποτελεσματικά προπτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες, επιστημονικές δημοσιεύσεις, γκρίζα βιβλιογραφία, ιστορικά αρχεία ή ακόμη και εκπαιδευτικά βοηθήματα. Με βασικό χρηματοδότη τα προγράμματα ΕΠΕΑΕΚ I και ΕΠΕΑΕΚ II του Γ' ΚΠΣ καθώς και άλλες ερευνητικές δράσεις, όπως η Κοινωνία της Πληροφορίας, αρκετά ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα προχώρησαν σταδιακά στη δημιουργία ψηφιακών αποθετηρίων που έχουν ως βασικούς στόχους:

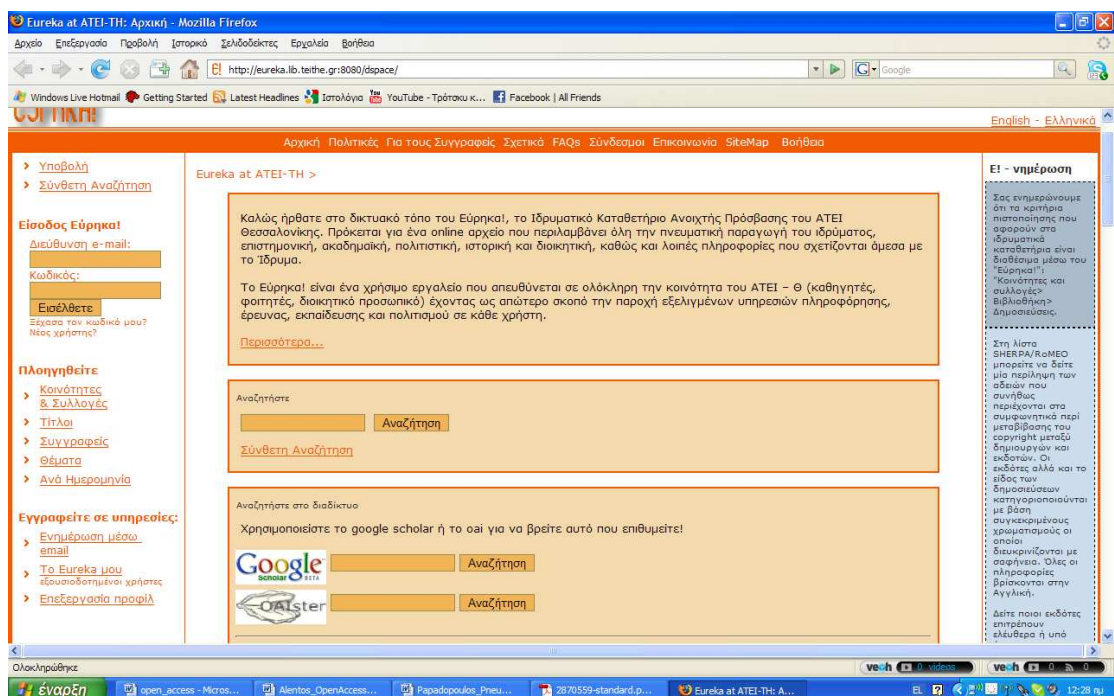
- Να προωθήσουν την πληροφόρηση του κοινού για την ερευνητική, επιστημονική και ευρύτερα πνευματική τους δραστηριότητα
- Να συγκεντρώσουν σε ψηφιακή μορφή το σύνολο των κατακερματισμένων επιστημονικών τεκμηρίων- που παλαιότερα δεν μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν- και να τα διαχειριστούν με τρόπο τέτοιο ώστε να είναι ασφαλή, λειτουργικά και άμεσα προσβάσιμα (Μπάνος, 2007)

Αυτή τη στιγμή λειτουργούν ή βρίσκονται σε πειραματικό στάδιο πάνω από δέκα ιδρυματικά αποθετήρια ελληνικών Πανεπιστημίων και ΤΕΙ. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι τα εξής:

- **Εύρηκα – Ιδρυματικό Αποθετήριο Ανοιχτής Πρόσβασης του ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης.** Το Εύρηκα αποτελεί ένα πολύ φιλόδοξο

πρόγραμμα του ΑΤΕΙ Θεσ/νίκης με σκοπό να συμπεριλάβει το σύνολο της πνευματικής παραγωγής του ιδρύματος, επιστημονικής, ακαδημαϊκής, πολιτιστικής, ιστορικής και διοικητικής, καθώς και να παρέχει διάφορες άλλες πληροφορίες που σχετίζονται άμεσα με το ίδρυμα. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι το ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης είναι ένα από τα λίγα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα που υπέγραψε τη Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοιχτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών

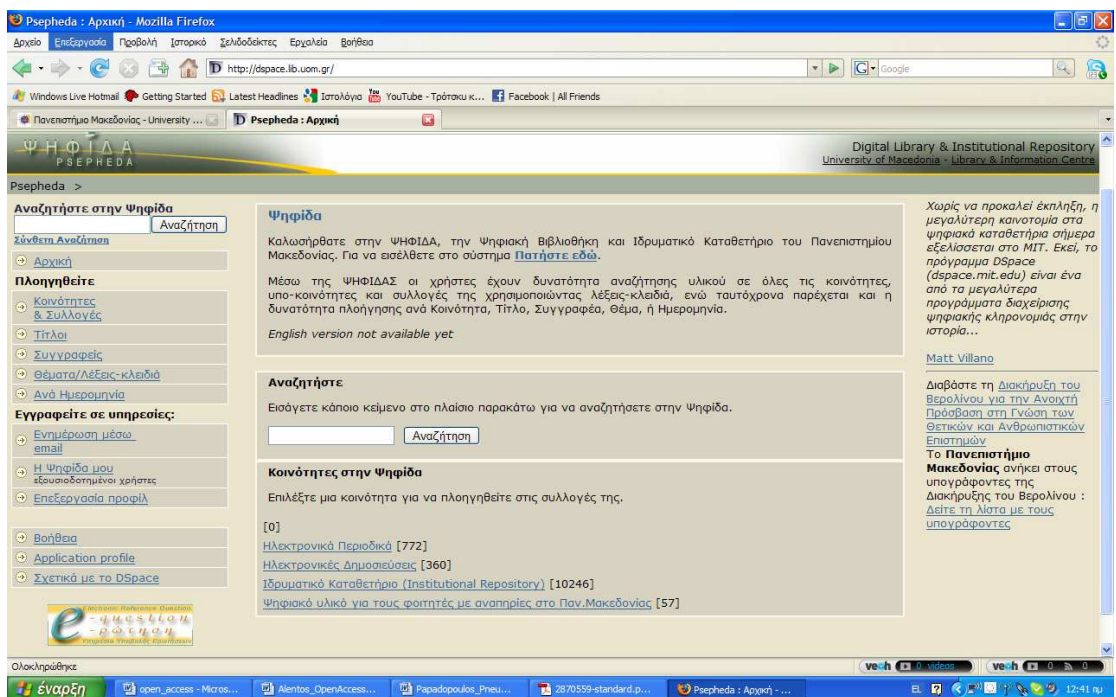
(<http://eureka.lib.teithe.gr:8080/dspace>).

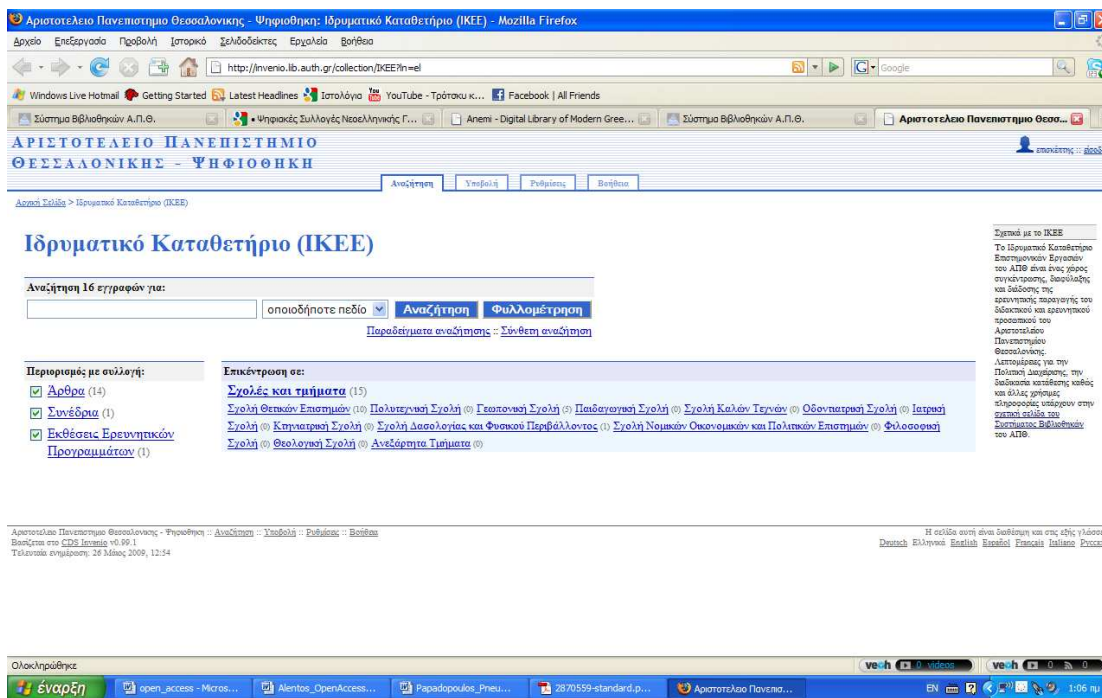
Το συγκεκριμένο αποθετήριο, όπως και τα περισσότερα που ακολουθούν, παρέχει στο χρήστη δυνατότητα πλοήγησης και αναζήτησης κατά Συλλογή, κατά Συγγραφέα, κατά Θέμα και κατά Ημερομηνία δημοσίευσης. Αυτή τη στιγμή βρίσκεται υπό ανάπτυξη και περιέχει 969 τεκμήρια.

- Ψηφίδα – Ψηφιακή Βιβλιοθήκη & Ιδρυματικό Καταθετήριο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας: Το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας είναι πρωτοπόρο στην ανάπτυξη του ιδρυματικού του αποθετηρίου,

ενώ υπέγραψε πρώτο από όλα τα ελληνικά πανεπιστήμια τη Διακήρυξη του Βερολίνου για την Ανοιχτή Πρόσβαση στη Γνώση των Θετικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών. Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, στα πλαίσια υποστήριξης του κινήματος Open Access (Ανοιχτή Πρόσβαση), δίνει τη δυνατότητα στο διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό του Πανεπιστημίου να καταθέτει ψηφιακό υλικό με σκοπό τη διάδοση και προώθηση της επιστημονικής εργασίας. Το υλικό αυτό περιλαμβάνει άρθρα, παρουσιάσεις συνεδρίων, σημειώσεις και αποτελέσματα δημόσιας χρηματοδοτημένης έρευνας, τα οποία αποτελούν έργα του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού του Πανεπιστημίου, εφόσον η δημοσίευση του υλικού αυτού δεν παραβιάζει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων. Αυτή τη στιγμή παρέχει πρόσβαση σε 772 περιοδικά, 10246 τεκμήρια για γενική χρήση καθώς και 57 τεκμήρια σε ψηφιακή μορφή που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία (<http://dspace.lib.uom.gr/>).

- Ψηφιακές Συλλογές Νεοελληνικής Γραμματείας και Τέχνης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η ανάπτυξη του συστήματος ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2003 με σκοπό την ψηφιοποίηση των συλλογών διδακτορικών διατριβών και άρθρων εφημερίδων της περιόδου 1976-2000, αλλά στην πορεία επεκτάθηκε με την προσθήκη νέων συλλογών (Συλλογή Τρικόγλου). Αυτή τη στιγμή περιέχει περίπου 80.000 τεκμήρια και αποτελεί το μεγαλύτερο ελληνικό ιδρυματικό αποθετήριο ανοικτής πρόσβασης. Επίσης, τη χρονιά που διανύουμε στο ΑΠΘ ξεκίνησε η δημιουργία Ιδρυματικού Καταθετηρίου Ανοιχτής Πρόσβασης (IKEE), που ακόμη όμως βρίσκεται σε πολύ αρχικό στάδιο και διαθέτει μόλις 15 τεκμήρια σε ψηφιακή μορφή. Τα τεκμήρια προς κατάθεση μπορεί να είναι:
  1. άρθρα που έχουν δημοσιευθεί ή πρόκειται να δημοσιευθούν σε ελληνικά ή ξενόγλωσσα περιοδικά,
  2. εισηγήσεις συνεδρίων,
  3. αδημοσίευτες έρευνες (working papers, technical reports),
  4. αποτελέσματα ερευνητικών προγραμμάτων,
  5. διδακτορικές διατριβές και μεταπτυχιακές ή διπλωματικές εργασίες,
  6. online journals που εκδίδονται με ευθύνη μελών ΑΠΘ,
  7. κεφάλαια βιβλίων ή βιβλία,
  8. πίνακες παρατηρήσεων/δεδομένων,
  9. συλλογές πολυμέσων (multimedia collections) κ.ά (<http://invenio.lib.auth.gr/collection/IKEE?ln=el>)

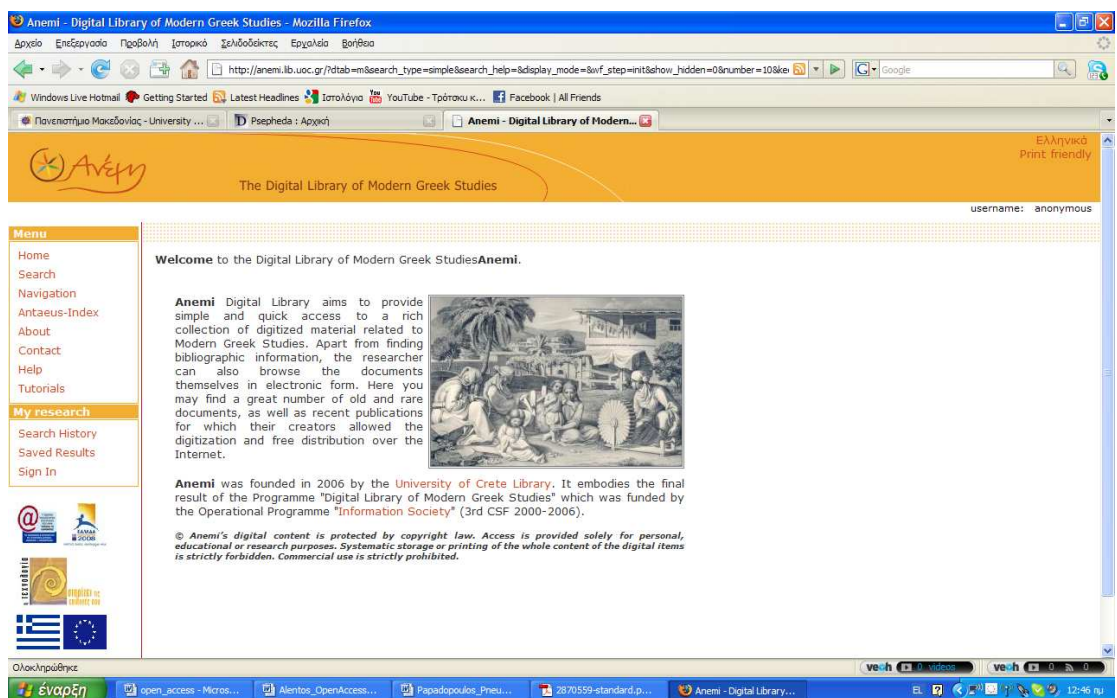

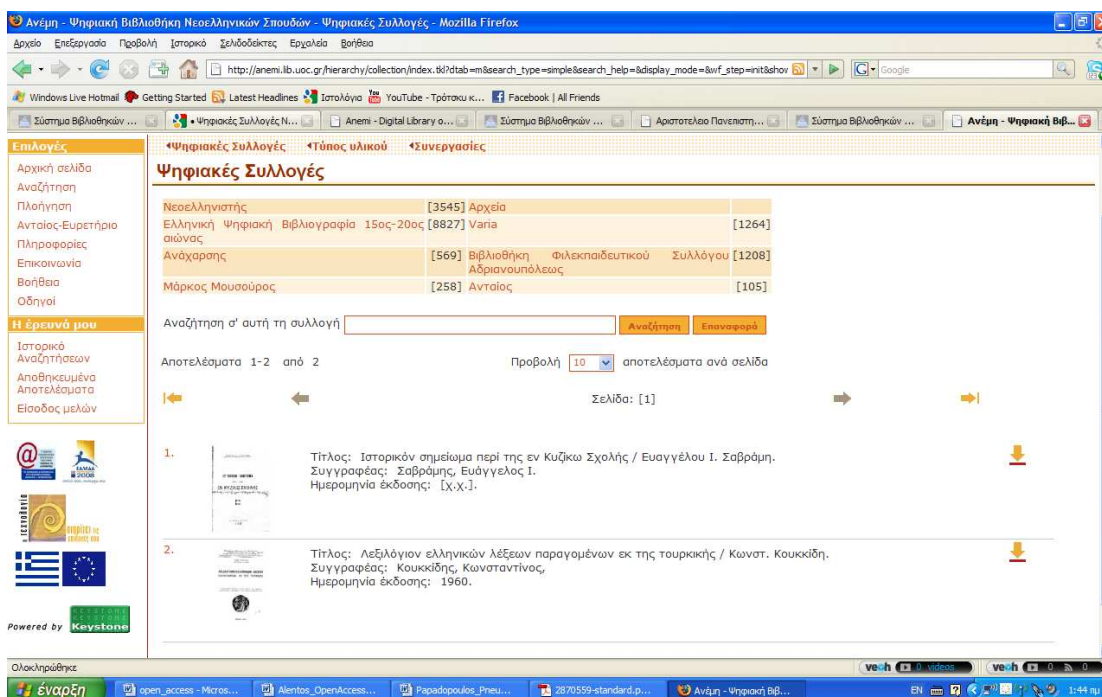
- Ανέμη - Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης: Η ενασχόληση της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κρήτης με την ψηφιακή τεχνολογία από το 2002 της έχει προσδώσει μεγάλη εμπειρία και τεχνογνωσία πάνω στα ζητήματα αυτά, γεγονός που αποτυπώνεται στην ψηφιακή βιβλιοθήκη Ανέμη. Η Ανέμη ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Απρίλιο του 2006 με σκοπό τη δημιουργία μιας πλούσιας ψηφιακής βιβλιοθήκης για το Νεότερο Ελληνισμό. Αυτή τη στιγμή περιέχει 6 συλλογές και πάνω από 14000 τεκμήρια:

1. **Νεοελληνιστής, Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Βιβλιογραφιών, Λεξικών & Εγχειριδίων για το Νεότερο Ελληνισμό**
2. **Βιβλιοθήκη Φιλεκπαιδευτικού Συλλόγου Αδριανουπόλεως**
3. **Ανάχαρσης**
4. **Η Ελληνική Ψηφιακή Βιβλιογραφία 15^{ος} – 20ος αιώνας**
5. **Varia**

6. Μάρκος Μουσούρος

Φιλοδοξία των υπευθύνων είναι να συνεχιστεί ο εμπλουτισμός της Ανέμης και μετά τη λήξη της κοινοτικής χρηματοδότησης με υλικό άλλων φορέων, ενώ παράλληλα να βελτιώνονται συνεχώς οι τεχνικές δυνατότητές της με σκοπό να γίνει η σημαντικότερη ηλεκτρονική πηγή πληροφόρησης για τις Νεοελληνικές Σπουδές. Από τον Απρίλιο του 2008 η Ανέμη, χρηματοδοτούμενη από την πρόσκληση 172 της Κοινωνίας της Πληροφορίας, δημιουργεί πίνακες περιεχομένων και ευρετήρια για επιλεγμένες εγγραφές της και υποστηρίζει το Ενιαίο Ηλεκτρονικό Ευρετήριο βασικών Εγχειριδίων Νεοελληνικών Σπουδών Ανταίος, το οποίο επιτρέπει στο χρήστη της αυτοματοποιημένη συνδυαστική επισκόπηση όλων των λημμάτων που εμπεριέχονται στα επιμέρους ευρετήρια (<http://anemi.lib.uoc.gr>).

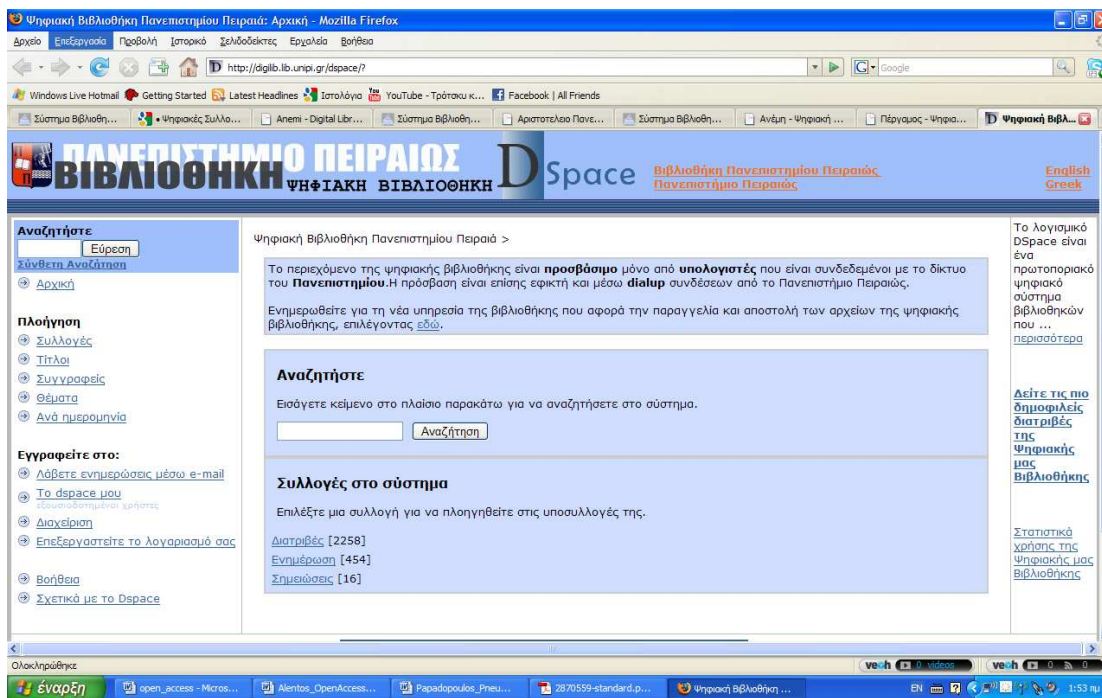

- Πέργαμος- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Υπολογιστικού Κέντρου Βιβλιοθηκών ΕΚΠΑ: Η Πέργαμος αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα Ψηφιακής Βιβλιοθήκης για την ομοιόμορφη διαχείριση, τεκμηρίωση, διατήρηση και ανάδειξη ετερογενών ψηφιακών συλλογών, το οποίο έχει αναπτυχθεί από την ομάδα του Υπολογιστικού Κέντρου Βιβλιοθηκών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Την παρούσα χρονική στιγμή η Πέργαμος φιλοξενεί την ψηφιακή συλλογή του Ιστορικού Αρχείου του ΕΚΠΑ ενώ 4 ακόμα συλλογές βρίσκονται υπό ανάπτυξη (Συλλογή Λαογραφίας, Συλλογή Παπύρων, Συλλογή Θεατρικών Παραστάσεων, Συλλογή Ιατρικών Εικόνων). Το προσεχές διάστημα η Πέργαμος αναμένεται να φιλοξενήσει συνολικά 12 ψηφιακές συλλογές του Πανεπιστημίου Αθηνών.

- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πειραιά: Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα πλούσιο ιδρυματικό αποθετήριο, που περιέχει κυρίως μεταπτυχιακές εργασίες και διδακτορικές διατριβές του ιδρύματος. Μέχρι πρόσφατα λειτουργούσε μόνο στο εσωτερικό δίκτυο του Πανεπιστημίου Πειραιώς, ενώ πρόσφατα επιτράπηκε η περιορισμένη πρόσβαση από το διαδίκτυο. Αυτή τη στιγμή διαθέτει πάνω από 2700 τεκμήρια (<http://digilib.lib.unipi.gr/dspace/>).

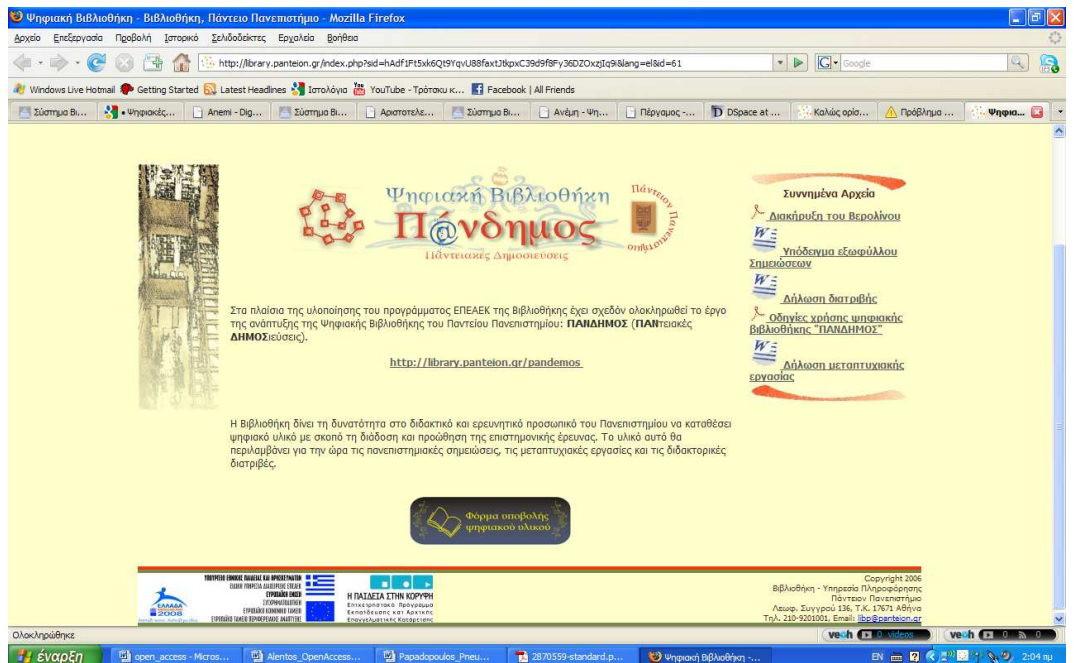
- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου. Το ιδρυματικό αποθετήριο του ΕΜΠ έκανε τον Ιούνιο του 2007 τα πρώτα του βήματα. Φιλοξενεί τρεις βασικές συλλογές:

1. **Ελληνική Επιστημονική και Τεχνική Βιβλιογραφία**
2. **Ελληνικά Επιστημονικά Περιοδικά**
3. **Ιδρυματικό αποθετήριο**

Στα μελλοντικά σχέδια των δημιουργών του είναι η προσθήκη της γκριζας βιβλιογραφίας του ιδρύματος και η συνεχής επέκτασή του. Αυτή τη στιγμή διαθέτει περίπου 450 τεκμήρια.

- Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πάνδημος του Παντείου Πανεπιστημίου. Ο Πάνδημος ξεκίνησε τη λειτουργία του επίσης μέσα στο 2007 και λειτουργεί ως ιδρυματικό αποθετήριο του Παντείου Πανεπιστημίου, φιλοξενώντας προπτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες όλων των σχολών του ιδρύματος (<http://library.panteion.gr/pandemos>).

- Νημερτής - Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πατρών: Η Νημερτής είναι η βάση που φιλοδοξεί να φιλοξενήσει όλη την πνευματική παραγωγή του Πανεπιστημίου Πατρών. Αυτή τη στιγμή λειτουργεί ως ακαδημαϊκό αποθετήριο για τις διδακτορικές διατριβές, τις μεταπτυχιακές και διπλωματικές εργασίες που έχουν εκπονηθεί στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Στο μέλλον η Νημερτής θα εμπλουτιστεί με το πλήρες κείμενο των πτυχιακών και διπλωματικών εργασιών των φοιτητών του Πανεπιστημίου, καθώς και τεχνικές αναφορές ερευνητών ή παρουσιάσεις σε συνέδρια των μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας, με απώτερο σκοπό να γίνει βιβλιοθήκη παρακαταθήκης για την ερευνητική δραστηριότητα που επιτελείται στο Πανεπιστήμιο Πατρών (nemertes.lis.upatras.gr).

Επιπρόσθετα θα πρέπει να σημειωθεί ότι στη φάση του σχεδιασμού βρίσκονται και άλλα ιδρυματικά αποθετήρια, όπως εκείνο του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ).

3.1.2. Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης

Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) είναι ο εθνικός οργανισμός για την τεκμηρίωση, την πληροφόρηση και την υποστήριξη σε θέματα έρευνας, επιστήμης και τεχνολογίας.

Λειτουργεί από το 1980 στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) του Υπουργείου Ανάπτυξης. Διευθυντής του ΕΚΤ είναι ο κ. Ευάγγελος Μπούμπουκας.

Από το δικτυακό τόπο του ΕΚΤ, μπορούμε να δούμε την αποστολή του συγκεκριμένου οργανισμού, καθώς και τις λειτουργίες τις οποίες επιτελεί:

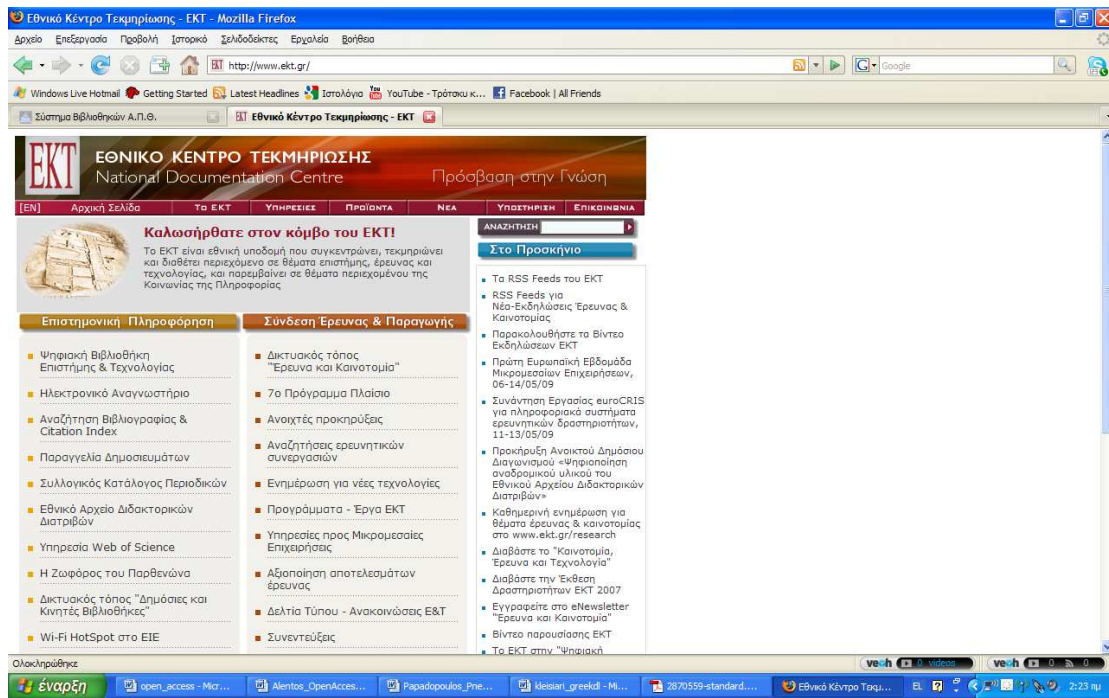
- *«Η δημιουργία και online διάθεση ελληνικών βάσεων δεδομένων επιστήμης και τεχνολογίας»*

- *Η συγκρότηση και διάθεση του Εθνικού Αρχείου των Διδακτορικών Διατριβών*
- *Η ανάπτυξη και παροχή λογισμικού για την αυτοματοποίηση των λειτουργιών των ελληνικών βιβλιοθηκών και τη διασφάλιση της πρόσβασης και διασύνδεσής τους με τράπεζες πληροφοριών ελληνικού και διεθνούς περιεχομένου Επιστήμης και Τεχνολογίας*
- *Η δημιουργία Δικτύου Βιβλιοθηκών και η ενημέρωση Εθνικών Συλλογικών Καταλόγων*
- *Η υποστήριξη του τμήματος ISSN, ISBN της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας.*

Το εύρος των πηγών πληροφόρησης, το εξειδικευμένο προσωπικό και η τεχνική υποδομή καθιστούν το ΕΚΤ κεντρικό σημείο στη ροή της επιστημονικής και τεχνολογικής πληροφόρησης προς την επιστημονική, ερευνητική, εκπαιδευτική και επιχειρηματική κοινότητα της Ελλάδας. Παράλληλα, το ΕΚΤ είναι σημαντική παρουσία στον ευρωπαϊκό χώρο, μέσω της συμμετοχής του σε έργα και δίκτυα σχετικά με την Κοινωνία της Πληροφορίας και την Καινοτομία.

Οι στρατηγικοί στόχοι του ΕΚΤ υλοποιούνται από το έργο «Εθνικό Πληροφοριακό Σύστημα Έρευνας και Τεχνολογίας» που στοχεύει στην παραγωγή και διάθεση περιεχομένου Επιστήμης και Τεχνολογίας, με τη δημιουργία σύγχρονης υπολογιστικής υποδομής και την ανάπτυξη ανθρωπίνων πόρων υψηλής τεχνογνωσίας στον τομέα του ψηφιακού περιεχομένου» (www.ekt.gr).

Το ΕΚΤ υποστηρίζει όλες τις πρωτοβουλίες της 'Κίνησης για την Ανοικτή Πρόσβαση' (Open Access Movement) που διενεργούνται σε διεθνές επίπεδο, καθώς και τις αντίστοιχες εθνικές πολιτικές. Υπέγραψε επίσης τη Διακήρυξη του Βερολίνου, προωθώντας με αυτό τον τρόπο την Ανοικτή Πρόσβαση και ενθαρρύνοντας τους ερευνητές να δημοσιεύουν τα αποτελέσματά τους με βάση τις αρχές της Ανοικτής Πρόσβασης.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Επιστήμης και Τεχνολογίας

Το ΕΚΤ λειτουργεί ως κομβικός φορέας για το περιεχόμενο στην Κοινωνία της Πληροφορίας και αναπτύσσει την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Επιστήμης & Τεχνολογίας (E&T).

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει ηλεκτρονικό περιεχόμενο για όλους τους τομείς E&T και παρέχει, με ολοκληρωμένο τρόπο, στο χρήστη δυνατότητες αναζήτησης και ανάκτησης ψηφιακού υλικού.

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη παρέχει πρόσβαση στις παρακάτω ενότητες πληροφόρησης :

Ηλεκτρονικά Περιοδικά

Τα ηλεκτρονικά περιοδικά Επιστήμης & Τεχνολογίας αποτελούν μια σημαντική πηγή τεκμηρίωσης και πληροφόρησης για την ερευνητική και επιστημονική κοινότητα.

Το ΕΚΤ διευρύνει συνεχώς τον κατάλογο ηλεκτρονικών περιοδικών, αποκτώντας συλλογές ή πρόσβαση σε συλλογές περιοδικών μεγάλων προμηθευτών, καθώς και πρόσβαση σε Υπηρεσίες Ηλεκτρονικών

Περιοδικών. Επίσης, συγκεντρώνει, ελέγχει και ταξινομεί διευθύνσεις περιοδικών που είναι ελεύθερα διαθέσιμα στο Διαδίκτυο.

1. Συλλογή ΕΚΤ :

Ηλεκτρονικά Περιοδικά Βιβλιοθήκης ΕΚΤ/ΕΙΕ

Ηλεκτρονικά Περιοδικά ABI- BPO

2. Ηλεκτρονικά Περιοδικά κοινοπραξίας HEAL- Link

Περισσότεροι από 8.000 τίτλοι περιοδικών πλήρους κειμένου εκδοτικών οίκων όπως Elsevier, Springer, Emerald κ.α.

3. Περιοδικά Ελεύθερης Πρόσβασης

Περιοδικά συλλεγμένα από το ΕΚΤ – Θεματικά

Περιοδικά από το Directory of Open Access Journals

FreeMedicalJournals.com

Περιοδικά από το PubMed Central

Περιοδικά από το BioMed Central

Περιοδικά συλλεγμένα από το HighWire

J-STAGE –Japan Science and Technology Information Aggregator, Electronic

SciELO-Scientific Electronic Library Online

Διεθνείς Βάσεις Δεδομένων

1. Συλλογή Βάσεων Δεδομένων ΕΚΤ

Το ΕΚΤ στο πλαίσιο του ρόλου του ως κομβικό σημείο συντονισμού δράσεων σε θέματα διαχείρισης και διάθεσης ψηφιακού περιεχομένου, έχει εξασφαλίσει πρόσβαση, και διαθέτει 35 διεθνείς βάσεις δεδομένων σε όλα τα βασικά γνωστικά αντικείμενα Ε&Τ.

Κάποιες από τις βάσεις αυτές είναι εγκατεστημένες στα υπολογιστικά συστήματα του ΕΚΤ, ενώ για άλλες, το ΕΚΤ έχει εξασφαλίσει διαδικτυακή πρόσβαση στους κόμβους παροχών περιεχομένου του εξωτερικού.

Κατάλογος των διεθνών βάσεων δεδομένων ανά γνωστικό αντικείμενο

Η θεματολογία που καλύπτει η συλλογή είναι :

Επιστήμες Υγείας, Φαρμακευτική, Βιολογία, Περιβάλλον, Γεωτεχνικές Επιστήμες, Επιστήμες Υδάτινων Συστημάτων, Επιστήμη Τροφίμων, Χημεία, Φυσική, Πληροφορική, Μαθηματικά, Επιστήμες Μηχανικού – Τεχνολογία, Επιστήμη και Τεχνολογία Υλικών, Εκπαίδευση, Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες, Διοίκηση, Κοινωνικές Πληροφορίες, Βιβλιοθηκονομία – Επιστήμη

πληροφόρησης, Βιβλία – Εγκυκλοπαίδειες – Κατάλογοι εκδόσεων, Διεπιστημονικές Βάσεις Δεδομένων

2. Συλλογή Βάσεων Δεδομένων HEAL-Link

Βάσεις Δεδομένων διαθέσιμες μέσω της συμμετοχής του ΕΚΤ στην κοινοπραξία «Δίκτυο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών – HEAL-Link» : Scopus, OCLC FirstSearch, Art Index Retrospective, Art museum Image Gallery

Λεξικά – Βιβλία

Λεξικά : Grove Art Online, Grove Music Online, Oxford Reference Online

Βιβλία : Springer eBooks, Springer eBook Series

Ψηφιοποιημένες Ελληνικές Συλλογές

Το ΕΚΤ υλοποιεί την ψηφιοποίηση σημαντικών ελληνικών έντυπων συλλογών. Ήδη, από την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη, είναι δυνατή η πρόσβαση σε **13.500 Ψηφιοποιημένες Διδακτορικές Διατριβές** πλήρους κειμένου, οι οποίες περιέχονται στο "Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών". Επίσης, υπάρχει πρόσβαση σε 4.000 περίπου ψηφιοποιημένα άρθρα των Πρακτικών της Ακαδημίας Αθηνών.

- Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών

Η συλλογή "Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών" περιλαμβάνει περίπου 13.500 αντίτυπα διατριβών, εκ των οποίων 11.500 αφορούν διδακτορικές διατριβές που έχουν εκπονηθεί σε Ελληνικά Πανεπιστήμια, ενώ 2.000 αφορούν διδακτορικές διατριβές ελλήνων επιστημόνων που έχουν εκπονηθεί σε πανεπιστήμια του εξωτερικού.

- ΑΘΗΝΑ – Ακαδημία Αθηνών : Βάση δεδομένων με πλήρη κείμενα ανακοινώσεων, ομιλιών και μελετών της Ακαδημίας Αθηνών

Ελληνικές Βάσεις Δεδομένων

Το ΕΚΤ, στο πλαίσιο υλοποίησης του Εθνικού Πληροφοριακού Συστήματος Έρευνας και Τεχνολογίας και με στόχο τη δημιουργία ενός πυρήνα ελληνικών Βάσεων Δεδομένων έχει προχωρήσει σε ανάπτυξη και διάθεση Βάσεων Δεδομένων σε θέματα Ε&Τ και σε β) υποδοχή και διάθεση Βάσεων Δεδομένων, που έχουν παραχθεί από άλλους δημόσιους και ιδιωτικούς

φορείς. Σταδιακά προχωρά στην υποδοχή και διάθεση βάσεων δεδομένων που αναπτύσσονται στο πλαίσιο του προγράμματος ΕΠΕΤ II- «Δημιουργία και Ανάπτυξη Τραπεζών Πληροφοριών και Δεδομένων για την Επιστήμη και την Τεχνολογία».

Επιλεγμένες πηγές στο Διαδίκτυο

Η Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του ΕΚΤ περιλαμβάνει περισσότερες από 100 επιλεγμένες πηγές στο Διαδίκτυο, σε διάφορους τομείς Ε&Τ, τις οποίες το ΕΚΤ συγκεντρώνει, αξιολογεί και ταξινομεί.

- Ιατρική – Βιολογία – Περιβάλλον
- Φυσικές Επιστήμες – Τεχνολογία
- Οικονομία – Αγορά – Επιχειρήσεις
- Θέματα Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Νομοθεσία
- Ανθρωπιστικά – Κοινωνικά Θέματα – Εκπαίδευση
- Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας
- Εγκυκλοπαίδειες – Λεξικά – Βιβλία
- Μηχανές Αναζήτησης (www.ekt.gr)

3.1.3. Το OpenArchives

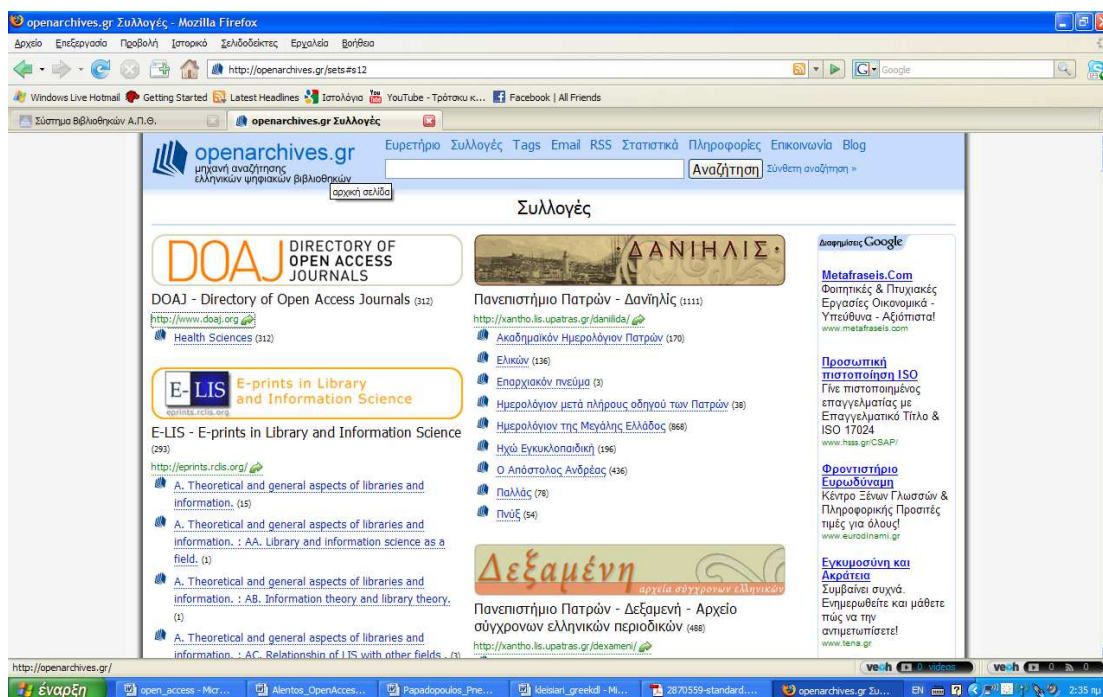
Το openarchives.gr είναι μια μηχανή αναζήτησης ελληνικών ψηφιακών βιβλιοθηκών και ιδρυματικών αποθετηρίων. Πραγματοποιεί ταυτόχρονη αναζήτηση σε 32 ψηφιακές βιβλιοθήκες που περιέχουν έγγραφα όπως διπλωματικές εργασίες, διδακτορικές διατριβές ή επιστημονικές δημοσιεύσεις σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων (www.openarchives.gr).

Μια από τις σημαντικότερες λειτουργίες του [openarchives](http://openarchives.gr) είναι το DOAJ (Directory Of Open Access Journals), μια υπηρεσία που ξεκίνησε από τη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου του Lund και έχει εξελιχθεί στη σημαντικότερη υπηρεσία ευρετηρίασης για περιοδικά ανοικτής πρόσβασης καθώς προσφέρει πρόσβαση σε περισσότερα από 4000 περιοδικά παγκοσμίως.

Πρόσφατα μάλιστα συμπεριλήφθηκαν τρία περιοδικά Ανοικτής Πρόσβασης του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών στο DOAJ τα οποία εκδίδονται

από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης . Πρόκειται για τα περιοδικά: Βυζαντινά Σύμμεικτα, περιοδική έκδοση του Ινστιτούτου Βυζαντινών Ερευνών/ΕΙΕ, κυκλοφορεί σε έντυπη μορφή από το 1966 με τον τίτλο ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ, Τεκμήρια, περιοδική έκδοση, κυκλοφορεί σε έντυπη μορφή από το 1996. εκδιδόταν αρχικά από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, αλλά από το 2008 εκδίδεται από το Ινστιτούτο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας/ΕΙΕ και τέλος το [The Historical Review/La Revue Historique](#) περιοδική έκδοση του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών/ΕΙΕ, κυκλοφορεί σε έντυπη μορφή από το 2004. Με την καταχώρισή τους στο DOAJ, τα περιοδικά αυτά και οι εκδότες τους υποστηρίζουν την αρχή της ανοικτής πρόσβασης στην επιστημονική γνώση, πρωτοβουλία πολύ σημαντική για τα ελληνικά δεδομένα που βρίσκονται ακόμη σε πολύ πρώιμο επίπεδο σε ότι έχει να κάνει με την ανοιχτή πρόσβαση.

3.2. Heal - link

Η Hellenic Academic Libraries Link είναι το δίκτυο ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και αποτελείται από: 37 Ακαδημαϊκά Ιδρύματα (22 Α.Ε.Ι. και 15 Τ.Ε.Ι.), την Ακαδημία Αθηνών, 14 Ερευνητικά Ιδρύματα, την Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος, την Βιβλιοθήκη της Βουλής, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας, και από το Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Η δημιουργία του Δικτύου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είχε ενταχθεί αρχικά στα πλαίσια του προγράμματος ΕΠΕΑΕΚ , το οποίο χρηματοδοτείται κατά 75% από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά 25% από εθνικούς πόρους .Οι τελικές προδιαγραφές καθώς και η στρατηγική δημιουργίας και οργάνωσης μελετήθηκαν και διατυπώθηκαν στην Τελική Έκθεση της Ομάδας Εργασίας Περιοδικών ως αποτέλεσμα της σχετικής μελέτης και έρευνας της ομάδας.

Στόχος της Heal-link είναι η καθιέρωση μιας κοινής πολιτικής στις συνδρομές των περιοδικών μεταξύ των μελών, η δημιουργία ενός Συλλογικού Καταλόγου βιβλιογραφικών εγγραφών (Union Catalogue) των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, η από κοινού συνδρομή ηλεκτρονικών πηγών και υπηρεσιών πληροφόρησης, η καθιέρωση προτύπων για τις κάθε φύσης βιβλιοθηκονομικές εργασίες, η εκπαίδευση του προσωπικού των βιβλιοθηκών που είναι μέλη της, η συνεργασία στη διάθεση του υλικού κάθε συμμετέχουσας βιβλιοθήκης μέσω διαδανεισμού και άλλων μεθόδων και πρακτικών που να εξασφαλίζουν και να διευκολύνουν τη διαθεσιμότητα του υλικού μεταξύ των εταίρων, η συνεργασία με ανάλογους φορείς και οργανισμούς του εσωτερικού και του εξωτερικού για την εξασφάλιση της συμμετοχής της HEAL-Link στις διεθνείς εξελίξεις σε θέματα συνεργασίας βιβλιοθηκών και διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων. και η ανάληψη κάθε άλλης πρωτοβουλίας που προάγει και αναπτύσσει τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες της Ελλάδος μέσω κοινών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών.

Η HEAL-Link προχώρησε σε συμφωνία με περισσότερους από 15 αναγνωρισμένους εκδότες επιστημονικών περιοδικών και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης. Κύρια κριτήρια για την επιλογή των παραπάνω υπηρεσιών υπήρξαν: η δυνατότητα παροχής on line ηλεκτρονικής πρόσβασης σε περιεχόμενα, abstracts και full text αρχεία επιστημονικών περιοδικών σε θεματικές κατηγορίες σχετικές με τις ερευνητικές και εκπαιδευτικές κατευθύνσεις και ανάγκες των ιδρυμάτων μελών του Δικτύου.

Ένα σημαντικό εργαλείο αναζήτησης που μας προσφέρει η Heal-Link είναι το Heal-Link Search, το οποίο χρησιμοποιείται για ταυτόχρονη έρευνα στις συνδρομητικές ηλεκτρονικές πηγές του Συνδέσμου, στο Συλλογικό Κατάλογο των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και σε επιλεγμένες ιστοσελίδες. Τα πλεονεκτήματα του Heal-Link Search είναι ότι παρέχει πρόσβαση στο πλήρες κείμενο των ηλεκτρονικών πηγών που προσφέρονται, μας βοηθάει να εντοπίσουμε βιβλιογραφία για το θέμα που μας ενδιαφέρει, εντοπίζει τα διαθέσιμα βιβλία, περιοδικά και άλλο υλικό των Ελληνικών Βιβλιοθηκών μέσω του Συλλογικού Καταλόγου των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, αλλά και μέσω μεμονωμένων καταλόγων Βιβλιοθηκών καθώς επίσης προσφέρει δυνατότητα αναζήτησης σε επιλεγμένες πηγές από το Διαδίκτυο.

Από τον Οκτώβριο του 2008 τα ηλεκτρονικά περιοδικά της Heal-link δεν είναι πλέον διαθέσιμα στους χρήστες του δικτύου. Παρόλο που το έργο της οριζόντιας δράσης βιβλιοθηκών «Έρευνα και καινοτομία στις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες», ολοκληρώθηκε το ΥΠΕΠΘ αποφάσισε να μην υλοποιήσει το υποέργο που αφορά την πληρωμή των συνδρομών των ηλεκτρονικών περιοδικών. Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών προέβη στις απαραίτητες ενέργειες για την αποκατάσταση της λειτουργίας των ηλεκτρονικών περιοδικών αλλά καμία ενέργεια από μέρους του κράτους δεν είχε γίνει για την επίλυση του προβλήματος, μέχρι πρόσφατα. Με ενημέρωση από τον Ειδικό Γραμματέα του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Δια Βίου Μάθησης για θέματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθηγητή κ. Β. Παπάζογλου, στον προϋπολογισμό του Υπουργείου για το

2010 έχουν προβλεφθεί κονδύλια για την πληρωμή των συνδρομών των ηλεκτρονικών περιοδικών για το 2010 .Η πληρωμή θα γίνει από εθνικούς πόρους και αναμένεται να πραγματοποιηθεί τον Μάρτιο του 2010 ενώ παράλληλα υπάρχει πιθανότητα να παρουσιαστούν κι άλλα προβλήματα πρόσβασης στους εκδότες.

Οι *συνέπειες* της διακοπής της πρόσβασης των ελληνικών ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων στα ηλεκτρονικά περιοδικά θα είναι καταστροφικές στον τομέα της έρευνας και της εκπαίδευσης καθώς η καινοτομία και η πρόσβαση στην πληροφορία παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην πρόοδο κάθε χώρας.

Επίλογος- Συμπεράσματα

Στην εργασία αυτή εξετάσαμε το μοντέλο της Ανοιχτής Πρόσβασης και το τοπίο που αυτό διαμορφώνει στις πολιτικές της επιστημονικής δημοσίευσης. Η Ανοικτή Πρόσβαση έχει επαναπροσδιορίσει τους όρους της επιστημονικής, ερευνητικής και εκδοτικής δραστηριότητας κατά τα τελευταία έτη.

Η Ανοικτή Πρόσβαση αποτελεί μια υπηρεσία, η οποία βρίσκεται ακόμα σε μεταβατικό στάδιο και δεν μπορεί άμεσα να γίνει αποδεκτή από όλους. Με το πέρασμα του χρόνου βρίσκει όλο και περισσότερους υποστηρικτές, όμως η μετάβαση σε ένα καθεστώς πλήρους ελεύθερης πρόσβασης είναι δύσκολο να καθιερωθεί διότι, θα πρέπει να βρεθεί εκείνο το οικονομικό μοντέλο, που θα ικανοποιεί όλους τους εμπλεκόμενους.

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να συνοψίσουμε τα συμφέροντα τα οποία εκφράζονται από διαφορετικές ομάδες καθώς και τα επιχειρήματα που παρουσιάζει η κάθε πλευρά προκειμένου να τα στηρίξει. Για παράδειγμα οι εκδότες τιμολογούν και κατοχυρώνουν τις επιστημονικές εργασίες με άδειες χρήσης, ακριβώς για να αποτρέψουν την Ανοικτή Πρόσβαση. Ενώ οι συγγραφείς των έργων προτιμούν οι εργασίες τους να είναι ελεύθερα διαθέσιμες, προκειμένου να αναγνωρίζονται και να αναφέρονται από τους υπόλοιπους συγγραφείς. Αυτό δείχνει επιπλέον ότι, οι δημιουργοί των έργων συγγράφουν για την αναγνωρισιμότητά τους και όχι με στόχο την άμεση κερδοφορία.

Το μοντέλο της ανοιχτής πρόσβασης έρχεται αντιμέτωπο με μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα και μια πολυετή ακαδημαϊκή παράδοση. Παρόλα αυτά υπάρχουν θερμοί υποστηρικτές του που αγωνίζονται για την ευρεία, ελεύθερη και άμεση πρόσβαση στη γνώση.

Βιβλιογραφία

Γράβαρης, Διονύσης, Παπαδάκης, Νίκος, επιμ. Εκπαίδευση και εκπαιδευτική πολιτική. Μεταξύ κράτους και αγοράς. Αθήνα: Σαββάλας, 2005.

Γρόλλιος, Γιώργος. Ιδεολογία, Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πολιτική: Λόγος και Πράξη των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων για την Εκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg, 1999.

Δερτούζος, Μιχάλης. Η ανολοκλήρωτη Επανάσταση. Αθήνα: Λιβάνη, 2001.

Ευστράτογλου, Άγγελος. «Κοινωνία της Γνώσης: Ιδεολόγημα ή πραγματικότητα.» Monthly Review 29 2006: 1-4.

Καϊτατζή- Γουίτλοκ, Σοφία. Η επικράτεια των Πληροφοριών. Αθήνα: Κριτική, 2003.

Κατσαρού, Γεωργία. «Αλλαγή του τοπίου επιστημονικής πληροφόρησης με τη χρήση δημοσιευμάτων ανοιχτής πρόσβασης και ιδρυματικών αποθετηρίων.»

Ακαδημαϊκές Βιβλιοθηκες και Κοινωνίες των Πολιτών: 15ο Πανελλήνιο Συνεδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Πάτρα, 1-3 Νοεμβρίου 2006. Πάτρα:

Βιβλιοθήκη και Υπηρεσία Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2006.

Ναξάκης, Χαρίλαος, Χλέτσος Μιχάλης, επιμ. Το μέλλον της εργασίας. Αθήνα: Πατάκη, 2005.

Bjork, B.C. "Open access to scientific publications: an analysis of the barriers to change?." Information Research 9.2 (2004). 10 Σεπτ.2009 <<http://informationr.net/ir/9-2/paper170.html>>.

Bjork, B.C. "Benchmarking scientific journals from the submitting author's viewpoint." Learned Publishing 19. 2 (2006): 148-155. 11 Σεπτ.2009 <<http://oacs.shh.fi/publications/147-155.pdf>. >

Bjork, B.C. "The Effects of the Internet on Scientific Publishing-The Case of Construction IT Research." Lecture notes in computer science 4200 (2006): 83-91. 11 Σεπτ. 2009 <<http://www.springerlink.com>>.

Brody, T.- Harnard, S. "Earlier web usage statistics as predictors of later citation impact." Journal of the American Association for Information Science and Technology (JASIST) 57. 8 (2005): 1060-107. 14 Σεπτ. 2009 <<http://eprints.ecs.soton.ac.uk/10713/> >.

Crow, R. "The case for institutional repositories: a SPARC position paper." D space. Αυγ. 2002. SPARC. 14 Σεπτ. 2009
<<http://www.arl.org/sparc/IR/ir.html>>.

Harnard, S. «Apologies for Cross- Posting.» Online Δημοσίευση. 28 Οκτ. 2009. Open Access Forum. 1 Νοεμ. 2009. <
<http://listserver.sigmaxi.org/sc/wa.exe?A2=ind09&L=american-scientist-open-access-forum&D=1&F=I&P=92307> >.

Harnard, S. – Brody, T. "Comparing the Impact of Open Access (OA) vs. Non-OA Articles in the Same Journals." D-Lib Magazine 6. 10 (2004) 1 Νοεμ. 2009. <
www.dlib.org/dlib/june04/harnad/06harnad.html >.

Jacobs, Neil. Open Access: Key Strategic, Technical and Economic Aspects. Oxford: Chandos Publishing, 2006.

Johnson, R. K. «The New Challenge for Research Libraries: Collection Management and Strategic Access to Digital Resources Conference.» Open Access: Unlocking the Value of Scientific Research, Oklahoma, 4-5 Μαρτίου 2004, Oklahoma: SPARC, 2004. 1-24.
<http://www.arl.org/sparc/resources/OpenAccess_RKJ_preprint.pdf>.

Klump, J. et al. "Data Publication in the Open Access Initiative ." Data Science Journal 5. 15 (2006): 79-83. 1 Νοεμ. 2009
<<http://www.mad.zmaw.de/fileadmin/extern/Publications/datapublication.pdf> >.

Lamp, Christine. "Open access publishing models: opportunity or threat to scholarly and academic publishers?" Learned Publishing 17.2 (2004): 143-150. 5 Οκτ. 2009 <
<http://www.ingentaconnect.com/content/alpsp/lp/2004/00000017/00000002/art00009> >.

Schroter, S., Tite, L., Smith, R. "Perceptions of open access publishing: interviews with journal authors." BMJ. 26 Ιαν. 2005. 5 Οκτ. 2009
<<http://www.bmj.com/cgi/reprint/30.7494/756> >.

Suber, Peter. "Where does the free online scholarship movement stand today." Cortex 38. 2 (2002): 261-264. 5 Οκτ. 2009 <
<http://www.earlham.edu/~peters/writing/cortex.htm>>.

Suber, Peter. "Creating an Intellectual Commons through Open Access." 28 Μαΐου 2004. 5 Οκτ. 2009

<<http://www.cincel.cl/documentos/OpenAccess/suberrev052804.pdf>>.

Suber, Peter. "Timeline of the Open Access Movement." Earlham. 9 Φεβ. 2009. 6 Οκτ. 2009 < <http://www.earlham.edu/~peters/fos/timeline.htm> >.

Wheeler, David A. "Why Open Source – Free Software?." dwheeler. 16 Απρ. 2007. 6 Οκτ. 2009 < http://www.dwheeler.com/oss_fs_why.html>.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ανέμη Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών. Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κρήτης. 10 Δεκ. 2009 < <http://anemi.lib.uoc.gr> >.

Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης. 10 Φεβ. 2009 < <http://www.ekt.gr>>.

Εύρηκα. Ιουν. 2006. Βιβλιοθήκη ΤΕΙ Θεσσαλονίκης. 19 Μαρτ. 2009 < <http://eureka.lib.teithe.gr:8080/dspace> > .

Ιδρυματικό Καταθετήριο (IKEE). 24 Φεβ. 2010. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. 10 Δεκ. 2009 < <http://invenio.lib.auth.gr/collection/IKEE>>.

Νημερτής. Πανεπιστήμιο Πατρών. 11 Δεκ. 2009 < <http://nemertes.lis.upatras.gr>>.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πάνδημος. Πάντειον Πανεπιστήμιο. 11 Δεκ. 2009 < <http://library.panteion.gr/pandemos> >.

Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πειραιά. Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Πειραιά. 10 Δεκ. 2009 < <http://digilib.lib.unipi.gr/dspace> >.

Ψηφίδα. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. 20 Μαρτ. 2009 < <http://dspace.lib.uom.gr> >.

Creative Commons. 11 Δεκ. 2009 < <http://www.creativecommons.org> >.

Fedora Commons. 11 Δεκ. 2009 < <http://www.fedora.info>>.

Fedora Commons. 11 Δεκ. 2009 <<http://www.fedora.info/download/>>.

Open access.gr. 15 Δεκ. 2008. Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, Εθνικό Κέντρο Ερευνών. 29 Ιαν. 2009 < <http://www.openaccess.gr> > .

Open Archives. 10 Δεκ. 2009 < <http://www.openarchives.gr>>.

Open Archives Initiative. Andrew W. Mellon Foundation, the Coalition for Networked Information, the Digital Library Federation, Microsoft Corporation, the National Science Foundation. 25 Απρ.2009 < <http://www.openarchives.org>>.

Open Source Initiative. 10 Δεκ. 2009 < <http://www.opensource.org> >.

Source Forge. D Space. 11 Δεκ. 2009 <sourceforge.net/projects/dspace/ >.

Taxpayersaccess. 9 Ιαν. 2004. SPARC. 19 Μαρτ. 2009 < <http://www.taxpayeraccess.org> >.

The Association of American Publishers. 11 Δεκ. 2009 < <http://www.publishers.org>>.

Timeline of the open access movement. 20 Μαρτ. 2009. Media Wiki.3 Δεκ.2009 < <http://oad.simmons.edu/oadwiki/Timeline> >.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Π.1.

Budapest Open Access Initiative

An old tradition and a new technology have converged to make possible an unprecedented public good. The old tradition is the willingness of scientists and scholars to publish the fruits of their research in scholarly journals without payment, for the sake of inquiry and knowledge. The new technology is the internet. The public good they make possible is the world-wide electronic distribution of the peer-reviewed journal literature and completely free and unrestricted access to it by all scientists, scholars, teachers, students, and other curious minds. Removing access barriers to this literature will accelerate research, enrich education, share the learning of the rich with the poor and the poor with the rich, make this literature as useful as it can be, and lay the foundation for uniting humanity in a common intellectual conversation and quest for knowledge.

For various reasons, this kind of free and unrestricted online availability, which we will call **open access**, has so far been limited to small portions of the journal literature. But even in these limited collections, many different initiatives have shown that open access is economically feasible, that it gives readers extraordinary power to find and make use of relevant literature, and that it gives authors and their works [vast and measurable](#) new [visibility](#), [readership](#), and [impact](#). To secure these benefits for all, we call on all interested institutions and individuals to help open up access to the rest of this literature and remove the barriers, especially the price barriers, that stand in the way. The more who join the effort to advance this cause, the sooner we will all enjoy the benefits of open access.

The literature that should be freely accessible online is that which scholars give to the world without expectation of payment. Primarily, this category encompasses their peer-reviewed journal articles, but it also includes any unreviewed preprints that they might wish to put online for comment or to alert

colleagues to important research findings. There are many degrees and kinds of wider and easier access to this literature. By "open access" to this literature, we mean its free availability on the public internet, permitting any users to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of these articles, crawl them for indexing, pass them as data to software, or use them for any other lawful purpose, without financial, legal, or technical barriers other than those inseparable from gaining access to the internet itself. The only constraint on reproduction and distribution, and the only role for copyright in this domain, should be to give authors control over the integrity of their work and the right to be properly acknowledged and cited.

While the peer-reviewed journal literature should be accessible online without cost to readers, it is not costless to produce. However, experiments show that the [overall costs](#) of providing open access to this literature are far lower than the costs of traditional forms of dissemination. With such an opportunity to save money and expand the scope of dissemination at the same time, there is today a strong incentive for professional associations, universities, libraries, foundations, and others to embrace open access as a means of advancing their missions. Achieving open access will require new cost recovery models and financing mechanisms, but the significantly lower overall cost of dissemination is a reason to be confident that the goal is attainable and not merely preferable or utopian.

To achieve open access to scholarly journal literature, we recommend two complementary strategies.

I. [Self-Archiving](#): First, scholars need the [tools and assistance](#) to deposit their refereed journal articles in open electronic archives, a practice commonly called, self-archiving. When these archives conform to standards created by the [Open Archives Initiative](#), then search engines and other tools can treat the separate archives as one. Users then need not know which archives exist or where they are located in order to find and make use of their contents.

II. [Open-access Journals](#): Second, scholars need the means to launch a new generation of journals committed to open access, and to help existing journals that elect to make the transition to open access. Because journal articles should be disseminated as widely as possible, these new journals will no longer invoke copyright to restrict access to and use of the material they

publish. Instead they will use copyright and other tools to ensure permanent open access to all the articles they publish. Because price is a barrier to access, these new journals will not charge subscription or access fees, and will turn to other methods for covering their expenses. There are many alternative sources of funds for this purpose, including the foundations and governments that fund research, the universities and laboratories that employ researchers, endowments set up by discipline or institution, friends of the cause of open access, profits from the sale of add-ons to the basic texts, funds freed up by the demise or cancellation of journals charging traditional subscription or access fees, or even contributions from the researchers themselves. There is no need to favor one of these solutions over the others for all disciplines or nations, and no need to stop looking for other, creative alternatives.

Open access to peer-reviewed journal literature is the goal. **Self-archiving (I.)** and a new generation of **open-access journals (II.)** are the ways to attain this goal. They are not only direct and effective means to this end, they are within the reach of scholars themselves, immediately, and need not wait on changes brought about by markets or legislation. While we endorse the two strategies just outlined, we also encourage experimentation with further ways to make the transition from the present methods of dissemination to open access. Flexibility, experimentation, and adaptation to local circumstances are the best ways to assure that progress in diverse settings will be rapid, secure, and long-lived.

The [Open Society Institute](#), the foundation network founded by philanthropist George Soros, is committed to providing initial help and funding to realize this goal. It will use its resources and influence to extend and promote institutional self-archiving, to launch new open-access journals, and to help an open-access journal system become economically self-sustaining. While the Open Society Institute's commitment and resources are substantial, this initiative is very much in need of other organizations to lend their effort and resources.

We invite governments, universities, libraries, journal editors, publishers, foundations, learned societies, professional associations, and individual scholars who share our vision to join us in the task of removing the barriers to

open access and building a future in which research and education in every part of the world are that much more free to flourish.

February 14, 2002

Budapest, Hungary

Leslie Chan: *Bioline International*

Darius Cuplinskas: *Director, Information Program, Open Society Institute*

Michael Eisen: *Public Library of Science*

Fred Friend: *Director Scholarly Communication, University College London*

Yana Genova: *Next Page Foundation*

Jean-Claude Guédon: *University of Montreal*

Melissa Hagemann: *Program Officer, Information Program, Open Society Institute*

Stevan Harnad: *Professor of Cognitive Science, University of Southampton, Université du Québec à Montréal*

Rick Johnson: *Director, Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition (SPARC)*

Rima Kupryte: *Open Society Institute*

Manfredi La Manna: *Electronic Society for Social Scientists*

István Rév: *Open Society Institute, Open Society Archives*

Monika Segbert: *eIFL Project consultant*

Sidnei de Souza: *Informatics Director at CRIA, Bioline International*

Peter Suber: *Professor of Philosophy, Earlham College & The Free Online Scholarship Newsletter*

Jan Velterop: *Publisher, BioMed Central*

П.2.

Bethesda Statement on Open Access Publishing

Summary of the April 11, 2003, Meeting on Open Access Publishing

The following statements of principle were drafted during a one-day meeting held on April 11, 2003 at the headquarters of the Howard Hughes Medical Institute in Chevy Chase, Maryland. The purpose of this document is to stimulate discussion within the biomedical research community on how to proceed, as rapidly as possible, to the widely held goal of providing open access to the primary scientific literature. Our goal was to agree on significant, concrete steps that all relevant parties —the organizations that foster and support scientific research, the scientists that generate the research results, the publishers who facilitate the peer-review and distribution of results of the research, and the scientists, librarians and other who depend on access to this knowledge— can take to promote the rapid and efficient transition to open access publishing.

A list of the attendees is given following the statements of principle; they participated as individuals and not necessarily as representatives of their institutions. Thus, this statement, while reflecting the group consensus, should not be interpreted as carrying the unqualified endorsement of each participant or any position by their institutions.

Our intention is to reconvene an expanded group in a few months to draft a final set of principles that we will then seek to have formally endorsed by funding agencies, scientific societies, publishers, librarians, research institutions and individual scientists as the accepted standard for publication of peer-reviewed reports of original research in the biomedical sciences.

The document is divided into four sections: The first is a working definition of open access publication. This is followed by the reports of three working groups.

Definition of Open Access Publication

An Open Access Publication[1] is one that meets the following two conditions:

1. The author(s) and copyright holder(s) grant(s) to all users a free, irrevocable, worldwide, perpetual right of access to, and a license to copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship[2], as well as the right to make small numbers of printed copies for their personal use.
2. A complete version of the work and all supplemental materials, including a copy of the permission as stated above, in a suitable standard electronic format is deposited immediately upon initial publication in at least one online repository that is supported by an academic institution, scholarly society, government agency, or other well-established organization that seeks to enable open access, unrestricted distribution, interoperability, and long-term archiving (for the biomedical sciences, PubMed Central is such a repository).

Notes:

1. Open access is a property of individual works, not necessarily journals or publishers.
2. Community standards, rather than copyright law, will continue to provide the mechanism for enforcement of proper attribution and responsible use of the published work, as they do now.

Statement of the Institutions and Funding Agencies Working Group

Our organizations sponsor and nurture scientific research to promote the creation and dissemination of new ideas and knowledge for the public benefit. We recognize that publication of results is an essential part of scientific research and the costs of publication are part of the cost of doing research. We already expect that our faculty and grantees share their ideas and discoveries through publication. This mission is only half-completed if the work is not made as widely available and as useful to society as possible. The Internet has fundamentally changed the practical and economic realities of

distributing published scientific knowledge and makes possible substantially increased access.

To realize the benefits of this change requires a corresponding fundamental change in our policies regarding publication by our grantees and faculty:

1. We encourage our faculty/grant recipients to publish their work according to the principles of the open access model, to maximize the access and benefit to scientists, scholars and the public throughout the world.
2. We realize that moving to open and free access, though probably decreasing total costs, may displace some costs to the individual researcher through page charges, or to publishers through decreased revenues, and we pledge to help defray these costs. To this end we agree to help fund the necessary expenses of publication under the open access model of individual papers in peer-reviewed journals (subject to reasonable limits based on market conditions and services provided).
3. We reaffirm the principle that only the intrinsic merit of the work, and not the title of the journal in which a candidate's work is published, will be considered in appointments, promotions, merit awards or grants.
4. We will regard a record of open access publication as evidence of service to the community, in evaluation of applications for faculty appointments, promotions and grants.

We adopt these policies in the expectation that the publishers of scientific works share our desire to maximize public benefit from scientific knowledge and will view these new policies as they are intended —an opportunity to work together for the benefit of the scientific community and the public.

Statement of the Libraries & Publishers Working Group

We believe that open access will be an essential component of scientific publishing in the future and that works reporting the results of current scientific research should be as openly accessible and freely useable as possible. Libraries and publishers should make every effort to hasten this transition in a

fashion that does not disrupt the orderly dissemination of scientific information.

Libraries propose to:

1. Develop and support mechanisms to make the transition to open access publishing and to provide examples of these mechanisms to the community.
2. In our education and outreach activities, give high priority to teaching our users about the benefits of open access publishing and open access journals.
3. List and highlight open access journals in our catalogs and other relevant databases.

Journal publishers propose to:

1. Commit to providing an open access option for any research article published in any of the journals they publish.
2. Declare a specific timetable for transition of journals to open access models.
3. Work with other publishers of open access works and interested parties to develop tools for authors and publishers to facilitate publication of manuscripts in standard electronic formats suitable for archival storage and efficient searching.
4. Ensure that open access models requiring author fees lower barriers to researchers at demonstrated financial disadvantage, particularly those from developing countries.

Statement of Scientists and Scientific Societies Working Group

Scientific research is an interdependent process whereby each experiment is informed by the results of others. The scientists who perform research and the professional societies that represent them have a great interest in ensuring that research results are disseminated as immediately, broadly and effectively as possible. Electronic publication of research results offers the opportunity and the obligation to share research results, ideas and discoveries freely with the scientific community and the public.

Therefore:

1. We endorse the principles of the open access model.
2. We recognize that publishing is a fundamental part of the research process, and the costs of publishing are a fundamental cost of doing research.
3. Scientific societies agree to affirm their strong support for the open access model and their commitment to ultimately achieve open access for all the works they publish. They will share information on the steps they are taking to achieve open access with the community they serve and with others who might benefit from their experience.
4. Scientists agree to manifest their support for open access by selectively publishing in, reviewing for and editing for open access journals and journals that are effectively making the transition to open access.
5. Scientists agree to advocate changes in promotion and tenure evaluation in order to recognize the community contribution of open access publishing and to recognize the intrinsic merit of individual articles without regard to the titles of the journals in which they appear.
6. Scientists and societies agree that education is an indispensable part of achieving open access, and commit to educate their colleagues, members and the public about the importance of open access and why they support it.

List of Participants

Dr. Patrick O. Brown	Mr. Arnold P. Lutzker
Howard Hughes Medical Institute	Lutzker & Lutzker, LLP
Stanford University School of	Outside Counsel for Open
Medicine, and	Society Institute
Public Library of Science	Ms. Elizabeth Marincola
Ms. Diane Cabell	Executive Director
Associate Director	The American Society for Cell
The Berkman Center for Internet	Biology

& Society
at Harvard Law School
Dr. Aravinda Chakravarti
Director, McKusick-Nathans
Institute of
Genetic Medicine at Johns
Hopkins
University, and
Editor, Genome Research
Dr. Barbara Cohen
Senior Editor
Public Library of Science
Dr. Tony Delamothe
BMJ Publishing Group
United Kingdom
Dr. Michael Eisen
Lawrence Berkeley National Lab
University of California Berkeley,
and
Public Library of Science
Dr. Les Grivell
Programme Manager
European Molecular Biology
Organization
Germany
Prof. Jean-Claude Guidon
Professor of Comparative
Literature,
University of Montreal, and
Member of the Information Sub-
Board,
Open Society Institute

Dr. Richard J. Roberts
New England Biolabs
Dr. Gerald M. Rubin
Vice President and Director,
Janelia Farm
Research Campus
Howard Hughes Medical Institute
Prof. Robert Schloegl
Chair, Task Force on Electronic
Publishing
Max-Planck-Gesellschaft,
Germany
Dr. Vivian Siegel
Executive Editor
Public Library of Science
Dr. Anthony D. So
Health Equity Division
The Rockefeller Foundation
Dr. Peter Suber
Professor of Philosophy, Earlham
College
Open Access Project Director,
Public Knowledge
Senior Researcher, SPARC
Dr. Harold E. Varmus
President, Memorial Sloan-
Kettering Cancer Center
Chair, Board of Directors, Public
Library of Science
Mr. Jan Velterop
Publisher
BioMed Central

Dr. R. Scott Hawley	United Kingdom
Genetics Society of America	Dr. Mark J. Walport
Mr. Richard K. Johnson	Director Designate
Enterprise Director	The Wellcome Trust
SPARC (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition)	United Kingdom
Dr. Marc W. Kirschner	Ms. Linda Watson
Harvard Medical School	Director
Dr. David Lipman	Claude Moore Health Sciences Library
Director, NCBI	University of Virginia Health System
National Library of Medicine	
National Institutes of Health	

Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities

Preface

The Internet has fundamentally changed the practical and economic realities of distributing scientific knowledge and cultural heritage. For the first time ever, the Internet now offers the chance to constitute a global and interactive representation of human knowledge, including cultural heritage and the guarantee of worldwide access.

We, the undersigned, feel obliged to address the challenges of the Internet as an emerging functional medium for distributing knowledge. Obviously, these developments will be able to significantly modify the nature of scientific publishing as well as the existing system of quality assurance.

In accordance with the spirit of the Declaration of the Budapest Open Access Initiative, the ECHO Charter and the Bethesda Statement on Open Access Publishing, we have drafted the Berlin Declaration to promote the Internet as a functional instrument for a global scientific knowledge base and human reflection and to specify measures which research policy makers, research institutions, funding agencies, libraries, archives and museums need to consider.

Goals

Our mission of disseminating knowledge is only half complete if the information is not made widely and readily available to society. New possibilities of knowledge dissemination not only through the classical form

but also and increasingly through the open access paradigm via the Internet have to be supported. We define open access as a comprehensive source of human knowledge and cultural heritage that has been approved by the scientific community.

In order to realize the vision of a global and accessible representation of knowledge, the future Web has to be sustainable, interactive, and transparent. Content and software tools must be openly accessible and compatible.

Definition of an Open Access Contribution

Establishing open access as a worthwhile procedure ideally requires the active commitment of each and every individual producer of scientific knowledge and holder of cultural heritage. Open access contributions include original scientific research results, raw data and metadata, source materials, digital representations of pictorial and graphical materials and scholarly multimedia material.

Open access contributions must satisfy two conditions:

1. The author(s) and right holder(s) of such contributions grant(s) to all users a free, irrevocable, worldwide, right of access to, and a license to copy, use, distribute, transmit and display the work publicly and to make and distribute derivative works, in any digital medium for any responsible purpose, subject to proper attribution of authorship (community standards, will continue to provide the mechanism for enforcement of proper attribution and responsible use of the published work, as they do now), as well as the right to make small numbers of printed copies for their personal use.
2. A complete version of the work and all supplemental materials, including a copy of the permission as stated above, in an appropriate standard electronic format is deposited (and thus published) in at least one online repository using suitable technical standards (such as the

Open Archive definitions) that is supported and maintained by an academic institution, scholarly society, government agency, or other well-established organization that seeks to enable open access, unrestricted distribution, inter operability, and long-term archiving.

Supporting the Transition to the Electronic Open Access Paradigm

Our organizations are interested in the further promotion of the new open access paradigm to gain the most benefit for science and society. Therefore, we intend to make progress by

- encouraging our researchers/grant recipients to publish their work according to the principles of the open access paradigm.
- encouraging the holders of cultural heritage to support open access by providing their resources on the Internet.
- developing means and ways to evaluate open access contributions and online-journals in order to maintain the standards of quality assurance and good scientific practice.
- advocating that open access publication be recognized in promotion and tenure evaluation.
- advocating the intrinsic merit of contributions to an open access infrastructure by software tool development, content provision, metadata creation, or the publication of individual articles.

We realize that the process of moving to open access changes the dissemination of knowledge with respect to legal and financial aspects. Our organizations aim to find solutions that support further development of the existing legal and financial frameworks in order to facilitate optimal use and access.

Π.4

The Heidelberg Appeal

The Freedom to Publish and the Protection of Copyright

Currently the fundamental right of authors vouched for in the constitution to publish freely and of their own volition is under considerable attack and sustained threat.

At the *international* level, intellectual property is being stolen from its producers to an unimagined degree and without criminalisation through the illegal publication of works protected by German copyright law on platforms such as GoogleBooks and YouTube.

At *national* level, the so-called “Alliance of German Scientific Organisations” (members: Wissenschaftsrat, Deutsche Forschungsgemeinschaft, Leibniz-Gesellschaft, Max Planck-Institute etc.) is propagandising for wide-ranging interference with the freedom of the press and the freedom to publish, the consequences of which are contrary to the basic law.

Authors and publishers reject all attempts to, and practices that, undermine copyright. That copyright is fundamental for literature, art and science, for the basic right to freedom of research and teaching, as well as for press freedom and the freedom to publish. In the future too, it must be writers, artists, scientists, in brief, all creative people themselves, who decide if and where their works should be published. Any constraint or coercion to publish in a certain form is as unacceptable as the political toleration of pirate copies, currently being produced in huge numbers by Google.

Never in history has the number of publications, books, magazines and electronic publications been as large as it is today, and never has the freedom of decision of authors been guaranteed to such a high degree. The “Alliance of German Scientific Organisations” wants to obligate authors to use a specified mode of publication. This is not conducive to the improvement of scientific information.

The undersigned appeal emphatically to the Federal Government and to the governments of the federal states for a resolute defence, with all the means at their disposal, of existing copyright and of the freedom to publish, to research and to

teach. Politicians have the obligation to enforce, at national and international level, the individual rights and aspirations linked with the production of artistic and scientific works. The freedom of literature, art and science is a major constitutional asset. If we lose it, we lose our future.

Π.5

IFLA Statement on Open Access to Scholarly Literature and Research Documentation

IFLA (the International Federation of Library Associations and Institutions) **is committed to** ensuring the widest possible access to information for all peoples in accordance with the principles expressed in the Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom.

IFLA acknowledges that the discovery, contention, elaboration and application of research in all fields will enhance progress, sustainability and human well being. Peer reviewed scholarly literature is a vital element in the processes of research and scholarship. It is supported by a range of research documentation, which includes pre-prints, technical reports and records of research data.

IFLA declares that the world-wide network of library and information services provides access to past, present and future scholarly literature and research documentation; ensures its preservation; assists users in discovery and use; and offers educational programs to enable users to develop lifelong literacies.

IFLA affirms that comprehensive open access to scholarly literature and research documentation is vital to the understanding of our world and to the identification of solutions to global challenges and particularly the reduction of information inequality.

Open access guarantees the integrity of the system of scholarly communication by ensuring that all research and scholarship will be available in perpetuity for unrestricted examination and, where relevant, elaboration or refutation.

IFLA recognises the important roles played by all involved in the recording and dissemination of research, including authors, editors, publishers, libraries and institutions, and advocates the adoption of the following open access principles in order to ensure the widest possible availability of scholarly literature and research documentation:

1. **Acknowledgement** and defence of the moral rights of authors, especially the rights of attribution and integrity.
2. **Adoption** of effective peer review processes to assure the quality of scholarly literature irrespective of mode of publication.
3. **Resolute opposition** to governmental, commercial or institutional censorship of the publications deriving from research and scholarship.
4. **Succession** to the public domain of all scholarly literature and research documentation at the expiration of the limited period of copyright protection provided by law, which period should be limited to a reasonable time, and the exercise of fair use provisions, unhindered by technological or other constraints, to ensure ready access by researchers and the general public during the period of protection.
5. **Implementation** of measures to overcome information inequality by enabling both publication of quality assured scholarly literature and research documentation by researchers and scholars who may be disadvantaged, and also ensuring effective and affordable access for the peoples of developing nations and all who experience disadvantage including the disabled.
6. **Support** for collaborative initiatives to develop sustainable open access* publishing models and facilities including encouragement, such as the removal of contractual obstacles, for authors to make scholarly literature and research documentation available without charge.
7. **Implementation** of legal, contractual and technical mechanisms to ensure the preservation and perpetual availability, usability and authenticity of all scholarly literature and research documentation.

Definition of open access publication:

An open access publication is one that meets the following two conditions:

1. The author(s) and copyright holder(s) grant(s) to all users a free, irrevocable, world-wide, perpetual (for the lifetime of the applicable copyright) right of access to, and a licence to copy, use, distribute, perform and display the work publicly and to make and distribute derivative works in any digital medium for any reasonable purpose, subject to proper attribution of authorship, as well as the right to make small numbers of printed copies for their personal use.
2. A complete version of the work and all supplemental materials, including a copy of the permission as stated above, in a suitable standard electronic format is deposited immediately upon initial publication in at least one online repository that is supported by an academic institution, scholarly society, government agency, or other well-established organisation that seeks to enable open access, unrestricted distribution, interoperability, and long-term archiving.

An open access publication is a property of individual works, not necessarily of journals or of publishers.

Community standards, rather than copyright law, will continue to provide the mechanism for enforcement of proper attribution and responsible use of the published work, as they do now.

This definition of open access publication has been taken from A [Position statement by the Wellcome Trust in support of open access publishing](#) and was based on the definition arrived at by delegates who attended a meeting on open access publishing convened by the Howard Hughes Medical Institute in July 2003.

The Glasgow Declaration on Libraries, Information Services and Intellectual Freedom

Meeting in Glasgow on the occasion of the 75th anniversary of its formation, the International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) declares that:

IFLA proclaims the fundamental right of human beings both to access and to express information without restriction.

IFLA and its worldwide membership support, defend and promote intellectual freedom as expressed in the United Nations Universal Declaration of Human Rights. This intellectual freedom encompasses the wealth of human knowledge, opinion, creative thought and intellectual activity.

IFLA asserts that a commitment to intellectual freedom is a core responsibility of the library and information profession worldwide, expressed through codes of ethics and demonstrated through practice.

IFLA affirms that:

- Libraries and information services provide access to information, ideas and works of imagination in any medium and regardless of frontiers. They serve as gateways to knowledge, thought and culture, offering essential support for independent decision-making, cultural development, research and lifelong learning by both individuals and groups.
- Libraries and information services contribute to the development and maintenance of intellectual freedom and help to safeguard democratic values and universal civil rights. Consequently, they are committed to offering their clients access to relevant resources and services without restriction and to opposing any form of censorship.
- Libraries and information services shall acquire, preserve and make available the widest variety of materials, reflecting the plurality and diversity of society. The selection and availability of library materials and services shall be governed by professional considerations and not by political, moral and religious views.
- Libraries and information services shall make materials, facilities and services equally accessible to all users. There shall be no discrimination for any reason including race, national or ethnic origin, gender or sexual preference, age, disability, religion, or political beliefs.
- Libraries and information services shall protect each user's right to privacy and confidentiality with respect to information sought or received and resources consulted, borrowed, acquired or transmitted.

IFLA therefore calls upon libraries and information services and their staff to uphold and promote the principles of intellectual freedom and to provide uninhibited access to information.